82588

255.[illegible]92.02.01.06.41224
DERGI A/052-01
Türk Dili

Nisan 1933

Türk Dili

— Türk Dili Tetkik Cemiyeti Bülteni —

ANKARA
1933

TÜRK DİL KURUMU
KÜTÜPHANESİ
Eski No.: T.D. 1
Kayıt No.: 6086
İptal edilmiştir.

Sayı: 1 Nisan: 1933

Türk Dili

Türk Dili Tetkik Cemiyeti Bülteni

BAŞLARKEN

«Türk Dili» adındaki bu bültenimiz, ilk Dil Kurultayının yüksek bir kararından doğdu. Bu karar, Kurultayın Umumî Merkez Heyetine direktif olmak üzere verilmiş çalışma proğramının altıncı maddesinde şöyle yazılıdır:

" Cemiyet, gerek kendisinin, gerek dışarda Türk dili işleriyle uğraşanların tetkiklerini bir mecmua ile neşretmelidir. "

Kurultay bu kararı verdi. Çünkü:

1 — T. D. T. C. Umumî Merkez Heyetinin en belli başlı ve köklü kararlarını;

2 — Cemiyet kolları çalışma yollarını, bu yollardaki ilerleyişleri, varılan neticeleri;

3 — Eski, yeni yazılmış, toplanmış, derlenmiş, taranmış dil vesikalarını;

4 — Gerek cemiyet âzalarından, gerek dışardan Türk dili ile ilişikli düşüncelerini, arayış ve buluşlarını anlatmak istiyenlerin yazılarını

toplu olarak zaman zaman bütün millete bildirmeyi gerekli ve yararlı gördü.

«Türk dili» nde şu bahisler bulunacaktır:

1 — Cemiyetin nizamnameleri, talimatnameleri, tamimleri, merkez ve dışarı teşkilâtı;

2 — Umumî Merkez Heyetinin toplanmalarında verilen en belli başlı ve köklü kararlar;

3 — Cemiyet kollarının çalışma proğramları;

4 — Yeni ileri sürülen kelimelerin kullanılışını ve Türkçenin zenginliğini, güzelliğini gösterir yazı ve tercüme örnekleri ;

5 — Kolların ve dışarı teşkilâtının çalışma mahsulleri, düşünceleri, teklifleri ;

6 — Türk diliyle başka dillerin münasebetlerini, Türkçenin eskiliğini, tarihî inkişaflarını ve zenginliğini gösterir araştırma mahsulleri ;

7 — Türk dilinin lehçeleri, herbirinin şekliyatı ve sentaksı üzerine araştırmalar ;

8 — Yeniden bulunarak kat'î şekilde, yahut teklif mahiyetinde ileri sürülen kelimeler ve ıstılahlar;

9 — Derleme işlerinin gidişi üzerine haberler, raporlar, derlemeden gelen ve yayılması yararlı görülen her türlü işlenmiş ve işlenmemiş dil ve edebiyat malzemesi, halk şiir ve edebiyatından parçalar ;

10 — Dil anketleri, müsabakalar, teklifler ;

11 — Türk dili üzerine düşünceler ;

12 — Yararlı görülen her türlü eski, yeni eserler ;

Bir takım değerli eski kitapların metinleri ve bunlar üzerine düşünceler, araştırmalar, ara sıra ilâve halinde ayrıca da verilecektir.

13 — Yerli ve yabancı dil bilginlerinin Türk diliyle ilişikli eserleri hakkında yazılar ;

14 — Türk dili ile ilişikli olarak yerli ve yabancı bilginlerin doğrudan doğruya bültene göndereceekleri yazılar ;

15 — Başka yerlerde çıkmış eserlerden alınmağa, yahut türkçeye çevrilmeğe değer görülenler...

Bütün bu yazıları cemiyet seçer, ayırır, sıralar.

Bültenin her sayısında bir de fransızca kısım bulunacaktır. Bu kısımda o sayıdaki yazılar kısaca toplanacaktır.

Birinci Türk Dili Kurultayına verilen, Kurultayda okunamadığı için zabıtnamelere girmiyen tezlerden gerekli görülenler de ara sıra bültende basılacaktır.

***

Bunlar üzerinde çalışmayı borç bilen bülten, bir kaç yüz yıldır yabancı dil varlıklarını kullanmak yüzünden daralmış, bunalmış, benliğini yitirir gibi olmuş Türk dilini yenileştirme ve kendi benliğine kavuşturma işini başarmak için bütün okurlarının yardımını diler.

Dilimizi en anlı ve en ileri bir yüceliğe kavuşturmak yolunu açmış olan *GAZİ MUSTAFA KEMAL HAZRETLERİ*ne, Cemiyetimizi kuran ve koruyan o Büyük Hami Reise sevgi ve saygılarımızı bir daha sunarak ;

Türkçeyi, iyiliğin, güzelliğin, büyüklüğün en baş yiğitlerine yaraşır gürlükte dinmez bir kaynak bildiğimiz türkçeyi bir daha kutluluyarak

işe başlıyoruz.

TÜRK DİL KURUMU
KÜTÜPHANESİ
Esas No. : Belgi A/52-I
Kayıt No.: 1278

TÜRK DİLİ TETKİK CEMİYETİ

Nizamnamesi

1. Maksat, Umumî Merkez Teşkilâtı

1 — Reisicümhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin yüksek Hami Reisliği altında, 12 Temmuz 1932 de " Türk Dili Tetkik Cemiyeti " adlı bir cemiyet kurulmuştur.

2 — Türk Dili Tetkik Cemiyetinin maksadı, Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu dünya dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe eriştirmektir.

3 — Türk Dili Tetkik Cemiyetinin merkezi Ankaradadır.

4 — Türkiye Cümhuriyeti Maarif Vekili Cemiyetin fahrî reisidir.

5 — Cemiyetin işlerine ve çalışmasına Umumî Merkez Heyetince düzen verilir.

6 — Umumî Merkez Heyetinin bir reisi, bir umumî kâtibi, bir muhasebecisi ve altı âzası vardır.

Umumî Kâtip, aynı zamanda Cemiyetin mesul murahhasıdır.

Âzalardan ikisi Umumî Merkez Heyeti tarafından reis vekili seçilir.

Altı âzanın her biri 10 uncu maddede gösterilen iş ve çalışma kollarının başlarıdır. Umumî Merkez Heyeti, her çalışma kolu için, daimî yahut muvakkat olmak üzere lüzum göreceği kadar âza seçer.

7 — Umumî Merkez Heyeti Kurultay tarafından seçilir, her Kurultayda değişir. Aynı zatler yeniden seçilebilirler.

8 — İki Kurultay arasında reislikte, umumî kâtiplikte, muhasebecilikte ve âzalıklarda açılacak yerlere Umumî Merkez Heyeti yenilerini seçer, ilân eder.

9 — Kendisinde kanunî vasıflar bulunan her Türk, Cemiyete âza olabilir. Bunun için yapılacak müracaat üzerine Umumî Merkez Heyeti karar verir.

10 — Umumî Merkez Heyetinin kuracağı iş ve çalışma kolları şunlardır:

1) Lengüistik — Filoloji
2) Etimoloji
3) Gramer — Sentaks

TÜRK D... KURUMU
Kİ... esi
Esas No.
Kayıt No.

4) Lûgat — Istılah
5) Derleme
6) Neşriyat

11 — Umumî Merkez Heyeti memlekette bulunan her türlü teşkilâttan faydəlanmayı temin edecektir.

II. Dışarı Teşkilâtı

12 — Türk Dili Tetkik Cemiyetinin her vilâyette, Umumî Merkez Heyeti karariyle kurulmuş, bir merkez heyeti vardır.

Halkevi bulunan vilâyetlerde Halkevinin dil, edebiyat ve tarih şubesi idare heyeti Vilâyet merkez heyetinin yerini tutar.

Vilâyet merkez heyetleri dil işleriyle alâkalı hususlarda doğrudan doğruya umumî Merkez Heyetiyle muhabere eder.

13 — Kazalarla nahiye ve köylerde, Umumî Merkez Heyeti karariyle şubeler kurulur; yahut muhabir âzalar tayin olunur.

14 — Vilâyet Merkez Heyetleri ve şubeler teşkilâtı ile muhabir âzaların çalışma programları ve talimatnameleri Umumî Merkez Heyetince hazırlanır.

III. Malî Hükümler

15 — Türk dili Tetkik Cemiyetinin geliri, yardım ve teberrulardan ibarettir.

16 — Cemiyet işleri için her türlü masraf, Umumî Merkez Heyeti karariyle yapılır.

17 — Malî işlerde reislerden biri yahut umumî kâtip ile birlikte muhasebecinin imzası bulunmalıdır.

IV. Kurultay

18 — Türk dili kurultayı, en az iki yılda bir, Umumî Merkez Heyetince tayin olunacak zamanda ve yerde toplanır.

Toplanma tarihi en az üç ay önce ilân edilir.

Kurultayın toplanma şekli ve iştigal edeceği maddeler, Umumî Merkez Heyetince tesbit olunur.

V. Umumî Hükümler

19 — Türk dili Tetkik Cemiyeti, Türk olan ve olmıyan dil âlimlerine, Umumî Merkez Heyeti karariyle, fahrî âzalık yahut muhabir âzalık unvanı verebilir.

20 — Türk Dili birinci Kurultayının toplandığı 26 Eylûl, Türk Dili Tetkik Cemiyeti âzalarınca "Dil bayramı„ olarak her yıl kutlulanır.

Türk Dili Birinci Kurultayınca Kabul Edilen

ÇALIŞMA PROĞRAMI

1 — Türkçenin gerek Sümer, Eti gibi en eski Türk dilleriyle, gerek Hint — Avrupa, Samî denilen dillerle mukayesesi yapılmalıdır.

2 — Türkçenin tarihî inkişafları aranmalı, mukayeseli grameri yazılmalıdır.

3 — Türk lehçelerindeki kelimeler derlenerek lehçeler lûgati, sonra esas Türk lûgati, Türk sarfı, nahvi tez elden yapılmalıdır. Sarf, nahiv, lûgat yapılırken, ıstılah konulurken Türkçenin bütün lâhikalarının araştırılmasına, bu lâhikaların, edatların dilimizin bütün ihtiyaçlarına yetecek surette işlenilmesine ehemmiyet verilmelidir.

4 — Türkçenin tarihi grameri yazılmalıdır.

5 — Şark ve Garp memleketlerinde çıkan Türk dili hakkındaki eserler toplanmalı, bu eserlerden lâzım olanları dilimize çevrilmelidir.

6 — Cemiyet gerek kendisinin, gerek dışarıda Türk Dili işleriyle uğraşanların tetkiklerini bir mecmua ile neşretmelidir.

7 — Memleket gazetelerinde dil işlerine hususî yer verdirilmelidir.

Türk Dili Birinci Kurultayı Tarafından Seçilen

Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Merkez Heyeti

Reis	: Samih Rifat Bey.
Umumî Kâtip	: Ruşen Eşref Bey.
Muhasebeci	: Besim Atalay Bey.
Âza	: Ahmet Cevat Bey.
Âza	: Celâl Sahir bey.
Âza	: Hâmit Zübeyr Bey.
Âza	: Hasan Âli Bey.
Âza	: İbrahim Necmi Bey.
Âza	: Rağıp Hulûsi Bey.

DIŞARI TEŞKLİÂTI TALİMATNAMESİ

1 — Türk Dili Tetkik Cemiyetinin dışarı tsşkilâtı — nizamnamesinin 12 ve 13 üncü maddelerinde yazılı olduğu üzere — vilâyet merkez heyetiyle onlara bağlı kaza, nahiye ve köy şubelerinden ve muhabir âzalıklardan ibarettir.

2 — Halkevi bulunan vilâyet merkezlerinde Türk Dili Tetkik Cemiyetinin merkez heyeti Halkevinin dil, edebiyat ve tarih şubesi idare heyetidir. Bu heyet, lüzum görürse, kendi kadrosuna, seçeceği başka mütehassıs âzalar ilâve edebilir.

Helkevi bulunmıyan vilâyet merkezlerinde mahallinden, vasıfları ve ihtısasları bildirilerek gösterilecek zatler arasından Umumî Merkez Heyetinin seçeceği 5 - 7 zat vilâyet merkez heyetini teşkil ederler.

Vilâyet merkez heyeti âzaları, aralarından bir reis ile bir kâtip seçerler.

Bir vilâyet merkez heyetinin teşekkülünden sonra orada Halkevi açıldığı takdirde merkez heyeti vazifesini Halkevinin dil, edebiyat ve tarih şubesi idare heyetine devreder.

3 — Kazalarla nahiye ve köylerde, bağlı oldukları vilâyetteki merkez heyetinin göstereciği lüzum üzerine, Umumî Merkez Heyeti karariyle, şubeler kurulur, yahut muhabir âzalar tayin olunur. Şube heyetleri mahallinden, vasıfları ve ihtısasları bildirilerek, gösterilecek zatler arasından vilâyet merkez heyetince seçilecek 3 - 5 zatten teşekkül eder. Şube âzalarının adları vilâyet merkez heyetinden Umumî Merkez Heyetine bildirilir.

Her şube heyeti, âzaları arasından bir reis ile bir kâtip seçer.

Halkevi bulunan kaza merkezlerinde Cemiyetin kaza şubesi vazifeleri Halkevinin dil, edebiyat ve tarih şubesi idare heyetine verilir.

Bir kaza şubesinin teşekkülünden sonra orada Halkevi açıldığı takdirde şube heyeti vazifesini Halkevinin dil, edebiyat ve tarih şubesi idare heyetine devreder.

4 — Vilâyet merkez heyetlerinin vazifeleri şunlardır·

A) Vilâyet derleme heyetlerinin çalışmaları devam etttiği müddetçe bu heyetlere iştirak ederek söz derleme işlerinin iyi ve çabuk görülmesine elbirliğiyle çalışmak;

B) Kendi âzaları veya dil işlerinde ihtısaslariyle tanınmış zatler vasıtasiyle vilâvet içinde bulunan yazma ve basma eski türkçe kitapları araştırıp adlarını ve neden bahsettiklerini Umumî Merkez Heyetine bildirmek, bu kitapları ve bilhassa Umumî Merkez Heyetince lüzum görülecekleri, gösterilecek esaslar dairesinde, tarıyakalı bahisleri tetkik etmek;

C) Umumi Merkez Heyeti tarafından bildirilecek dil işleriyle alâkalı bahisler üzerinde yahut kelimeler hakkında araştırmalar yaparak neticelerini Umumî Merkez Heyetine haber vermek;

Ç) Dilimizde kullanılan yabancı kökten kelimeler ve ıstılahlara öz türkçe karşılıklar aramak ve buldukça Umumî merkez Heyetine bildirmek;

D) Vilâyet içinde çıkan gazete ve mecmualarda dil hakkında neşriyat yapılmasını teşvik ve bu neşriyata yardım etmek, bu yoldaki neşriyatı takip ederek bunlar hakkında bir mutalâaları olursa Umumi Merkez heyetine bildirmek;

E) Üçüncü maddede yazılı hükümlere göre kaza, nahiye, köy şubeleriyle muhabir âzalara vazifeler ayırmak ve onların çalışmalarından aldıkları neticeleri Umumî Merkez heyetine bildirmek.

5 — Türk dili Tetkik Cemiyetinin her vilâyetteki merkez heyeti Umumi Merkez Heyetiyle doğrudan doğruya muhabere eder.

Kaza şubeleriyle doğrudan doğruya vilâyet merkez heyetine bağlı nahiye şubeleri ve muhabir âzalar vilâyet merkez heyetiyle, kaza şubesine bağlı nahiye ve köy şubeleri ve muhabir âzalar kaza şube heyetiyle muhabere ederler.

LÛGAT - ISTILAH KOLU

Teşkilât ve Çalışma Proğramı

1 — Lûgat - ıstılah kolu başlıca iki kısma ayrılmıştır:

A) Lûgat kısmı ;

B) Istılah kısmı.

2 — Her iki kısmın birer merkezi vardır. Lûgat - Istılah kolunun başı her iki merkezin tabiî reisidir.

3 — Her iki kısım ayrı ayrı, kendi teşkilâtları içinde, çalışır. Bir kısmın öteki kısımdan soracağı, istiyeceği işler olursa kolun başı vasıtasiyle müracaat eder.

4 — Lûgat ve ıstılah merkezlerinden biri her iki kısmı alâkalandıran muayyen bazı meselelerin müzakeresi için iki merkezin birlikte toplanmasına lüzum gösterebilir. Bu lüzum kolun başı tarafından tasdik edilirse onun çağırması üzerine iki merkez birlikte toplanmalar yapar.

Lûgat kısmı

5 — Lûgat kısmının ilk işi yeni Türk sözlüğünü tertip etmektir. Yeni Türk sözlüğü - altıncı maddedeki esaslara göre -

A) Memleketimizin konuşma ve yazı dilindeki bütün türkçe kelimeleri,

B) Memleketimizin konuşma ve yazı dilindeki halk tarafından anlaşılan türkçeleşmiş kelimeleri,

C) Öz türkçede işareti olmıyan mefhumlar için bulunacak, yahut türk lâhikalariyle yeniden yapılacak kelimeleri

İçinde toplıyan dili yenileştirici ve bütünleyici bir lûgat kitabı olacaktır.

6 — Lûgat kısmının ondan on altıya kadar âzalı bir merkezi vardır. Lûgat Merkezi âzaları, aralarından bir reis vekili ile bir kâtip seçerler.

Merkez, yedinci maddenin C fıkrasında gösterilen vazifeyi daha iyi gördürmek için, içindenden bir çalışma bölüğü ayrılabilir.

7 — Lûgat merkezinin vazifeleri şunlardır :

A) Lûgatin tertibi işinde esasları teşkil eden meseleleri müzakere ederek verilen kararları Umumî Merkez Heyetince tetkik ve tasdik olunduktan sonra tatbik etmek.

B) Eski, yeni Türk lûgatlerini ve derleme kolundan gelecek kelimeleri gözden geçirerek bunlardan lûgate girecekleri ayırıp hazırlanmak üzere âzaları arasında taksim etmek.

C) Eski, yeni Türk lûgatlerinde bulunan ve öz Türkçe karşılığı olmıyan yabancı dilden kelimelere, onuncu maddede muayyen esaslar dairesinde, karşılık koymak işini ayrı âzalara yahut küçük bir heyete havale ederek çalışmalarının neticelerini tetkik etmek.

Ç) Âzalar tarafından hazırlanacak kelimeleri ve tariflerini, misallerini tetkik ettikten sonra son şekillerini Umumî Merkez Heyetinin tasdikına arzetmek.

D) Merkez âzalığındaki açıklara seçilecek zatlerin adlarını Umnmi Merkez Heyetine bildirmek ve oraca tasdikından sonra seçildiğini yeni âzaya tebliğ etmek.

8 — Eski, yeni Türk lûgatleri ve derleme kolundan gelen kelimeler tetkik olunarak bunlardan yeni Türk sözlüğüne girecekler ayrılıp alfabe sırasına konulur. Bunların manaları incelenerek tariflerinin ve misallerinin yazılması işi Ankarada ve dışarıda bulunan âzalar arasında taksim edilir. Lüzum görülürse başka mütahassıslara da müracaat olunabilir.

9 — Hazırlanıp gelen kelimeler toplanmada müzakere olunarak son şekilleri verilir ve bu son şekiller iki kopye olmak üzre yazılarak biri Umumî Merkez Heyetine gönderilir, biri Lûgat Merkezinde saklanır.

10 — Yeni Türk sözlüğünü tertip ederken riayet edilecek esaslar şunlardır:

A) Eski, yeni Türk lûgatleri tetkik edilerak onlarda rasgelinecek bugünkü konuşma ve yazı dilinde kullanılan bütün türkçe kelimeler alınacaktır.

B) Bu lûgatlerde rasgelinecek başka dillerden dilimize girmiş kelimelerden manaları halkça anlaşılanlar alınacaktır. Bu gibi kelimelere tam karşılık olacak türkçe bir kelime bulunursa o da alınacaktır.

C) Derleme sahası önce Türkiye sınırları içidir. Bu sahada kullanılan kelimelerden en küçük bir mana farkı ifade edenler alınacaktır. Aynı manaya gelen birden fazla kelime varsa en yaygını, en kolay anlaşılanı, en ahenklisi alınacaktır.

Daha geniş derleme sahası tarihî ve coğrafî bütün Türk âlemidir. Derleme kolundan geleck Türkiye sınırları dışındaki türk lehçelerinden, bugünkü konuşma ve yazı dilimizde öz türkçe işa-

reti bulunmıyan mefhumları ifade etmek için, istifade olunacaktır. Bu gibi hallerde bu kelimelerden şivemize en uygun olanı alınacak ve icabında bunlar şivemize uydurulacaktır.

Ç) Yalnız yazı dilinde kullanılan yabancı dilden kelimelerin iştikakları ve mürekkep şekilleri yerine türk lâhikalariyle yahut kökleri birleştirme yoliyle yeni kelimeler yapılarak yeri geldikçe konulacaktır.

D) Lûgate alınacak bir kelimenin tarifi yazılırken mensup olduğu mefhum ailesini ideolojik bir lûgatte arıyarak o mefhum ailesine giren bütün yabancı kelimelerin ince mana farklarına göre türkçedeki karşılıklarını sıralamağa çalışılacaktır.

11 — Yeni Türk sözlüğüne giren kelimelerden aşağıda sıralanan dört sınıfta olanlar ayrı birer işaretle belirtilecektir.

A) Mahallî kelimeler *(bunların kullanıldığı mıntakalar tarifin içine yazılacaktır.)*

B) Tarihî kelimeler *(bunların kullanıldığı çağlar tarifin içine yazılacaktır.)*

C) Yeni yapılan kelimeler.

Ç) Yabancı dilden kelimeler *(bunların ait oldukları diller ve asılları tarifin içine yazılacaktır.)*

Istılah Kısmı

12 — Istılah kısmının işi, bugünkü ilim dilimizde kullanılmakta olan yabancı dillerden alınmış ıstılahlar yerine bütün ilim mefhumları için öz türkçe ıstılahlar bulup yahut yaratıp koymaktır.

13 — Istılah kısmı on altı ihtısas bölüğüne ayrılmıştır. Bu ihtısas bölükleri şunlardır:

I — Felsefî ilimler bölüğü.

A) Hantık

B) Metafizik

II — Rıyazî ilimler bölüğü

A) Hesap

B) Hendese

C) Mesaha

Ç) Ölçüler bilgisi

D) Cebir, müsellesat

E) Topoğrafya

III — Gök ilimleri bölüğü

A) Heyet

B) Kozmoğrafya

IV — Yer ilimleri bölüğü

A) Meteoroloji
B) Coğrafya
C) Jeoloji
Ç) Madeniyat

V — Fizik ilimleri bölüğü

A) Fizik
B) Kimya
C) Mihanik

VI — Hayat ilimleri bölüğü

A) Nebatat ve ziraat, bağcılık, sebzecilik, ağaç yetiştiricilik, arıcılık
B) Hayvanat, müstehasat, teratoloji
C) Antropoloji, fiziyoloji teşrih
Ç) Bakteriyoloji, emraz, tedavi, cerrahlık, eczalar bilgisi
D) Baytarlık

VII — Ruh ilimleri bölüğü

A) Ruhiyat
B) Terbiye
C) Ahlâk

VIII — Tarih ilimleri bölüğü

A) Tarih
B) Arkeoloji ve müzecilik
C) Mitoloji
Ç) Etnoloji
D) Paleografi ve epigrafi

IX — Cemiyet ilimleri bölüğü

A) Etnoğrfya
B) Sosiyoloji
C) İktısat
Ç) Hukuk
D) Diniyat

X — Dil ilimleri bölüğü

A) Lengüistik ve filoloji
B) Gramer ve sentaks
C) Fonetik
Ç) Edebiyat

XI — Bediiyat ve güzel sanatlar bölüğü

A) Bediiyat
B) Tiyatro

C) Musiki ve rakıs
Ç) Resim ve heykel
D) Mimarlık

XII — Spor, av, oyunlar bölüğü

A) Spor
B) Kara avcılığı
C) Deniz avcılığı
Ç) Fikir ve talih oyunları

XIII — Askerlik bölüğü

A) Kara
B) Deniz
C) Hava

XIV — Hükûmet teşkilâtı bölüğü

A) İdare
B) Diplomasi

XV — Yollar ve nakil vasıtaları bölüğü

A) Yollar ve köprüler
B) Demiryollr
C) Seyrisefain
Ç) Hava nakliyeciliği

XVI — Teknoloji ve zenaatler bölüğü

(İhtiyaca göre takımlara ayrılacaktır.)

14 — Her ihtısas bölüğü , âzaları arasından bir reis ile bir kâtip seçer. Her ihtısas bölüğü lüzum görürse yeni âzalar seçerek adlarını Istılah Merkezine bildirir.

15 — Her ihtısas bölüğü, ıstılahlariyle uğraşacağı ilimlerin ayrılışlarına göre, çalışma takımlarına ayrılabilir.

Müşterek müzakeresi icap eden meselelerde iki veya daha fazla ihtısas bölüğü bir arada toplanmalar yapabilir.

16 — Istılah kısmının on altı âzalı bir merkezi vardır. İhtısas bölüklerinin reisleri bu merkezin âzalarıdır.

Istılah Merkezi âzaları, aralarından bir reis vekili ile bir kâtip seçerler.

17 — Istılah Merkezinin vazifeleri şunlardır :

A) Istılah koyma işinde esasları teşkil eden ve bütün ihtısas bölüklerini alâkalandıran meseleleri müzakere ederek verilen kararları Umumî Merkez Heyetince tetkik ve tasdik olunduktan sonra bölüklere tebliğ etmek.

B) İhtısas bölüklerince hazırlanıp gönderilecek ıstılah cetvellerini tetkik ettikten sonra ait olduğu bölüğe göndermek.

C) İhtısas bölüklerince tesbit olunacak karşılıkları tetkik ettikten sonra son şekillerini Umkmî Merkez Heyetinin tasdikına arzetmek.

Ç) Her ihtısas bölüğünün yeniden âzalığa seçip bildireceği zatlerin âzalığı hakkında vereceği kararı Umumî Merkez Heyetine bildirmek ve oraca tasdikından sonra ait olduğu bölüğe tebliğ etmek.

18 — Istılah Merkezi müzakerelerinde her âza konuşulan mesele hakkında kendi bölüğünce verilmiş bir karar varsa önce onu bildirmeğe mecburdur. Sonra kendi kanaatine göre mutalâa beyan edebilir.

19 — Her ilmin yahut ilimler zümresinin ıstılahlarını sıralıyan cetveller ait olduğu ihtısas bölüğünce hazırlanıp Istılah Merkezine bildirilir. Bu cetvellerin tertibinde her mefhum için bugün kullanılan ıstılahla birlikte Frnsızca yahut Almanca karşılığı da yazılmalıdır.

20 — Cetveller Istılah Merkezince tetkik olunup geri gönderildikten sonra ihtısas bölükleri bu cetvellerin çerçevesi içindeki kelimelere karşılık bulmak işine başlarlar. Her ihtısas bölüğü ıstılahları Ankarada ve dışarıda bulunan âzaları arasında taksim eder. Istılah cetvellerini bu ilimleri okutan Darülfünun ve yüksek mektepler ile lise derecesinde mektepler müderris ve muallimlerine ve itimat ettiği âlim mütahassıslara da göndererek karşılık bulmalarını ister. Her teklif olunan iş için müddet tayini esastır.

21 — Her ihtısas bölüğü kendi âzalarından ve ıstılah cetvellerini gönderdiği başka yerlerden gelen teklifleri karşılaştırarak her ıstılah mefhumu için - aşağıda sayılacak esaslara göre - en uygun gördüğü karşılığı seçip koyar. Bu suretle hazırlanan ıstılahları Istılah Merkezine gönderir.

22 — Istılah Merkezi bütün ihtısas bölüklerinden gelen ıstılahları tetkik eder. Bunlardan uygun bulmadıklarını değiştirmek hakkı kendisinde vardır. Ancak bu suretle değiştirilmiş ıstılahları, bir itiraz varsa bir hafta içinde bildirmek kaydiyle, ait olduğu ihtısas bölüğüne geri göndərir. Bu müddet geçtikten sonra ıstılahların son şekilleri iki kopye olmak üzere yazılarak biri Umumî Merkez Heyetine gönderilir, biri Istılah Merkezinde saklanır. İhtısas bölüğünün itirazı varsa o da Umumî Merkez Heyetine bildirilir.

23 — Herhangi bir ıstılah mefhumuna karşılık aranırken şu yollardan gidilir:

A) Halk dilinde ve halk edebiyatındaki türkçe kelimelerden almak.

B) Kullanılmaktan düşmüş eski garp türkçesi kelimelerini canlandırmak.

C) Başka tarihî türk lehçelerinde bulunan kelimeleri canlandırmak.

Ç) Türkiye sınırları dışındaki türk lehçelerinde bulunan kelimelerden almak.

D) Önce Türkiye türkçesi kökleriyle, bulunmazsa başka lehçelerden köklerle ve türk lâhikalariyle yahut mürekkep kelime suretinde kelimeler yapmak.

24 — Istılah olarak teklif edilecek türkçe kelimenin aslı, hakikî ve mecazî manaları, nereden bulunup alındığı gösterilmelidir. Teklif edilecek bu gibi kelimelerin lûgat manasını genişletmek yahut daraltmak mümkün olduğu gibi bu mana ile ıstılah mefhumu arasında herhangi bir münasebetin bulunması da kâfidir.

25 — Bir tstılah mefhumuna karşılık yaratmak istenildiği zaman önce o mefhumun büyük yabancı dillerdeki işaretleri tahlil edilerek her birinin kökü, kelime mürekkep ise kökleri tesbit edilmelidir.

Bunlara karşılık olabilecek türkçe söz kökleri bulunarak iştikak yahut terkip yollarından biriyle ıstılahın türkçesine şekil verilmelidir. Bunu yaparken kelimenin terkibinde kullanılan unsurların dilimizde var olmasına, terkip kalıplarının dilimizin şivesine uygun olmasına, yapılan yeni kelimenin dilde bir karışıklık ve müphemlik vücuda getirmemesine dikkat etmek şarttır.

26 — Bir ıstılah mefhumunun işaretini yukarıda gösterilen yollardan hiç biriyle bulup yahut yatırıp koymak mümkün olmazsa yabancı bir dildeki ıstılahın kökü, kökünü de ayırmak mümkün değilse kullanıldığı şekli alınabilir; yahut yazı dilinde varsa bırakılabilir. Bu kök veya şekil Türk dilinin bütün kaidelerine tâbi olur ve türk lâhikalariyle işlenir.

LENGÜİSTİK - FİLOLOJİ KOLU

İkinci Dil kurultayına kadarki iş programı

Lengüistik - Filoloji kolu ikinci dil Kurultayına kadar şu işleri başarmayı tasarlamıştır :

I — Umumî dil bilimi üzerine: tercüme yahut telif suretiyle seri halinde eserler vücuda getirmek (Bu yolda evelce hazırlanmış olup ta şimdiye kadar basılmamış olan maksada elverişli eserlerin neşri için girişmelerde bulunmak ; tam olarak tercümesi lâzım yahut mümkün olmıyan eserleri hulâsa veya tetkik şeklinde neşretmek)

Bu yolda tercüme olunacak eserler şunlardır :

1 .— Y. Vendriyes, *Le Langage* (Lisan).

Umumî Merkez Heyeti âzasından Ahmet Cevat Bey tarafından dilimize çevrilmiştir.

2 .— Z. Gombocz, *Uyelvtörteneti Modszertan* (Dil tarihi usuliyatı). Hâmit Zübeyir Bey tarafından tatbik suretiyle çevrilecektir.

3 .— V. Tolnai, *A Nyelvujitas* (Dil yenileştirmesi).

Hâmit Zübeyir Bey tarafından hülâsa olarak çevrilecektir.

4 .— A. Trombetti, *Unita d'Origine del Linguaggio* (Dilin menşeî birliği).

Kol âzalarından İbrahim Osman Bey tarafından hulâsa olarak çevrilecektir.

5 .— A . Trombetti, *Elementi di Glottologia* (Dil biliminin esasları) İbrahim Osman Bey tarafından tam olarak çevrilecektir.

II — *Türkçenin Hint - Avrupa dilleri ile mukayesesi* sahasında orijinal tetkikler yapmak (Kol âzasından İbrahim Osman Bey Türkçenin bütün Hint - Avrupa dilleri ile, gene kol âzasından Dr. Zajti Ferencz bilhassa Hint dilleri ile mukayesesi sahasında meşgul olacaktır).

III — Türk Dil bilimi sahasında dil hazinesi mahiyetinde olan tarihî yadigârlar araştırılarak en ehemmiyetlilerini bugünkü türkçeye tercüme ve neşretmek; böylece Türkçenin tarihî, mukayeseli ve iştikak lûgat ve gramerlerinin tesbitine yarıyacak sağlam malzeme üzerinde tetkikler yapılması imkânını temin etmek.

Bu sahada yapılacak neşriyat şunlardır :

A) Eski ve orta Türkçe yadigârları.

1 .— *Yenisey* ve *Orhon* âbideleri.

Kol âzasından Velet Çelebi ve Hüseyin Namık Beyler tarafından

2 .— *Turfan*'da çıkan *Uygurca* metinler.

Kol âzasından Dr. Şükrü, Dr. Rahmeti ve Darülfünun Türk Dili Tarihi Müderris muavini Dr. Caferoğlu Ahmet Beyler tarafından.

3 .— *Kutadgu Bilig.*

Kol âzasından Hâmit Zübeyr ve Dr. Rahmeti Beyler tarafından.

4 .— *Divanü Lûgat - ıt - türk.*

Evvelce Kilisli Rifat Bey, Rahmetli Samih Rifat ve Şair Mehmet Akif Beyler tarafından yapılmış olan tercüme bu defa Kilisli Rifat Bey tarafından tekrar gözden geçirilip yeni alfabe sırasına konulmaktadır.

5 .— *Ettühfetüzzekiye* ve buna benzer orta Türkçe lûgatleri.

B) Eski Türkiye türkçesi yadigârları.

1 .— Çoğunun tarihleri belirsiz en eski kuran tercümeleri:

a) İstanbulda, *Eyipsultan* kütüphanesinden alınıp Türk ve İslâm Müzesinde saklanan kuran tercümesi.

b) İstanbulda *Hekimoğlu Ali Paşa* kütüphanesindeki kuran tercümesi.

c) Bursa kütüphanelerindeki kuran tercümeleri.

ç) Erzincan kütüpanesindeki kuran tercümesi.

2 .— İstanbulda *Fatih* kütüphanesindeki eski (*Ata sözleri*) kitabı,

3 .— *Aşıkpaşa*nın *Garipnamesi* (730)

4 .— *Erzurumlu (Zarir)*in *Siyerinebi ve Fütühüşşam* tercümeleri (750)

5 .— Manisa kütüphanesinde Şeyhoğlunun *(Hurşit ve Ferruhşad)*ı (789)

6 .— *Ahmedî*nin *İskendernamesi* (793)

7 .— *Bayezit Bey* namına telif olunan *Kerbelâname* (800)

8 .— Mebus Talât Beyde eski nüshası bulunan *Ahmet Harami* kıssası (700 - 800)

9 .— *Camaspname* (833)

10 .— *Şeyhî* külliyatı

11 .— *Kabusname* tercümesi (850)

12 .— *Camiülhikâyat* (860)

13 .— *Şehname* tercümesi (880)

14 .— *Selâtinname* (880)

15 .— Arapça ve acemce üzerine yazılmış eski Türkiye türkçesi lûgatleri.

IV — Türk lehçe ve şivelerini, bunların tarih ve gelişmelerini, vücuda getirdikleri edebiyat mahsullerini araştırarak bu mahsul örneklerinden ve bunlar üzerine garp âlimleri tarafından yapılmış tetkiklerden en ehemmiyetlilerini dilimize çevirmek.

Yapılacak bu cins çevirmeler şunlardır :

1 — Kowalski, Poppe, Samoiloviç ve sairlerinin umumî Türk lehçeleri üzerine araştırmaları.

Kol başı Hâmit Zübeyr Bey ve daha başka zatler tarafından.

2 — Kara Kırgız lehçesindeki *Manas* destanı.

Kol âzasından Abdülkadir Bey tarafından.

3 — K. Foyun *Aydın*; F. Giesenin *Konya* şivesi üzerine araştırmaları.

Kol âzasından Dr. Şükrü Bey tarafından.

4 — A. Maksimofun *Erzurum* ve *Karaman* şivesi üzerine arastırması.

Kol âzasından Abdülkadir Bey tarafından.

V — Türkçenin tasvirî, tarihî ve mukayeseli fonetik, gramer ve sentaksı, bilhassa şekliyat ve ekleri üzerine garp âlimlerinin araştırmaları neticelerini tanıtacak tam veya hulâsa tercümeler yapmak.

Bu maksatla yapılacak tercümeler şunlardır:

1 — Bergstrasser, Türkische Phonetik (Türkçenin fonetiği)

Kol âzasından Dr. Şükrü Bey tarafından, tam olarak.

2 — *N. Bang.* Türkçenin şekliyatı üzerine tetkikleri.

Dr. Şükru Bey tarafından, hulâsa olarak.

NEŞRİYAT KOLU

Teşkilât ve çalışma proğramı

Kolun işleri

Madde 1 — Neşriyat kolunun üstüne aldığı işler şunlardır :

A) Umumî Merkez Heyetinin neşrine karar vereceği yazılardan mürekkep olmak üzere bir bülten çıkarmak ;

B) Memleket gazetelerinde dil işleri hakkında neşriyat yapılmasını temin ve bu neşriyata delâlet etmek ;

C) Gazete, mecmua ve kitaplarda dil hakkında yapılan neşriyatı takip etmek ve bunlardan Umumî Merkez Heyetine, yahut alâkası olan çalışma kollarına malûmat vermek ;

Ç) Cemiyet tarafından yayılması kararlaştırılan yeni öz türkçe sözleri yaymak.

Bülten

Madde 2 — Bültene şu yazılar konur :

1) Cemiyet teşkilâtına, çalışma yollarına, Umumî Merkez Heyeti kararlarına ait yazılarla çalışma kollarından çıkıp Umumî Merkez Heyeti tarafından neşri kararlaşan tetkikler, müsabakalar... v. s. gibi, Cemiyetin kendi neşriyatı.

2) Gerek cemiyet âzalarından ve gerek dışarıdan dil işleri hakkında gelen makale ve yazılardan neşri tasvip edilecek olanlar.

3) Dil işleri hakkında olan, bitenleri bildirir haberler.

Madde 3 — Cemiyetin her kolu tarafından neşir için verilen yazıların tashihi o kola aittir.

Yalnız Umumî Merkez Heyeti kararları ile dışarıdan gelip te yazan burada olmadığı için kendisine tashih ettirmek mümkün olmıyan yazıların tashihine kolca bakılır.

Madde 4 — Bültenin yazılarını sıralamak, yazıların dil bakımından benzerliğini ve beraberliğini temin edecek ve manayı değiştirmiyeck düzeltmeler yapmak, gelen yazılardan bültene konması münasip olup olmıyanları ayırmak, kolun işidir.

Madde 5 — İkinci maddenin ikinci fıkrasında bahsolunan yazıların neşrinden önce Umumî Kâtiple Kolbaşı uyuşamazlarsa Umumî Merkez Heyeti son kararı verir.

Madde 6 — Bültenin idare işleri, Umumî Merkez Heyeti kararıyle ayrı bir talimata bağlanır.

Madde 7 — Her türlü makamlar ve müesseselerle cemiyetin bütün dışarı teşkilatının bülteni yayma işinde yardımının temini tedbirleri Umumi Merkez Heyetine arzedilecektir.

Dil köşeleri

Madde 8 — Memlekette çıkan günlük, haftalık, aylık gazete ve mecmualarda dil işleri için yer ayrılmasını temine çalışılacaktır.

Madde 9 — Kol, gazete ve mecmuaların dil köşelerinde yapacakları neşriyat hakkında kendilerine öğütler vermek ve elinden geldiği kadar yol göstermek ve yardım etmek üzere bunlarla daimi temas ve muhaberede bulunacaktır.

Madde 10 — Yukardaki iki maddede yazılı işlerde kolun çalışmasını kolaylaştırmak için Cemiyetin Vilâyet Merkez Heyetlerinin yardımı istenecektir.

Neşriyatın Takibi

Madde 11 — Gazete ve mecmualarda ve kitap halinde dil için yapılan neşriyatı kol her zaman göz önünde bulunduracaktır. Cemiyetin Vilâyet Merkez Heyetleri kendi bulundukları yerlerde bu yolda yapılan neşriyatı takip ederek göze çarpanlarını merkeze bildirecektir.

Madde 12 — Bu neşriyattan Umumî Merkez Heyetine, yahut başka çalışma kollarına ait olanlar, ait oldukları heyet veya kola bildirilir.

Madde 13 — Gazete ve mecmuaların dil neşriyatında Cemiyetin mesleğine ve istikametine aykırı görülenler hakkında bu gazete ve mecmuaları aydınlatmağa çalışılacaktır.

Madde 14 — Gazete, mecmua ve kitaplarda görülen ve Cemiyetin meslek ve maksadına uygun olmıyan neşriyat, icabında, bültende veya başka neşir vasıtalariyle tenkit olunacaktır.

Yeni sözleri yayma

Madde 15 — Kolun yaymağa çalışacağı sözler şunlardır:

A) Yabancı kökten sözlerle söylenmesine alışılmış düşüncelerin dilde bulunan ve herkesçe bilinen öz türkçe karşılıkları.

B) Umumî Merkez Heyetince halk dilinden, kitaplardan, başka Türk lehçelerinden alınarak, yahut söz üretme ve söz birleştirme yollariyle yaradılarak kabulüne karar verilen öz türkçe sözler.

Madde 16 — Neşriyat kolu.

A) Kanunlarda, nizamname, talimatname ve kararnamelerde;

B) Mahkeme ilâmlarında;

C) Resmî dairelerin, devletle ilişikli müesseselerin, her türlü cemiyetlerin muhabere, ilân, tebliğ ve buna benzer yazılarında;

Ç) Gazete yazılarında ve ajans neşriyatında;

D) Mecmua ve kitaplarda;

E) Konferanslarda;

F) Sinema yazılarında;

G) Her türlü ilânlar, reklâmlar, afişler, levhalar ve sairede, yabancı kökten sözler kullanılmasının önüne geçilmesini ve öz türkçe sözler kullanılmasını temine çalışacaktır.

Madde 17 — Neşriyat kolu yukarıki maddede yazllı maksadı temin etmek için açık türkçe yazılar yazmağa teşvik edici neşriyatta bulunmak, karşılıkları dilde pek malûm olarak bulunan yabancı kökten kelimelerle yazılmış her türlü yrzıları bültende ve gazetelerde tenkit etmek, herhangi bir mefhumu anlatmak için öz türkçe kelime kullanışında yapılan açık yanlışlıkları, düzeltici örnekler göstererek, ortaya koymak, icabında her türlü makamlar ve müesseselerin bu noktaya dikkatini uyandırmak için Umumî Merkez Heyeti karariyla Cemiyet namına teşebbüslerde bulunulmasını istemek gibi çarelere baş vuracaktır.

Madde 18 — Yabancı kökten sözler kullanılmasının önü geçmek, öz türkçe yazıları teşvik etmek ve yeni sözleri yaymak işlerinde Cemiyetin bütün dışarı teşkilâtı da çalıştırılacaktır.

Kolun çalışma yolu

Madde 19 — Yukarıda sayılan vazifeleri yapmak üzere neşriyat kolu, bir merkez bürosu ile dört bölüğe ayrılır. Bölükler şunlardır:

A) Bülten bölüğü,

B) Dil köşeleri bölüğü,

C) Takip bölüğü,

Ç) Yayma bölüğü.

Madde 20 — Kolun başı, merkez bürosunun ve bölüklerin de başıdır. Bölükler, işine göre, kendi aralarında çalışma takımları ayırabilirler.

Madde 21 — Bölükler ve takımlar aralarında bir baş ve bir yazıcı seçerler.

Madde 22 — Dört bölüğün başları ve kol yazıcısı merkez bürosu âzalarıdır.

Madde 23 — Her bölüğün kararları merkez bürosuna gelir. Orada görüşülüp karar verildikten sonra tatbik edilir,

Bu kararlardan icap edenler tatbikından önce Umumî Merkez Heyetine arzolunur.

Madde 24 — Merkez bürosunun herhangi bir toplanmasına mazereti sebebiyle gelemiyecek olan bölükbaşı mazeretini bildirmeğe ve yerine bölüğünden birini göndermeğe mecburdur.

Bu vazifeyi birbiri arkasından iki toplanmada yapmıyan, yahut her ne sebeple olursa olsun arka arkaya dört defa büro içtimaına gelmiyen bölükbaşı çekilmiş sayılarak bölüğüne bildirilir ve bölük muvakkat veya daimî bir bölükbaşı seçer.

Madde 25 — Kolun umumî toplanmasında ve bölüklerin toplanmalarında bulunan âzalardan üçte birini bulunması müzakere açmağa yeter. Merkez bürosunun müzakeresi âzaların yarıdan çoğunun bulunmasiyle yapılır.

Kararlar, bulunan âzaların yarıdan çoğunun reyleriyle verilir. Reyler denk gelirse başın bulunduğu yan üstün sayılır.

Madde 26 — Kol âzaları kol ve bölük toplanmalarına mazeretlerini bildirmeden birbiri ardınca üç defa gelmezlerse koldan çekilmiş sayılır.

Madde 27 — Kolun İstanbuldaki âzalarını da bu talimatta sayılan işlerde çalıştırmak üzere lâzım gelen talimat kolca verilecektir.

Cemiyetin Teşkilâtı

UMUMÎ MERKEZ HEYETİ

Reis :

Maarif Vekili Dr. Reşit Galip Bf. [1]

Umumî kâtip :

Ruşen Eşref Bf.

Mehasebeci :

Besim Atalay Bf.

Âzalar :

Ahmet Cevat Bf.

Gramer - Sentaks kolu başı.

Celâl Sahir Bf.

Lûgat - Istılah kolu başı.

Hâmit Zübeyr Bf.

Lengüistik - Filoloji kolu başı.

Hasan Âli Bf.

Etimoloji kolu başı.

İbrahim Necmi Bf.

Neşriyat kolu başı.

Ragıp Hulûsi Bf.

Derleme kolu başı.

---

[1] Reis Samih Rifat Beyefendinin acıklı ölümünden sonra ikinci kurultaya kadar Reisliğin fahrî Reisi olan doktor Reşit Galip Beyfendi tarafından ifası Umumî Merkez Heyeti tarafından kararlaştırılmıştır.

Lengüistik - Filoloji Kolu

TEŞKİLÂTI

Kol başı :

Hâmit Zübeyir Bey. *Maarif Vekâleti Müzeler müdürü.*

Kol âzaları :

Abdülkadir Bey. *Türk ve İslâm Asarı Müzesi müdür muavini (İstanbul)*
Agop Martayan Bey *(İstanbul).*
Dr. Caferoğlu Ahmet Bey.
Köse Raif Paşa oğlu M. Fuat Bey *(İstanbul).*
Hüseyin Namık Bey. *Gazi Enstitüsü Türk Tarihi muallimi.*
İbrahim Osman Bey. *Hariciye Vekâletinde şube müdürü*
İshak Refet Bey.
Dr. M. Şükrü Bey. *Ankara Erkek Lisesinde muallim*
Dr. R. Rahmeti Bey.

Etimoloji kolu
TEŞKİLÂTI

Kol başı :

Hasan Âli Bey. *Maarif Vekâleti müfettişi.*

Kol âzaları :

Abdülkadir Bey. *T. D. T. C. kâtibi*
Agop Martayan Bey.
Hakkı Nezihi Bey. *Yüksek Ticaret Mektebi profesörlerinden (İstanbul)*
Hasan Fehmi Bey. *Maarif Vekâleti Kütüphaneler müdürü.*
Hüsamettin Bey. " *Amasya tarihi „ müellifi*
Naim Hazim Bey. *Konya mebusu*
Necip Bey. (*İzmir*).
Dr. Saim Ali Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinde müderris (İstanbul)*
Şeref Bey. *Edirne Mebusu.*
Prof. Yusuf Ziya Bey. *Eskişehir mebusu*

Gramer - Sentaks kolu

TEŞKİLÂTI

Kol başı:

Ahmet Cevat Bey. *Çanakkale meb'usu*

Kol âzaları:

Ali Ulvi Bey. *Edebiyat muallimi (Bursa)*
Cemal Bey. *Edebiyat muallimi (Eskişehir)*
Emin Bey. *Askeri Lise Türkçe muallimi.*
Emrullah Bey. *Başvekâlet Müdevvenat müdürü*
Hakkı Süha Bey. *İstaubul Erkek Lisesi Edebiyat muallimi (İstanbul)*
Halil Vedat Bey. *Gazi Lisesi Edebiyat muallimi*
İhsan Bey. *Maarif Vekâleti M. T. T. Heyeti reisi*
Kemalettin Kâmi Bey. *Anadolu Ajansı başmuharriri*
Mitat Sadullah Bey. *İstanbul Erkek Lisesi Türkçe muallimi.*
Süleyman Hurşit Bey. *Muharrir (İstanbul)*

Lûgat - Istılah kolu
TEŞKİLÂTI

Kol başı :

Celal Sahir Bey. *Zonguldak mebusu*

Lûgat Merkezi

Reis :

Celal Sahir Bey.

Âzalar :

Abdülhak Şinasi Bey. *Balkan Cemiyeti kâtibi*
Ali Canip Bey. *Maarif Vekâleti müfettişi*
Enis Behiç Bey. *Ankara Erkek Lisesinde muallim*
Fazıl Ahmet Bey. *Elaziz mebusu*
Kilisli Rifat Bey. *İstanbul Darülfünunu Arap Dili muallimi*
Lûtfi Müfit Bey. *Kırşehir mebusu*
Mehmet Baha Bey. *Robert Kolej'de muallim*
Reşat Nuri Bey. *Maarif Vekâleti müfettişi*
Yakup Kadri Bey. *Manisa mebusu*

Istılah Merkezi

Reis :

Celal Sahir bey.

Reis Vekili :

Cemil Bey. *Cemiyet İhtısas Bölüğu reisi*

Kâtip :

Rahmi Bey. *Askerlik ilimleri İhtısas Bölüğü reis vekili*

Azalar :

Abdurrahman bey. *Gök ilimleri İhtısas Bölüğü reisi*

İbnirrefik Ahmet Nuri Bey. *Bediiyat ve Güzel Sanatler İhtısas Bölüğü reisi*

Ahmet Tevfik Bey. *Yer ilimleri* „ „ „
Ali Haydar Bey. *Ruh ilimleri* „ „ „
Ali Fuat Bey. *Felsefî ilimler* „ „ „
Aziz Bey. *Av, Spor ve Oyunlar* „ „ „
Emrullah Bey. *Hükûmet teşkilâtı* „ „ „
İbrahim Osman Bey. *Dil ilimleri.* „ „ „
Mühendis Nuri Bey. *Yollar ve Nakil vasıtaları* „ „ „
Refet Bey. *Riyazî ilimler* „ „ „
Rüştü Bey. *Fizik ilımleri* „ „ „
Yaşar Bey. *Hayat ilimleri* „ „ „
Naci Paşa. *Tarih ilimleri* „ „ „
Nadir Bey. *Teknik ve Zenaatler* „ „ „

(1) Felsefî İlimler İhtısas Bölüğü

Reis :

Ali Fuat Bey. *Ankara Hukuk Fakültesinde muallim*

Kâtip :

Osman Halit Bey. *Maarif Vekâleti İlk Tetrisat Şube müdürü*

Âzalar :

Avni Bey. *Maarif Vekâleti M. T. T. Heyeti âzası*
Ferit Bey. *İstanbul Darülfünununda müderris*
Hilmi Ziya Bey. *Galatasaray Lisesinde muallim*
İffet Hanım. *Ankara Kız Lisesinde muallim*
İrfan Bey. *Ankara Erkek Lisesinde muallim*
İzmirli İsmail Hakkı Bey. *İstanbulu Darülfünun İslâm Felsefesi müderrisi*

Mehmet Ali Ayni Bey. *İstanbul Darülfünunu İlahiyat Fakültesinde müderris*

Mehmet Emin Bey. *Yüksek Muallim Mektebi müdürü*

Orhan Sadettin Bey. *İstanbul Darülfünunu Felsefe Tarihi mallimi*

Osman Kâzım Bey. *Ankara Erkek Lisesi müdürü*
Saffet Bey. *Maarif Vekâleti M. T. T. Heyeti âzası*

(2) Riyazî İlimler İhtısas Bölüğü

Reis :
Refet Bey. *Urfa mebusu.*

kâtip :
Hilmiye Hayri Hanım. *Ankara Kız Lisesi Riyaziye muallimi.*

Âzalar :

Ali Hikmet Bey. *İstanbul Erkek Lisesi Riyaziye muallimi.*
Aliyar Bey. *İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Müsellesat müderrisi.*
Fuat Bey. *Maarif Orta Tedrisat umum müdürü.*
Hayri Bey. *Gazi Enstitüsünde muallim.*
Hüsnü Hâmit Bey. *İstanbul Earülfünunu Fen Fakültesi Umumî Riyaziyat müderrisi.*
Kemal Zaim Bey. *Ziraat Bankası umum müdürü.*
Kerim Bey. *Mühendis Mektebi Nazarî Hesap müderrisi.*
Lûtfi Bey. *İstanbul Erkek Lisesi Riyaziye muallmi.*
Mehmet İzzet Bey. *Şirketi Hayriye İşletme müdürü.*
Nazmi Bey. *İzmir Erkek Lisesi Riyaziye muallimi.*
Necati Bey. *Ankara Orta Mektbi müdürü*
Nuri Bey. *Gazi Enstitüsü müdür muavini*
Ömer Bey. *Ankara Erkek Lisesi Riyaziye muallimi*
Rahmi Bey. *Sivas mebusu*
Rasim Bey. *Maarif Vekâleti Zat İşleri müdürü*
Suphi Bey. *Mühendis Mektebi Topoğrafya müderrisi*

(3) Gök ilimleri ihtısas bölüğü

Reis :

Miralay Abdurrahman Bey. *Harita dairesi umum müdür muavini*

Kâtip :

Nuri Bey. *Gazi Enstitüsü müdür muavini*

Azalar :

Abdülfeyyaz Tevfik Bey.

Ahmet Ziya Bey. *Güzel Sanatler Akademisi müdür muavini*
Fatin Bey. *İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesinde müderris ve Rasathane müdürü*
Hilmiye Hayriye Hanım. *Ankara Kız Lisesi Riyaziye muallimi*
Kemal Bey. *Rasathane müdür muavini*
Ömer Bey. *Ankara Erkek Lisesi Riyaziye muallimi*
Rasim Bey. *Maarif Vekâleti Zat İşleri müdürü*
Sadi Bey. *Şark Demiryolları Cer İşleri dairesinde*

(4) Yer ilimleri bölüğü

Reis :

Ahmet Tevfik Bey. *Maarif Vekâleti M. T. T. Heyeti âzası*

Kâtip :

Cemal Arif Bey. *Gazi Enstitüsü Coğrafya muallimi*

Azalar :

Ahmet Malik Bey. *İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Jeoloji muallimi*
Faik Sabri Bey. *Galatasaray Lisesi Coğrafya muallimi*
Hadi Bey. *Meteoroloji Enstitüsü müdür muavini*
Hâmit Nafiz Bey. *İstanbul Darülfününu Fen Fakültesi Madeniyat muallimi*
Hâmit Sadi Bey. *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Coğrafya muallimi*
Kemal Lokman Bey. *İktisat Vekâletinde Petrol mühendisi*
İbrahim Hakkı Bey. *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Coğrafya muallimi*
Malik Ramiz Bey. *Ankara Erkek Lisesi Tabiiyat muallimi*
Mehmet Besim Bey. *İstanbul Darülfünunu Coğrafya müderris muavini*
Necati Bey. *Kız Enstitüsü Tabiî İlimler muallimi*
Suphi Bey. *Mühendis Mektebi Topoğrafya müderrisi*
Şükrü Bey. *Meteoroloji Enstitüsü asistanı*

(5) Fizik İlimleri Bölüğü

Reis :

Rüştü Bey. *Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye Heyeti âzası*

Kâtip :

Hayri Bey. *Gazi Enstitüsü Fizik muallimi*

Azalar :

Avni Refik Bey. *Gazi Enstitüsü Kimya muallimi*
Nurettin Bey. *Merkez Hıfzısihhat Müessesi Kimyevî Tahlil Şubesi müdür muavini*
Halit Evliya Bey. *Y. Z. Mektebi Kimya Laboratuvarı şefi*
Harun Reşit Bey. *Maarif Vekâleti müfettişi*
İsfendiyar Esat Bey. *Y. Z. Mektebi Ziraî Kimya Laboratuvarı şefi*
İzzet Bey. *Ankara Erkek Lisesi Kimya muallimi*
Kemal Zaim Bey. *Ziraat Bankası umum müdürü*
Mehmet Halit Bey. *Baytar Mektebi Kimya muallimi*
Nakittin Bey. *Ziraat Vekâleti Teftiş Heyeti reisi*
Salih Murat Bey. *Mühendis Mektebi Fizik muallimi*
Fazlı Faik Bey. *Ziraat Enstitüleri umum kâtibi*

[6] Hayat İlimleri Bölüğü

Reis :

Yaşar Bey. *Aksaray mubusu*

Kâtip :

Cevat Rüştü Bey. *Ziraat Vekâleti Neşriyat müdürü*

Azalar :

Abidin Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat umum müdür muavini.*
Doktor Akil Muhtar Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Müderrisi.*
Doktor Agâh Bey.
Ali Riza Bey. *Mardin Mebusu.*

Ali Riza Bey. *Devlet Şurası Azası. (Baytar)*
Ali Riza Bey. *Ankara Belediyesi Bahçeler Müdürü.*
Doktor Ali Riza Bey. *Bakteriyolog.*
Doktor Ali Süha Bey. *Adliye Vekâleti mütercimi ve Emniyet İşleri D. hekimi.*
Ali Vehbi Bey. *İstanbul Darülfünunu Hayvanat müderrisi.*
Arif Bey. *Y. Z. Mektebi Şarapçılık mutahassısı.*
Doktor Arif İsmet Bey. *Dahiliye mutahassısı.*
Doktor Asım İsmail Bey. *Sıhhat Vekâleti Hıfzısıhha umum müdürü.*
Atıf Hadi Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat fen müşaviri.*
Doktor Atıf Bey. *Ankara Hükûmet hekimi.*
Aziz Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat baş müşaviri.*
Doktor Aziz Bey. *Millî Müdafaa Vekâleti Sıhhiye Dairesi reis muavini.*
Doktor Baha Faik Bey. *Sıhhat Vekâleti İçtimaî muavenet mutahassısı.*
Bürhanettin Bey. *Mühendis Mektebi Su İşleri muallimi.*
Doktor Bahri Nami Bey. *Sıhhiye Vekâleti Hıfzısıhhat mutahassısı*
Bekir Bey. *Ziraat Vekâleti Orman umum müdürü.*
Cemil Bey. *Ziraat Vekâleti Zootekni Enstitüsünde.*
Doktor Cevat Refik Bey. *Sıhhat Vekâleti İ. M. mutahassısı.*
Ekrem Rüştü Bey. *Y. Z. Mektebi Sütcülük Laboratuvarı şefi.*
Doktor Ekrem Şerif Bey. *Dahiliye mutahassısı.*
Doktor Ekrem Tok Bey. *Sıhhat Vekâleti müfettişi.*
Emin Arslan Bey. *Denizli Mebusu.*
Esat Bey. *Y. Z. Mektebi Ziraat Aletleri Laboratuvarı şefi.*
Esat Şerafettin Bey. *İstanbul Darülfünunu Nebatat müderrisi*
Doktor Emin Necip Bey. *Kadın Hastalıkları mutahassısı.*
Doktor Fahrettin Kerim Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Akliye müderris muavini.*
Doktor Fahri Bey. *Tabibi Adlî*
Fahri Bey. *Ziraat Vekâleti müfettişi.*
Doktor Ferit Bey. *Sıhhat Vekâleti mutahassıslarından.*
Fuat Bey. *Sabık Ankara Ziraat müdürü.*
Doktor Galip Ata Bey.
Halil Bey. *Ziraat Vekâleti Orman Dairesi Şube müdürü.*
Halit Evliya Bey. *Y. Z. Mektebi Kimya Laboratuvarı şefi.*
Hamdi Bey. *Konya Mebusu.*
Hamdi Bey. *Ankara Ziraat müdürü.*

Cemal Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat Enstitüleri Mevaşi Laboratuvarında şef vekili*
Doktor Ali Faiz Bey. *Kadın hastalıkları mutahassısı*
Doktor Fevzi Bey. *Sıhhat Vekâleti Neşriyat müdür muavini*
Doktor Ahmet Hâmit Bey. *Cilt hastalıkları mutahassısı*
Doktor Hâmit Osman Bey. *Doğum ve Çocuk Bakım Evi mutahassısı*
Hayri Bey. *Maarif Vekâleti Orta Tedrisat Şube müdürü*
Hikmet Ömer Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat Şube müdürü*
Hikmet Bey. *Ziraat Bankası Ziraat fen müşaviri*
Hikmet Bey. *Y. Z. Mektebi Nebatat Hastalıkları Laboratuvarında*
Doktor Hüsamettin Şerif Bey. *Sıhhat Vekâleti müsteşarı*
Doktor Hüseyin Ertuğrul Bey.
Doktor Hüseyin Zade Ali Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinde müderris*
İbrahim Tevfik Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat umum müdürü*
Kaymakam İbrahim Bey *Jandarma Umum Kumandanlığı baytarı*
İbrahim Bey. *Zootekni Enstitüsünde*
İhsan Abidin Bey. *Cümhuriyet Merkez Bankası İdare Meclisi âzası*
İsfendiyar Bey. *Y. Z. Mektebinde kimyager*
Doktor İsmail Hakkı Bey. *Millî Müdafaa Sıhhiye Dairesi Şube müdürü*
İsmail Hakkı Bey. *Bolu mebusu*
Kadri Bey. *Y. Z. Mektebi Tavukçuluk Enstitüsü müdürü*
Kadri Ahmet Bey. *Y. Z. Mektebi Nebatat Laboratuvarı şefi*
Doktor Kemal Bey. *Bevliye mutahassısı*
Doktor Kemal Cenap Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Fiziyoloji müderrisi*
Kerim Ömer Bey. *Y. Z. Mektebi Toprak fiziyolojisi Laboratuvarı şefi*
Lûtfi Bey. *Y. Z. Mektebi Yemiş ağaçları mutahassısı.*
Doktor Lûtfi Bey. *Bakteriyolog*
Doktor Lûtfi Orhan Bey. *Bevliye mutahassısı.*
Doktor Mahmut Sadi Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinde müderris muavini*
Doktor Mazlum Bey. *Büyük Erkânı Harbiye Sıhhiye müfettişi*
Mehmet Ali Tayyar Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat fen müşaviri*
Mehmet Halit Bey. *Yüksek Baytar Mektebi Kimya muallimi*

Doktor Mehmet Hilmi Bey. *Malatya mebusu*
Mithat Bey. *İstanbul mebusu*
Mithat Ali Bey. *Y. Z. Mektebi Haşarat Laboratuvarı şefi*
Dr. Mustafa Hakkı Bey. *Zührevive mutahassısı*
Dr. Mustafa Hilmi Bey. *Ankara Bakteriyolojihanesi müdürü*
Doktor Muzaffer Bey. *Göz hastalıkları mutahassısı*
Nafi Bey. *Nafıa Vekâleti Su mühendisi*
Naki Bey. *Ziraat Vekâleti Teftiş Heyeti reisi*
Naki Cevat Bey. *Baytar Umum Müdürlüğü Bulaşık Hastalıklar Şubesi müdürü*
Nâzım Bey. *Ziraat Vekâleti Baytarlık İşleri Şube müdürü*
Necdet Bey. *Gazi Enstitüsü Tahnit muallimi*
Nejat Asım Bey. *Tohum Islah İstasyonu şefi*
Nejat Bey. *Ziraat Vekâleti Orman Dairesi fen müşaviri*
Dr. Neşet Naci Bey. *Verem Dispanseri mutahassısı*
Doktor Neşet Ömer Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp fakültesi müderrisi*
Nurettin Bey. *Ziraat Vekâleti Hayvanat Islahı Şube müdürü*
Doktor Nurettin Bey. *Bakteriyolog*
Doktor Osman İsmet Bey. *Sıhhat Vekâleti Hudut ve Sahiller Sıhhat umum müdürü*
Doktor Ömer Rüştü Bey. *Y. Z. Mektebi Ziraat Enstitüsü şefi*
Doktor Ömer Vasfi Bey. *Operatör*
Recep Bey. *Zıraa Vekâleti Ziraat fen müşaviri*
Recep Bey. *Ziraat Vekâleti Orman Dairesi Şube müdürü*
Bakteriyolog Dr. Refik Bey. *Bursa mebusu*
Doktor Refik Münir Paşa. *Millî Müdafaa Vekâleti Sıhhiye Dairesi reisi*
Reşat Rakım Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat Aletleri Şubesi müdürü*
Dr. Rüştü Bey. *Asabiye mutahassısı*
Profesör Sabri Bey. *Ziraat Vekâleti Baytar umum müdürü*
Doktor Saim Bey. *Millî Müdafaa Vekâleti Baytar İşleri Dairesi Fen Subesinde*
Doktor Saim Ali Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinde müderris*
Sait Tahsin Bey. *Y. Z. Mektebi İspirtoculuk Laboratuvarı şefi*
Salâhattin Bey. *Y. Z. Mektebi Laboratuvar şeflerinden*
Dotor Salahi Vehbi Bey. *Dahiliye mutahassısı*

T. BİL KÜTÜPHANESİ

Selim Bey. *Ziraat Vekâleti Şube müdürü*
Servet Şefik Bey. *Ziraat Vekâleti Hususî Kalem müdürü*
Seyfi Bey. *Ziraat Vekâletinde mümeyiz*
Doktor Suat Bey. *Kastamonu mebusu*
Suat Bey. *Gazi Enstitüsünde muallim*
Doktor Süleyman İhsan Bey. *Boğaz ve Burun hastalıkları mutahassısı*

Süreyya Bey. *Devlet Şurası âzası.*
Bakteriyolog Süreyya Tahsin Bey. *Etlik Laboratuvarı baytarı*
Süreyya Tevfik Bey. *Tokat mebusu*
Şemsettin Bey. *Ziraat Vekâleti Baytarlık İşleri fen müşaviri*
Şevket Bey. *Ziraat Vekâleti Ziraat Umum Müdürlüğü Su Şubesi müdürü*
Şevket Bey. *Ziraat Vekâleti Mücadele Şubesi müdürü*
Doktor Şevket Aziz Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp fakültesi Antropoloji müderris muavini*
Doktor Şevket Halit Bey. *Operatör*
Şevket Raşit Bey. *Yüksek Ziraat Mektebi İktısadiyat Enstitüsü şefi*
Doktor Şuayp Nuri Bey. *Ankara Sıhhat müdürü*
Doktor Şükrü Yusuf Bey. *Asabiye mutahassısı*
Tahsin Bey. *Kastamonu mebusu*
Doktor Tahsin Şevket Bey. *Bakteriyolog*
Talât Bey. *Ziraat Vekâleti Mücadele Şubesinde*
Doktor Talât Bey. *Ankara Sıtma Mücadele müdürü*
Talât Bey. *Ziraat Bankası Ziraat fen müşaviri*
Doktor Tevfik Remzi Bey.
Doktor Ali Vâhit Bey. *Çocuk hastalıkları mutahassısı*
Doktor Vahdettin Bey. *Kulak, Boğaz, Burun, hastalıkları mutahassısı*
Vamık Bey. *Y. Z. Mektebi Umumî Ziraat Laboratuvarı şefi*
Dokter Vefik Hüsnü Bey. *Göz hastalıkları mutahassısı*
Yekta Bey. *Ankara Ziraat memuru*
Doktor Zekâyi Tahir Bey. *Kadın hastalıkları mutahassısı*
Zihni Bey. *Gazi Enstitüsünde Tabiiyat muallimi*
Doktor Zıya Bey. *Sıhhat Vekâleti Ecza mutahassısı*

(7) Ruh İlimleri İhtısas Bölüğü

Reis:
Ali Haydar Bey. *Maarif Vekâleti M. T. T. Heyeti âzası*

Kâtip:
Muzaffer Şerif Bey. *Gazi Enstitüsü Ruhiyat muallimi*

Âzalar ;
Avni Bey. »
Cevdet Nusuhi Bey. *Ziraat Bankası İdare Meclisi âzası* »
Esat Bey. *Bursa mebusu*
Halil Fikret Bey. *Gazi Enstitüsü Terbiye Tarihi muallimi*
Hasan Fehmi Bey. *Maarif Vekâleti Kütüphaneler müdürü*
Hıfzırrahman Raşit Bey. *İstanbul Maarif müdür muavini*
İbrahim Alâettin Bey. *Sivas mebusu*
Kâzim Nami Bey. *Yükseh Muallim Mektebi Fransızca muallimi*
Mustafa Rahmi Bey. *İzmir Erkek Lisesi Felsefe muallimi*
Mustafa Şekip Bey. *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Ruhiyat müderrisi*
Nafi Atuf Bey. *Erzurum mebusu*
Nebi zade Hamdi Bey. *Trabzon mebusu*
Sadrettin Celal Bey. *İstanbul Erkek Muallim Mektebi Pedagoji muallimi*
Zeki Mesut Bey. *Diyarbekir mebusu*

(8) Tarih İlimleri İhtısas Bölüğü

Reis :
Naci Haliloğlu Paşa. *Cebelibereket mebusu*

Kâtip :
Zıya Bey. *İstanbul mebusu*

Âzalar ;
Afet Hanım *Ankara Kız Lisesi Tarih muallimi*
Ağaoğlu Ahmet Bey. *İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesinde müderris*
Ahmet Hâmit Bey. *Maarif Vekâleti müfettişi*
Ahmet Refik Bey. *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Tarih müderrisi*
Akçura Yusuf Bey. *İstanbul mebusu*
Ali Muzaffer Bey. *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi reisi*
Aziz Bey. *Erzurum mebusu*
Aziz Samih Bey. *Erzincan mebusu*
Esat Bey. *Amasya mebusu*
Fehmi Ata Bey. *Darülfünun Kütüphanesi müdürü*

Halil Etem Bey. *İstanbul mebusu*
Hasan Cemil Bey. *Bolu mebusu*
Hasan Fehmi Bey. *Maarif Vekâleti Kütüpaneler müdürü*
Hasan Reşit Bey. *Muş mebusu*
İhsan Bey. *Maarif Vekâleti M. T. T. Heyeti reisi*
İsmail Hakkı Bey. *Balikesir mebusu*
Mükrimin Halil Bey. *Kabataş Lisesi Tarih muallimi*
Osman Ferit Bey *Ankara Etnoğrafya Müzesi müdürü*
Rıdvan Nafiz Bey. *Maarif Vekâleti Teftiş Heyeti reisi*
Sadri Maksudi Bey. *Şebinkarahisar mebusu*
Sami Bey. *Sabık Ankara mebusu*
Şemsettin Bey. *Sivas mebusu*
Veli Necdet Bey. *Ziraat Bankası Merkez müdürü*
Yusuf Hikmet Bey. *Riyaseticümhur umumî kâtibi*

(9) Cemiyet ilimleri İhtısas Bölüğü

Reis :
Cemil Bey. *Ankara Hukuk Fakültesi reis vekili*

Kâtip :
Ali Fuat Bey *Ankara Hukuk Fakültesinde muallim*

Âzalar ;

Abdullah Battal Bey. *Hariciye Vekâleti Haricî Matbuat ve Tercüme Şubesinde*
Ahmet Süreyya Bey. *Aksaray mebusu*
Alâettin Cemil Bey. *İstanbul mebusu*
Ali Süreyya Bey. *Ziraat Bankası Kooperatif Servisinde*
Atıf Bey. *Adliye müfettişi*
Aziz Tahsin Bey. *Avukat*
Bahaettin Bey. *Ankara Hukuk Fakültesinde müderris*
Bekir Sıtkı Bey. *İktısat Vekâleti Sanayi müşaviri*
Burhan Zihni Bey. *İktısat Vekâleti Mesai müdürü*
Cemal Zıya Bey. *İktısat Vekâleti Şirketler müdürü*
Cevdet Nasuhi Bey. *Ziraat Bankası İdare Meclisi âzası*
Fuat Bey. *Ankara Müddeiumumisi*
Habip Edip Bey, *İktısat Vekâleti Ticaret müşaviri*
Halit Bey.

Hâmit Şevket Bey. *Avukat*
Hasan Bey. *Trabzon mebusu*
İsmail Hakkı Bey. *Ziraat Bankası muamelât müdürü*
İsmail Hakkı Bey. *Şurayı Devlet Tanzimat Dairesi reisi*
İsmail Husrev Bey. *Ziraat Bankası Kooperatif Şubesi m. v.*
Kemal Galip Bey. *İktısat Vekâleti Hukuk müşaviri*
Mahmut Esat Bey. *İzmir mebusu*
Mazhar Nedim Bey. *Ziraat Bankası Hukuk müşaviri*
Mustafa Nermi Bey.
Mustafa Şeref Bey. *Burdur mebusu*
Münir Mazhar Bey. *Ziraat Bankası Umum muhaberat müdürü*
Namık Zeki Bey. *Cümhuriyet Merkez Bankası malî müşaviri*
Nâzım İzzet Bey. *Tokat mebusu*
Nizamettin Âli Bey.
Nusret Bey. *C. Merkez Bankası İdare meclisi reisi*
Nusret Namık. *Ziraat Bankası İdare Meclisi âzası*
Osman Nuri Bey. *C. Merkez Bankası Hukuk müşaviri*
Rauf Bey. *Osmanlı Bankası İkinci müdürü*
Remzi Bey. *Sivas mebusu*
Reşit Saffet Bey. *Kocaeli mebusu*
Sabri Şakir Bey. *Ankara Hukuk Fakültesinde müderris*
Sadettin Bey.
Sadri Maksudi Bey. *Şebinkarahisar mebusu*
Salâhattin Bey. *C. Merkez Bankası umum müdürü*
Sami Bey. *İş Bankası müfettişi*
Servet Bey. *İstanbul Yüksek Ticaret Mektebi İktısat muallimi*
Seyda Bey. *İktısat Vakâleti Neşriyat müdürü*
Suheyp Nizami Bey. *Ziraat Bankası muhasebecisi*
Süreyya Bey. *İş Bankası İktısadî Tetkikler Şubesi müdürü*
Şevket Mehmet Ali Bey. *İş Bankası Hukuk müşaviri*
Şevket Süreyya Bey. *Ankara Ticaret Mektebi müdürü*
Tahsin Bey. *Kastamonu mebusu*
Ubeydullah Bey. *Bayazıt mebusu*
Vasfi Raşit Bey. *Şebinkarahisar mebusu*
Vedat Nedim Bey. *Millî Tasarruf ve İktısat Cemiyeti kâtibi*
Veli Bey. *Ankara Hukuk Fakültesinde müderris*
Veli Necdet Bey. *Ziraat Bankası Merkez müdürü*
Yusuf Zıya Bey. *Eskişehir mebusu*
Zühtü Hilmi Bey. *Avukat*

(10) Dil İlimleri İhtısas Bölüğü

Reis :

İbrahim Osman Bey. *Hariciye Vekâleti müdürlerinden*

Kâtip :

Nahit Sırrı Bey. *Maarif Vekâleti mütercimi*

Âzalar ;

Agâh Sırrı Bey. *İstanbnl Erkek Lisesi Edebiyat muallimi*
Ali Ulvi Bey. *Bursa Kız Muaallim mektebi Edebiyat muallimi*
Ahmet Kemal Bey. *Millî Müdafaa Vekâlâti Levazım Dördüncü şubede*
Avni Doğan Bey. *Yozgat mebusu*
Cenap Şehabettin Bey. *Edip*
Emrullah Bey. *Başvekâlet Müdevvenat müdürü*
Falih Rıfkı Bey. *Bolu mebusu*
Faruk Nafiz Bey. *İstanbul Erkek Muallim Mektebi Edebiyat muallimi*
Hakkı Süha Bey. *İstanbul Erkek Lisesi Edediyat muallimi*
Halil Vedat Bey. *Gazi Lisesi Edebiyat muallimi*
Halit Fahri Bey. *Galatasaray Lisesi Türkçe muallimi*
Halit Zıya Bey. *Edip*
Hıfzı Tevfik Bey. *Feyzi Âti Lisesi müdürü*
Hüseyin Rahmi Bey. *Edip*
İbrahim Alâettin Bey. *Sinop mebusu*
İhsan Bey. *Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye reisi*
İnayetullah Cemal Bey. *Hariciye Vekâleti müdürlerinden*
İsmail Habip Bey. *Galatasaray Lisesi Edebiyat muallimi*
İzzet Ulvi Bey. *Afyon mebusu*
Kemalettin Kâmi Bey. *Anadolu Ajansı başmuharriri*
Köprülüzade Fuat Bey. *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesinde Edebiyat Tarihi müderrisi*
Mehmet Ali Tevfik Bey. *Hariciye Vekâleti Hukuk İşleri müdürü*
Mehmet Nurettin Bey. *Vakit gazetesi muharriri*
Nahit Vedat Hanım. *Ankara Kız Lisesi Edebiyat muallimi*
Orhan Seyfi Bey. *Erenköy Kız Lisesi Edebiyat muallimi*
Sabri Esat Bey. *Gazi Lisesi Fransızca muallimi*
Talât Bey. *Çorum mebusu*
Yakup Kadri Bey *Manisa mebusu*

Yusuf Şerif Bey. *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesinde müderris*
Yusuf Zıya Bey. *Akbaba gazetesi başmuharriri.*

(11) Bediiyat ve Güzel Sanatler İhtısas Bölüğü

Reis :
İbnirrefik Ahmet Nuri Bey.

Kâtip :
Adnan Bey. *Musiki Muallim Mektebi Kontrpuvan muallimi*

Âzalar ;
Ahmet Haşim Bey. *Güzel Sanatler Akademisi muallimi*
Ahmet Muhtar Bey. *Ankara Erkek Orta Mektebi Musiki muallimi*
Ali Rifat Bey.
Celal Esat Bey. *Güzel Sanatler Akademisi muallimi*
Cevat Memduh B. *Gazi Enstitüsü Musiki muallimi*
Ekrem Zeki Bey. *Musiki Muallim Mektebi Keman muallimi*
Ertuğrul Muhsin Bey. *Darülbedayi rejisörü*
İrfan Bey. *Ankara Erkek Lisesi Felsefe muallimi*
İsmail Galip Bey. *Darülbedayi Temsil Heyetinde*
İsmail Hakkı Bey. *Güzel Sanatler Akademisinde muallim*
Mahmut Kemal Bey. *Evkaf Müzesi müdürü*
Mahmut Ragıp Bey. *Musiki Muallim Mektebi müdür muavini*
Mesut Cemil Bey. *Radyo Şirketinde*
Musahipzade Celal Bey. *Tiyatro muharriri*
Namık İsmail Bey. *Güzel Sanatler Akademisi müdürü*
Osman Halit B. *Maarif Vekâleti İlktedrisat Şube müdürü*
Rauf Yekta Bey. *İstanbul Konservatuvarında muallim*
Sabit Muhlis Bey. *İsmet Paşa Kız Enstitüsü Resim muallimi*
Sadettin Bey.
Salâh Cimcoz Bey. *İstanbul mebusu*
Sedat Hakkı Bey. *Mimar*
Selim Nüzhet Bey. *Robert Kolej'de muallim*
Dr. Süheyl Bey. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Seririyat müderris muavini*
Ulvi Cemal Bey. *Musiki Muallim Mektebi Piyano muallimi*

(12) Spor, Av ve Oyunlar İhtısas Bölüğü

Reis :

Aziz Bey. *Erzurum Mebusu*

Kâtip :

Reşat Bey. *C. Merkez Bankası İdare Meclisi âzası*

Âzalar :

Ahmet Fetkeri Bey. *Millî Müdafaa Vekâleti Zat İşleri dairesinde*

Aka Gündüz Bey. *Ankara mebusu*
Akif Paşa. *Suvari Alayı Kumandanı*
Atıf Bey
Cabir Sezayi Bey. *C. Merkez Bankası Kambiyo şefi*
Cemil Bey. *Millî Müdafaa Vekâleti Hukuk müşaviri*
Mülâzım Emin Bey. *Muhafız Alayında*
Doktor Celâl Bey. *Maarif Vekâleti Sıhhat müfettişi*
Hamdi Bey. *İstanbul mebusu*
Hamdi Emin Bey. *Devlet Matbaası müdürü.*
Muvaffak Bey. *Anadolu Ajansı umum müdürü*
Namık Rahmi Bey. *Maarif Neşriyat İdaresinde*
Nasuhi Bey. *Emlâk Bankası umumî kâtip muavini*
Nizamettin Bey. *Gazi Enstitüsü Beden Terbiyesi Şube şefi*
Rıdvan Safa Bey. *Hariciye Vekâleti Birinci Daire Birinci Şubede*
Sedat Rıza Bey. *Gümrük Muhafaza Kumandanlığında müşavir*
Selim Sırrı Bey. *Maarif Vekâleti müfettişi*
Şefik Bey. *Muhafız Gücü umumî kâtibi*
Vildan Aşir Bey. *Galatasaray Lisesi Beden Terbiyesi muallimi*

(13) Askerlik İhtısas Bölüğü

Reis Vekili:

Binbaşı Rahmi Bey. *Büyük Erkânıharbiye Onuncu Şubede.*

(Askerlik ıstılahlariyle İstanbulda Harp Aakademisi uğraşmaktadır. Rahmi Bey, reis vekili sıfatiyle, Istılah Merkezinde temsil vazifesini görür.)

(14) Hükûmet Teşkilâtı İhtısas Bölüğü

Reis :
Emrullah Bey. *Başvekâlet Müdevvenat müdürü*

Kâtip :
Hakkı Ateş Bey. *Divanımuhasebat birinci sınıf murakıbı*

Azalar :

Abdurrahman Bey. *Harita İşleri umum müdür muavini*
Baha Bey. *Adliye Vekâleti İstatistik ve Neşriyat müdürü*
Bahaettin Bey. *Gümrük ve İnhisarlar vekâleti Hukuk müşaviri*
Ahmet Hamdi Bey. *Diyanet İşleri Müşavere Heyeti âzası*
Celâl Bey. *İstatistik umum müdür vekili*
Edip Kemal Bey. *Şurayı Devlet âzası*
Hakkı Bey. *Evkaf umum müdür mnavini*
Hasan Fehmi Bey. *Maarif Vekâleti Kütüphaneler müdürü*
Nuri Bey. *Devlet Demiryolları umum müfettişi*
Kemal Galip Bey. *İktısat Vekâleti Hukuk müşaviri*
Rüştü Cemal Bey. *Maliye Vekâleti Millî Emlâk müdürü.*
Sabri Bey. *Dahiliye Vekâleti Vilâyetler İdaresi umum müdürü.*
Süleyman Saip Bey. *Hariciye Vekâleti Birinci Daire Birinci Şube müdürü.*
Tevfik Bey. *Ziraat Vekâleti ziraat umum müdürü.*
Doktor Zeki Nasır Bey. *Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti İstatistik ve Neşriyat müdürü*

(15) Yollar' ve Nakıl Vasıtaları İhtısas Bölüğü

Reis:

Mühendis Nuri Bey. *D. D. umum müfettişi*

Kâtip:

Mühendis Akif Bey. *D. D. Umum müdürlüğünde*

Âzalar ;

Mühendis Abdullah Bey. *Trabzon - Erzurum Transit yolu İnşaat müdürü*

Bürhanettin Bey. *Yüksek Mühendis Mektebinde müderris*
Cemal Bey. *D. D. Ticaret ve Tarife Dairesi müdürü*
Cemal Bey. *D. D. Hareket Dairesi müdür muavini*
Mühendis Cemal Hidayet Bey. *Konya İşletme müfettişi*
Mühendis Cemil Bey. *Haydarpaşa Liman İşleri müdür muavini*
Mühendis Fatin Bey. *D. D. Cer Dairesi müdür muavini*
Fikri Bey. *Yüksek Mühendis Mektebi rektörü*
Mühendis Fuat Bey. *D. D. Demirköprüler müdürü*
Mühendis Galip Bey. *Kütahya - Balıkesir İnşaat müfettişi*
Mühendis Hami Bey. *Derince Travers Fabrikası müdürü*
Mühendis Hayri Bey. *Haydarpaşa Liman İşleri başmüfettişi*
Mühendis Hüseyin Yakup Bey. *D. D. Kayseri İşletme müfettişi*
İhsan Bey. *Yüksek Mühendis Mektebi müderrisi*
İlhami Bey. *D. D. Ticaret ve Tarife Dairesi müdürü*
Mühendis İrfan Bey. *D. D. Yol Dairesi müdür muavini*
İsmail Fuat Bey. *D. D. Yol Fen Heyeti müdürü*
Mühendis Kemal Bey *Nafıa Vekâleti Köprüler mühendisi*
Mithat Bey. *Sabık Aydın mebusu*
Mühendis Muammer Bey. *Yollar umum müdür muavini*
Muhtar Bey. *D. D. Ticaret ve Tarife Dairesi müdürü*
Mühendis Mukbil Bey. *Nafıa Vekâleti Yollar mühendisi*
Mühendis Nazir Bey. *Nafıa Vekâleti Demiryollar umum müdür vekili*
Nazım Bey. *D. D. İnşaat Reisliğinde*
Mühendis Nebil Bey. *İstanbul Belediyesi Yol müdürü*
Nüzhet Bey. *D. D. Hareket Dairesi müdürü*
Mühendis Rıza Bey. *Nafıa Vekâleti Liman İşleri müdürlüğünde (Haydarpaşa)*
Mühendis Seyfi Bey. *Nafıa Vekâleti Köprüler Fen Heyetinde*
Mühendis Sıtkı Bey. *D. D. Cer Dairesinde*
Suphi Bey. *Yüksek Mühendis Mektebinde müderris*
Süreyya Fehmi Bey. *Anadolu Ajansı muharriri*
Şaban Bey. *D. D. Eskişehir Atölye müdürü*
Mühendis Tahir Bey. *Nafıa Vekâleti Yollar mühendisi*
Mühendis Tevfik Bey. *D. D. Cer Dairesi müdürü*

(16) Teknik ve Zenaatler İhtısas Bölüğü

Reis :

Nadir Bey . *Maarif Vekâleti Yüksek Tedrisat müdürü*

Kâtip :
Bekir Sıtkı Bey . *İktisat Vekâleti Sanayi müşaviri*

Âzalar :
Ahmet Bedri Bey. *Elektrik mühendisi*
Ahmet İhsan Bey. *Ordu mebusu*
Ahmet Şerif Bey. *Devlet Şanayi Ofisinde*
Ali Galip Bey. *Mimarî mühendisi*
Ali Vecihi Bey. *Askerî Fabrikalarda*
Arif Hikmet Bey. *İnşaat mühendisi*
A. Roth Bey. *Telgaz Şirketi fen müdürü*
Baha Tali Bey. *Kars mebusu*
Bekir Vehbi Bey. *İktısat Vekâleti Maden umum müdürü*
Burhanettin Bey. *Kimya mühendisi*
Burhanettin Bey. *İmar Müdürlüğünde*
Burhan Macit Bey. *Askerî Fabrikalarda*
Etem Bey. *Nafıa Vekâleti İmtiyazlı Şirketler müdür muavini*
Fikri Bey. *Yüksek Mühedis Mektebi rektörü*
Hadi Bey. *İktisat Vekâleti Maden mühendisi*
Hüsnü Riza Bey. *İktısat Vekâleti Müsteşarı*
İbrahim Akçura Bey „ „ *fen müşaviri*
İbrahim Nafiz Bey. *Devlet Sanayi Ofisinde*
Dr. İskender Bey. *Sıhhat Vekâleti Laboratuvarında*
Hayrullah Bey. *Gazi Enstitüsü El İşleri muallimi*
Kâmran Sırrı Bey. *Ankara Sanatler Mektebi müdürü*
Kâzım Bey *Eskişehir Şeker Fabrikası müdürü*
Kemal Lokman Bey. *İktısat Vekâleti Petrol madeni mühendisi*
M. Davut Bey. *A. E. G. Sirketi mühendisi*
M. Harun Bey. *Berlin Fen Yüksek Mektebi müderris muavini*
İsmail Hakkı Bey. *Gazi Enstütüsü El İşleri Şubesi şefi*
Mühendis İsmail Fuat Bey. *Devlet Demiryolları Fen Heyeti müdürü*
Memduh Şevket Bey. *Elâziz mebusu*
Muharrem Hadi Bey. *Ankara Sanatler Mektebi muallimi*
Osman Cemal Bey. *Vakıt gazetesinde muharrir*
Sabri Bey. *Kimya mühendisi*
Salih Murat Bey. *Yüksek Mühendis Mektebi Fizik müderrisi*
Sezayi Bey . *Bahrî İnşaat mühendisi*
Şermi Bey . *Telgaz Sirketi mühendisi*
Vasıf Bey. *Malatya mebusu*

Derleme Kolu

TEŞKİLÂTI

Kolbaşı :

Ragıp Hulûsi Bey . *Ankara müzesi müdürü*

Kol âzaları :

Ferit Celâl Bey. *Mersin mebusu*
Hasan Fehmi Bey. *Mf. V. Kütüphaneler müdürü*
Hasan Reşit Bay. *Muş mebusu*
İshak Refet Bey.
Numan Nuri Bey. *Arapören köyü başmuallimi*
Şerafettin Bey. *İstanbul Darülfünunu müderislerinden*
Velet Çelebi Bey. *Kastamonu mebusu*
Zakir Kadiri Bey. *İstanbul umumî kütüphanesi memurlarından*

Neşriyat kolu

TEŞKİLÂTI

Kolbaşı :

İbrahim Necmi Bey. *Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat muallimi*

Kol âzaları :

Âdil Bey. *Cumhuriyet Gazetesi muhabiri*
Ahmet Şükrü Bey. *Milliyet Gazetesi müdürü*
Akagündüz Bey. *Ankara mebusu*
Ali Süreyya Bey. *Cumhuriyet Gazetesi muhabirlerinden*
Behçet Kemal Bey. Şair
Bilâl Bey. *Cumhuriyet Gazetssi muhabirlerinden*
Burhan Asaf Bey. *Kadro muharrirlerinden*
Cemal Bey. *Hakimiyeti Milliye foto muhabiri*
Enis Tahsin Bey. *Akşam Gazetesi neşriyat müdürü*
Etem İzzet Bey. *Milliyet* " " "
Faik Reşit Bey. *Mf. V. Neşriyat müdürü*
Faruk Nafiz Bey. *İstanbul Erkek Muallim mektebi Edebiyat muallimi*
Fazlı Bey. *Hilâliahmer Neşriyat müdürü*
Hasan Rasim Bey. *Haber Gazetesi Neşriyat müdürü*
Hikmet Feridun Bey. *Akşam gazetesi muharrirlerinden*
İffet Halim Hanım. *Şair ve muharrir*
İhsan Bey. *Anadolu Ajansı İstanbul şefi*
İlhan Bey. *Vakit Gazetesi muhabiri*
Kemalettin Kâmı Bey. *Anadolu Ajansı başmuharriri*
Kemal Salih Bey. *Cumhuriyet gazetesi neşriyat müdürü*
Kemal Turan Bey. *İsparta mebusu*
Kerami Bey. *Anadolu Ajansı muharrirlerinden*
Mahmut Yesari Bey. *Romancı*
Mecdi Sadrettin Bey. *Milliyet ve Akşam muhabiri*
Mehmet Nurettin Bey. *Vakit muharrirlerinden*
Muammer Bey. *Dahili Matbuat müdürü*
Namık Edip Bey. *" Ankara Haftası „ gazetesi sahibi*
Naşit Hakkı Bey. *Hakimiyeti Milliye neşriyat müdürü*
Necdet Rüştü Bey. *Muharrir ve şair*
Necip Fzıl Bey . *Şair ve muharrir*

Neşet Halil Bey. *Himayeietfal neşriyat müdürü*
Nusrat Kemal Bey. *Ülkü imtiyaz sahibi*
Orhan Seyfi Bey. *Şair ve muharrir*
Peyami Safa Bey *Romancı*
Refik Ahmet Bey. *Vakit gazetesi neşriyat müdürü*
Sadri Etem Bey. *Vakit muharrirlerinden*
Selâmi İzzet Bey. *Akşam* "
Selim Rağıp Bey. *Sonposta neşriyat müdürü*
Senih Muammer Bey. *Milliyet muharrirlerinden*
Server Rifat Bey. *Milliyet gazetesi muhabirlerinden*
Şaziye Berin Hanım. *Muharrir*
Şükûfe Nihal Hanım. *Şair ve muharrir*
Valâ Nurettin Bey. *Akşam muharrirlerinden*
Yaşar Nabi Bey. *Şair ve muharrir*
Yusuf Zıya Bey. " " "

Komiyosnlar

KÜTÜPHANE KOMİSYONU

Besim Atalay Bey . *Aksaray mebusu*
Hasan Âli Bey. *Mf. V. müfettişlerinden*

KİTAPLARDAN ISTILAH DERLEME KOMİSYONU

Hâmit Zübeyr Bey.
Hasan Âli Bey.
Abdülkadir Bey . *T. D. T. C. kâtibi*
Dr. Şükrü Bey.

KARŞILIK KILAĞUZU KOMİSYONU

Reis :

D. Reşit Galip Bey . *Mf. Vekili*

Kâtip :

Ahmet Cevat Bey . *Çanakkale mebusu*

Âzalar :

Abdülhak Şinasi Bey .
Enis Behiç ”
Fâzıl Ahmet ”
Kemalettin Kâmi ”
Naim Hâzim ”
Ragıp Hulûsi ”
Yakup Kadri ”

SÖZ DERLEME
TALİMATNAMESİ
Kararname

No. 13507

Türkiye Cumhuriyeti dahilinde söz derleme işlerini yoluna koymak üzere hazırlanan ilişik " Söz derleme talimatnamesi „ nin mer'iyete konulması. Maarif Vekilliğinin 8/11/1932 de yazılan 3737 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 21/11/1932 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır. 21/11/1932

REİSİCÜMHUR
Gazi M. Kemal

Bş V.	Ad V.	M. M. V.	Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
İsmet	*Y. K.*	*Z.*	*Ş. K.*	*D. T. R.*	*M. A.*
Mf. V.	Na. V.	Ik. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
D. R. G.	*H.*	*M. C.*	*D. R.*	*A. R. Z.*	*M.*

SÖZ DERLEME TALİMATNAMESİ

Madde 1 — Halk dilinde yaşayan türkçe sözleri derlemek için Türk Dili Tetkik Cemiyetine yardımda bulunmak üzere her vilâyette valinin reisliği altında bir derleme heyeti kurulmustur.

Madde 2 — Bu heyete Türk Dili Tetkik cemiyeti vilâyet heyeti azaları ile belediye reisi, en büyük kumandan, vilâyet maarif müdürü, sıhhat ve içtimaî muavenet müdürü, lise, muallim mektebi, ortamektep, san'at, ticaret, ziraat mektepleri müdürleri girereler.

Madde 3 — Her kaza merkezinde kaymakamın reisliği altında bir derleme şubesi kurulur. Buna belediye reisi, en büyük askerî makam sahibi, kaza maarif memuru, hükûmet hekimi, ortamektep müdürü, mektep muallimleri arasından seçilmiş iki muallim, Türk Dili Tetkik Cemiyeti şubesi bulunan kazalarda bu şube azaları, bulunmayan yerlerde dil işleriyle uğraşanlar arasından seçilecekler girer.

Madde 4 — Vilâyet Derleme Heyeti kendi arasında iş bölümü yaparak çalışma komitelerine ayrılır. Komiteler her gün toplanarak kendi kollarına ait işleri takip ederler. Vilâyet umumî derleme heyeti haftada en az bir defa umumî toplanma yapar.

Madde 5 — Vilâyet, kaza merkezleriyle nahiye ve köylerdeki mekteplerin her biri bir derleme ocağıdır. Mektebin müdürü veya başmuallimi ocağın reisidir.

Madde 6 — Vilâyet merkezindeki derleme ocakları vilâyet merkez derleme heyetine, kaza ve nahiye merkezlerile köylerdeki derleme ocakları kaza derleme şubelerine bağlıdır.

Madde 7 — Vilâyet merkez derleme heyetinin vazifeleri :

a) Vilâyet merkezile merkeze bağlı nahiye ve köylerdeki derleme ocaklarının ve kaza derleme şubesinin muntazam çalışmalarını ve iş görmelerini temin ve yakından takip etmek.

b) Vilâyet merkezile merkeze bağlı nahiye ve köylerdeki derleme ocaklarında çalışanların beherine derleme işinde muayyen bir iş gördürmek,

c) Derleme şubelerinden, derleme ocaklarından gelen derleme fişlerini Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Merkezinden verilecek talimata göre tasnif ederek Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Kâtipliğine göndermek,

d) Derleme ocaklarına çalışma yollarını göstermek,

e) Maarif teşkilâtı dışında bulunup ötedenberi dil işlerinde çalışan veya çalışmak isteyenleri derleme işlerine bağlamak ve derledikleri sözlerin fişlerini Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Kâtipliğine göndermektir.

Madde 8 — Kaza derleme subelerinin vazifeleri :

a) Kazadaki derleme ocaklarının işlerini yoluna koymak ve yürütmek, ocaklar arasında çalışanlar arasında işleri bölmek,

b) Kaza içindeki derleme ocaklarının topladıkları sözlerin fişlerini tasnif ederek vilâyet merkez derlem heyetine göndermek,

c) Kazada ötedenberi dil işlerinde çalışanları veya çalışmak isteyenleri derleme işlerine bağlamak ve topladıkları sözlerin fişlerini vilâyet merkez heyetine göndermektir.

Madde 9 — Derleme ocaklarının vazifeleri :

a) Bağlı oldukları derleme şubesinden veya vilâyet merkez derleme heyetinden alacakları talimata göre çalışmak,

b) Ocakta çalışanlar arasında işleri bölmek,

c) Derleyicilerin topladıkları sözlerin fişlerini tasnif ederek bağlı oldukları derleme şubesine göndermek (vilâyet merkezine bağlı ocaklar fişlerini doğruca vilâyet merkez derleme heyetine gönderirler),

d) Dil işlerinde çalışanları veya çalışmak isteyenleri bulup derleme işine bağlamaktır.

Madde 10 — Ocaklarda çalışanların vazifesi derleme işini bir meslek ve millet işi sayarak gönderilen talimatlara göre canla başla çalışmak, derlediği sözlerin fişlerini ocak reisine vermektir.

Madde 11 — Vilâvet merkez derleme heyeti Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Merkeziyle doğrudan doğruya temasta bulunarak alacağı talimata göre çalışır ve her hafta görülen işlerin hulâsasını Vekâlete bir raporla bildirir.

Madde 12 — Vekâlet Umumî Müfettişleri uğradıkları yerlerin söz derleme faaliyeti hakkında Vekâlete muntazam malûmat vereceklerdir.

Madde 13 — İlk Tedrisat Müfettişleri ilk mekteplerdeki ocakların derleme işlerinin yolunda gidip gitmediklerini tetkik ederek vilâyet merkez derleme heyetine bildireceklerdir.

Madde 14 — İlk Tedrisat Müfettişleri, muallimi bulunmıyan köylere, mıntakalarındaki aşiretlerin bulundukları yerlere giderek Türk Dili Tetkik Cemiyetince bildirilecek esaslara göre söz derliyecekler ve derlediklerini vilâyet merkez heyetine göndereceklerdir.

Madde 15 — Vilâyet merkez derleme heyetleri derleme işinde en çok gayret gösteren memurların isimlerini hizmet derecelerine göre mükâfat görmek üzere mensup oldukları vekâletlere bildireceklerdir.

Madde 16 — Bu talimatnamenin icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

SÖZ DERLEME

Talimatını Tamamlayıcı Tamim

Ankara : 12/1/1933

Vilâyet derleme heyetlerinin çalışmalarını kolaylaştırmak üzere Türk Dili Tetkik Cemiyeti Merkez Heyeti tarafından hazırlanan esaslar aşağıya geçirilmiştir :

1 — Derleme heyetleri derleyicilere, meslek, merak, ve kabiliyetlerile, yahut daha başka vaziyet ve icaplara göre ayrı ayrı derleme mevzuları verir. Böylece derlenecek bütün maddeler derleyiciler arasında bölüşülmüş olur. Bununla beraber bir derleyici kendine ayrılan mevzudan başka mevzular üzerindeki biliş veya buluşlarını arkadaşlarına vererek, yahut kendisi yazarak bildirebilir.

2 — Her derleme heyeti kendisine bağlı merkez ocaklarile derleme şubelerine münasip sayıda kılavuz ve şubelerce istenilen miktarda derleme defteri gönderir. Aldıkları defteri tamamiyle doldurmuş ve doldurmağa yaklaşmış oldukları bilinmeyince aynı derleyicilere yeniden defter verilmez.

3 — Her derleme heyeti en az haftada bir kerre toplanarak ocak ve şubelerden gelen defterleri, geliş sırasına göre birer birer gözden geçirir, fişleri alfabe sırasına göre sıralar.

4 — Derlenen sözler içinde birbirinin tamamile aynı olanların birden fazlası alıkonulur, ancak gönderilen fişin arkasına alıkonulan fişlerde yazılı derleme yerleri birer birer kaydedilmelidir.

5 — Böylece gözden geçirilip sıraya konulan fişler on beş günde bir Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Merkez Heytine gönderilmeli, Vilâyetin bütün derleme işlerinin müddet içerisindeki neticeleri de ayrıca bir raporla bildirilmelidir.

6 — Kılavuzun ve talimatların herhangi bir maddesi iyi anlaşılamadığı, yahut tatbikatta bir güçlüğe rasgelindiği taktirde Türk Dili Tetkik Cemiyetine bildirilmelidir.

Bu esaslar dairesinde çalışılmasının teminini ve bu tamimin anlaşıldığının bildirilmesini rica ederim efendim.

Maarif Vekili n.

S. Zeki

DERLEME TAMİMLERİ

İstanbul Derleme Heyetinden izahı istenilen noktalara verilen cevaplar :

1 — Derleme defterindeki izahatın birinci maddesinde İstanbul Türkçesiyle buna dayanan yazı dilimizdeki sözlerden başka olmak üzere halkın kullandığı sözlerin derleneceği yazılı olduğu halde kılavuzun yedinci sahifesinde örnek olarak yazıldığı tasrih edilerek kaydolunan kelimeler arasında (deniz, göl ve saire gibi) İstanbul türkçesinde ötedenberi mevcut kelimelere rasgelindiği bildirilerek iki fıkra arasındaki tezadın izahı.

Cevap : Örnek olarak yazılan deniz, göl ve saire gibi sözlerin benzerlerini aramak kaydından maksat bu mefhumlara delâlet eden ve İstanbul türkçesiyle buna dayanan yazı dilinde bulunmıyan kelimeleri aramak ve derlemektir.

2 — Başka dilde konuşan insanlardan derleme yapılmaması tavsiyesiyle sonradan her hangi bir lisanı öğrenmiş olanların mı yoksa ana dili türkçe olmıyanların mı kastedildiği.

Cevap : Kastedilen ana dili türkçe olmıyanlardır. Sonradan her hangi bir dili öğrenip konuşanlardan kelime derlenebilir·

3 — Derleme defterinin beşinci maddesinde (kendisinden söz derlenecek kimse yaşadığı yerin asıl ahalisinden olmalı, yani başka yerlerin söyleme tarzına alışmamış bulunmalı) denildiği halde ardındaki maddenin A. fıkrasında (kendisinden kelime derlenen kimsenin yerli mi, mnhacır mı olduğunun tesbiti) istenildiğine göre aradaki tezadın giderilmesi.

Cevap : Kastedilen ; Bir mahalde yerleşmiş olmayıp geçici şekilde bulunanlardır. Herhangi bir yerde uzun zamandanberi yerleşmiş muhacirlerden kelime derlenebilir. Ancak asıl memleketinin herhangi bir lehçe tesiri ihtimali göz önüne alınabilmek için muhacir olduğunun tasrihi lâzımdır.

4 -- Halk arasında tedavül eden argo mahiyetindeki kelimelerin derlenip derlenmiyeceği ve derlenecekse ilk nazarda yabancı dillerden gelmişe benziyen kelimelere rasgelindiği zaman takip edilecek yol.

Cevap : Argo mahiyetinde kelimeler derlenecektir. Bunların

bu mahiyetinin ve derleyicice kelimenin yabancı dillerden geldiğine dair bir kanaat varsa o kanaatın sahifenin 9 uncu hanesine yazılması lâzımdır.

5 — Defterin 14 üncü maddesinde başka yerlerden kelime ve halkıyat malzemesi derlemiş olanların bunları oldukları gibi cemiyete göndermeleri tavsiye edilmektedir. Bu derlemelerin tahrirî mahiyette cereyan etmemiş olup derleyicinin hafızasına müracaat etmesi mümkün olduğuna göre bunları defterdeki fişlere geçirmek kabil olup olmadığı.

Cevap : Kılavuzda ve defterlerde yazılı kayıtlara uyularak derlenmiyen kelimeler defter sayıfalarına geçirilmiyecektir. Hatıra gelen bu gibi evvelce derlenmiş kelimelerin ve halkıyat malzemesinin ayrıca yazılarak gönderilmesi faydalıdır.

6 — Söz derleme talimatnamesinin bazı maddelerinde bahsolunan talimatın bir an evvel gönderilmesi.

Cevap: Söz Derleme Talimatnamesinin bazı fıkralarında bahsi geçen talimat: " Vilâyet Derleme Heyetlerinin vazifeleri üzerine tamamlayıcı talimat „ adı altında Maarif Vekâleti vasıtasile 12/1/933 tarihinde tamim edilmiştir.

Gaziantep Derleme Heyetinden sorulan nokta ve verilen cevap:

7 — Kılavuzun beşinci maddesinde yazılı (kelime ile -varsa- manaca eş veya zıt başka kelimeler) için defterde tahsis edilen sütunun kısa olduğu ve burada " eş „ veya " zıt „ kelimelerin biribirine karışacağı görülmüştür. Bu mahzurun önüne geçmek için ne suretle hareket edileceği.

Cevap : Derleme defteri sayıfalarında, yapılacak kayıtların 5 incisi olan (kelime ile - varsa - manaca eş veya zıt kelimeler) kısmında önce " eş „ kelimesi yazılarak manaca eş kelimelerin, sonra " zıt „ kelimesi yazılarak manaca zıt kelimelerin sıralanması münasiptir.

Samsun Derleme Heyetinden sorulan nokta ve verilen cevap:

8 — Maarif Vekâletinin 12 / 1 / 933 tarihli ve 35/1 sayılı talimatının 15 inci maddesinde on beş günde bir verilmesi bildirilen raporun Maarif Vekâletine mi, yoksa Cemiyete mi, gönderileceği.

Cevap : Bu rapor Söz Derleme Talimatnamesinin on birinci maddesinde her hafta Maarif Vekâletine gönderileceki yazılan işler hulâsasından ayrıdır. Bu rapor her on beş günde bir, hazırlanan fişlerle beraber, Cemiyete gönderilecektir.

VİLÂYET DERLEME HEYETLERİNE TAMİM

Ankra, 18.3.1933

Fişlerin tetkikında görülen eksikliklere göre aşağıki hususların tamimine lüzum görülmüştür:

1 — Kelimenin derlendiği yer hanesinde köy, nahiye adları yanına, bağlı oldukları kazanın adı yazılmalıdır.

2 — Misal ve tariflere itina olunmalıdır.

3 — Derleyicinin ve ağzından kelime derlenen kimsenin adı ve hüviyeti muayyen hanelerinde yazılmalıdır.

4 — Talâffuz ve manaca fark olmadığı için gönderilmeyen birden fazla fişlerin nerelerden derlendiği gönderilen fişin arkasına yazılmalıdır.

5 — Heyetçe tetkik olunup Merkeze gönderilen fişler alfabe sırasına konmalı ve numaralanmalıdır.

CEMİYETİN CALIŞMALARI

DÖRT AYLIK ÇALIŞMA RAPORLARI

Türk dili birinci kurultayı 5 birinci teşrin 1932 de umumî merkez heyetini seçdikten sonra dağılmış ve bu tarihten başlıyarak T. D. T. C. nin çalışmaları bu umumî merkez heyeti ile onun kuracağı çalışma kollarında merkezlenmiştir.

Umumî merkez heyeti İstanbuldan bir beyanname ile tutacağı yolu herkese bildirdikten sonra bu ay sonunda Ankarada toplanmalarına başlamıştır. Bu toplanmalarda verilen kararların ve görülen işlerin hülâsasını en eyi gösterecek şey, şubat 1933 sonuna kadar yapılmış ve hazırlanmış işler için umumî kâtipliğe çalışma kollarının yazdıkları raporlardır. Bu raporların bir hülâsasını aşağıya koyuyoruz :

UMUMÎ MERKEZ HEYETİNİN ÇALIŞMALARI

1 — 17/10/1932 tarihinde Cemiyet çalışmalarının ana hatlarını gösterir bir beyanname neşretmiştir.

2 — Umumî Merkez Heyeti, Cemiyetin merkezi olarak ayrılan Evkaf apartımanındaki dairede 30/10/1932 Pazar günü ilk toplanmasını yapmıştır.

3 — İkinci teşrin ayı içindeki toplanmalarda Cemiyetin ayrıldığı altı çalışma kolunun başları seçilmiş, Lûgat - Istılah kolunun işi icabı " Lûgat „ ve " Istılah „ diye iki büyük kısma bölünmesine ve Istılah kısmının da ilimlerin yapılan sınıflanmasına göre ayrıca on altı İhtısas Bölüğüne ayrılmasına, neşriyat kolunun da biri asıl neşriyatla uğraşacak, öteki de yeni Türkçe kelimeleri yazılarında kullanarak yerleştirmeğe çalışacak zatlerden mürekkep olmak üzre iki kısım halinde çalışmasına karar verilmiştir.

Altı çalışma kolunun âzaları seçilmiş, her kolun lüzum gördükçe yeniden âza seçerek çalışma vasıtalarını kuvvetlendirmesi esasî kabul edilmiştir.

Umumî çalışma hususunda tutulacak yolu belirtmek üzere hazırlanan çalışma raporu bir kaç toplanmada müzakere edilmiş, fakat bazı esaslı noktalarla fikir ayrılıkları münakaşalara sebep olduğundan bu müzakereler bırakılarak her kolun kendi çalışma programını hazırlaması kararlaştırılmıştır.

Her şeyden önce derleme işine ehemmiyet verilmek lüzumu düşünülerek vilâyetlerde, nizamnamede gösterilen Merkez heyetlerinden başka, Valilerin reislikleri altında Derleme Heyetleri teşkili muvafık görülmüş ve bu hususta Maarif Vekilliğince hazırlanıp görülmek üzere Cemiyete gönderilen talimatname müzakere ve kabul edilmiştir. Derleme için vaktiyle Dil Encümeninde hazırlanmış olan derleme mevzuları programiyle bu defa hazırlanan kılavuz ve basılacak derleme defterleri üzerinde uzun tetkikler ve müzakereler yapılarak son şekilleri kararlaştırılmış ve yirmi beşer bin tane bastırılıp dağıtılmıştır.

Ayın sonuna doğru Hami Reis Hazretlerinin lûtuflariyle temin edilen eski anadolu kulübü binasına taşınılmıştır.

4 — Binci kânun ayının dördüncü günü Cemiyet Reisini kaybetmek acısına uğramıştır.

Bu ay içinde Lûgat - Istılah kolunun hazırladığı teşkilât ve çalışma programı üzerine uzun münakaşalar olmuştur.

Derleme işleri hakkında bir komisyon tarafından hazırlanan tamamlayıcı talimatname müzakere ve kabul edilerek Derleme Heyetlerine tamim edilmiştir.

5 — Ikincikânun ayı içinde Cemiyetin çıkaracağı Bülten hakkında konuşularak yazı bölümlari ve şekli hakkında kararlar verilmiş ve adının "Türk Dili„ olması muvafık görülmüştur.

İkincikânunun 4 üncü günü yapılan toplanmaya umumî Merkez Heyetini öğündüren bir lûtuf olmak üzere Hami Reis Hazretleri Reislik etmişlerdir. Bu toplanmada Lûgat - Istılah kolunun çalışma progrzmındaki ihtilâflı maddeler münakaşa olunmuş ve bu maddeler Hami Reis Hazretlerinin yüksek irşat ve işaretleri dairesinde değiştirilerek kabul edilmiştir.

Aynı toplanmada Cemiyet Reisliğinin gelecek Kurultaya ka-

dar Cemiyetin Fahrî Reisi Maarif Vekili Doktor Reşit Galip Bey tarafından doğrudan doğruya ifasına karar verilmiştir.

Hami Reis Hazretlerine Cemiyetin çalışmasına gösterdikleri derin alâkadan doğan şükran duyguları arzolunmuştur.

Lengüistih - Filoloji kolunun çalışma programı müzakere olunarak etraflı ve ilmî mahiyette görülmekle beraber uzun çalışma devrine göre hazırlanmış olduğundan bundan başka gelecek Kurultaya kadarki çalışmağa mahsus bir ikinci programın kolca hazırlanmasına karar verilmiştir.

Istılahlar için teşkil olunan İhtisas bölükleri âzalarının devamları ve bazılarının devam etmemesi çalışmayı durdurmamak için müzakere usulleri hakkında kararlar verilmiştir.

" Kitabı Divanı Lûgatüttürk „ ün tercümesine memur edilen Kilisli Rifat beyin izahını istediği noktalar kararlaştırılmış ve daha sonra yaptığı tercümelerden gönderdiği örnekleri ve aynı kitabı vaktiyle tercüme etmiş olan Van Mebusu merhum Tevfik Beyin eserini tetkik etmek üzre bir Komisyon teşkil edilmiştir.

Bütün gazete ve mecmualarda " Dil köşesi „ açılmasına dair bir tamim ve direktif sureti hazırlanmış ve kabul edilerek gönderilmiştir.

Kütüphane ve kitap işleriyle meşgul olmak üzere bir Komisyon seçilmiş ve kollar tarafından istenilen kitap listelerinin tanzimine ve ısmarlanmasına karar verilmiştir.

Gramer kolundan gelen bazı lâhikalar hakkındaki teklifler üzerine konuşularak bunların çoğaltılıp bütün muallim ve mütehassıslara tamimi, bu suretle onların da mütalâaları alınması kararlaştırılmıştır.

Lengüistik - Fililoji kolunun bir buçuk senelik çalışma programı kabul edilmiştir.

6 — Şubat ayı içinde nizamname mucibince Vilâyet Merkezlerimizin teşkilâtına ve vazifelerine dair hazırlanan talimatname kabul edilip bastırılarak tamim edilmiştir.

Gramer kolunun çalışma programı okunmuş ve hazırlanacak

gramerin plânı hakkında müzakere âzaların bu plânı tetkikinden sonraya bırakılmıştır.

Derleme Heyetlerinin kılavuz ve defterde yanlış anladıkları noktaları izah eder bir tamim yapılmıştır.

Derleme kolunun çalışma programı okunmuş ve bazı noktaların değiştirilmesi hakkında âzaların mütalâaları tespit edilerek tekrar gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

LENGÜİSTİK - FİLOLOJİ KOLUNUN ÇALIŞMALARI

T. D. T. C. nin Lengüistik - Filoloji Kolunda bugüne kadar yapılan ve yapılmakta olan işler şunlardır :

1 — Kolun programı Merkez Heyetine sunuldu.

2 — Bu programdan ikinci kurultaya kadar başarılacak kısım hakkındaki teklif Merkez Heyetine sunuldu ve kabul edildi.

3 — Lengüistik - Fijloloji çalışmalarının çerçevesini anlatan bir yazı hazırlanmaktadır. Yakında Merkez Heyetine sunulacaktır.

4 — Türkçeye çevrilmiş olan «Vendriyes» in «Le Langage» ve «C. Rodet»nin «Eléments de Phonétique générale» eserlerinin tetkiklerini müteakip neşirlerine karar verildi.

5 — «Bergstrasser» in «Türkçe Fonetik», Macar âlimi «Gombocz» un «Dil Tarihi usuliyatı», gene Macar âlimi «Tolnai»nin «Dil yenileştirme», «A. Trombetti» nin «Dil menşeî birliği» ve «Dil biliminin esasları» adlı eserlerinin Türkçeye aynen veya hülâsaten çevrilmesi kararlaştı.

6 — Türkçenin Hind - Avrupa dilleri ve Hindistandaki bazı diller ile mukayesesi, Yenisei ve Orhun âbididelerinin yeniden yapılması, «Türfan» da bulunan Uygurca metinlerin ve «Kutadgu Bilig» in bugünkü Türkçeye çevrilmesi işlerine karar verildi.

7 — « Divanı Lûgatüttürk » ün Türkçeye çevrilmesi kolun programına dahildir. Kolun teşekkülünden evvel Merkez Heyti bu işle doğrudan doğruya alâkadar olmuştur.

8 — Eyüpten müzeye naklolunan tercümeli kuran ile İslanbulda Fatih kütüphanesinde bularak Velet Çelebi Efendinin istinsah ve haşiyelerle teçhiz ettiği «Ata sözleri»; Mebus Talât Beyin kütüphanesinden alarak istinsah ve haşiyelerle teçhiz ettiği «Ahmet Harami kıssası»; Velittin Efendi kütüphanesinde bulunan « Kitab - ül - idrâk»in haşiyesinde görerek istinsah ettiği « Türkçe-Arapça Lûgat » eserlerinin, bazı teknik düzeltmelerden sonra, bastırılması kararlaştırıldı. « İbni Mühenna lûgati » ile umumî lisaniyata ve türkolojiye dair bazı Almanca eserler üzerine de çalışma hazırlıkları yapılmaktadır.

ETİMOLOJİ KOLUNUN ÇALIŞMALARI

Etimoloji kolunun şimdiye kadar yapmağa başladığı ve karar verdiği işler şunlardır :

1 — Türk Dilinin samî diller ve bilhassa arap dili üzerindeki izlerini araştırmak ve esaslı kaidelerini tesbit etmek.

2 — Türkçe - Arapça bir etimoloji lûgati hazırlamak.

3 — Türkçe ile eski Yunanca arasındaki dil münasebetlerini tesbit etmek.

4 — Türkçenin Hindo - Avrupaî dillerle karşılaştırılması.

5 — « Ana dilden derlemeler » lûgatini Türk lehçelerini gösteren başlıca lûgatlerle karşılaştırmak ve bunların eskiliğini, intişar sahalarını tesbit etmek ; diğer dillerle karşılaştırmak ; köklerini meydana çıkarmak.

6 — Türk dilinin diğer dillerle alâkası hakkındaki mühim eserlerin hulâsaları yapılacaktır. Bunlardan ilki «B. Garra de Vaux» nun « La langue Etrusque » adlı kitabı olacaktır.

GRAMER KOLUNUN ÇALIŞMALARI

Gramer kolu ikinci kurultaya kadar dilimizin statik gramerini yazmağı kararlaştırmış, yazılacak kitabın programını da tanzim etmiştir.

Sözleri sınıflara ayırmak işini müzakere ettikten sonra Lûgat ve Istılah kolunun müracaatı üzerine, gramerin söz yaratma bölümünü öbürlerinin önüne geçirerek calışmağa başlamıştır. Şimdi iştikak bahsının ikinci müzakeresiyle uğraşmakta, bir taraftan da gramer ıstılahlarını Türkçeleştirmek için çalışmaktadır.

Gramer kolu, Türkçenin mekteplerde okutulması sisteminde iştikakımızın işletilmesi çığırını açmak maksadiyle, ilk ee orta-mekteplerin tedris heyetlerile beraber çalışmak yolunu aramış ve verdiği çalışma misalleri üzerine muallimlerden gelen raporları tetkike başlamıştır.

Kol geniş programını filoloji koliyle konuşarak tertip etmekte ve hazırlık olmak üzere lâzım gelen eserlerin tedarikine çalışmakta ve mütalâasına zamanının bir kısmını tahsis etmektedir.

LÛGAT - ISTILAH KOLUNUN ÇALIŞMALARI

Cemiyet Umumî Merkezinin ilk toplanmalarında bütün kollar arasında Lûgat - Istılah Kolunun da işleri görüşülmüş, bazı esaslar kararlaştırılmış, Lûgat ve Istılah işlerile uğraşacak hatıra gelen mütehassıs âzalar seçilmişti. Lûgat - Istılah kolunun ilk âzaları bu suretle seçildikten sonra, birbiriyle alâkalı olmakla beraber ayrı ayrı çalışmaları icabeden iki kısmın iş bölümlerini ve programlarını tespit etmek üzere önce "Lûgat„ kısmı ve daha sonra "Istılah„ kısmı âzalariyle bir kaç toplanma yapıldı. İçlerinden seçilen bir Heyetle birlikte Lûgat - Istılah Kolunun her iki kısmının teşkilâtını ve işlerini kavrıyan bir teskilât ve çalışma programı hazırlandı. Kol azâlarınca müzakere ve kabul olunan bu program Umumî Merkez Heyetinde de bir kaç toplanmada konuşularak nihayet Hami Reisimiz Gazi Hazretlerinin yüksek Reislikleri altında yapılan 4 ikincikânun 1933 tarihli toplanmada son şekli tespi edildi.

Bu şekle göre kol ayrı iki merkeze bağlı «Lûgat» ve «Istılah» kısımlarına ve Istılah kısmı da on altı bölüğe ayrılıyor ve bu on altı bölüğün reisleri Istılah merkezini teşkil ediyordu. Teşkilât kararlaştıktan sonra ehemmiyeti itibarile önde gelen Istılah kısmının tamamlanmasına çalışarak evvelce bir kaç âzası seçilmiş olan bölükler Ankarada bulunan mütehassıslarla kuvvetlendirildi. Her biri ayrı ayrı günlerde toplanmağa çağrılarak reisleri ve kâtipleri seçildi. Program üzerinde konuşmalar yapılıp her nokta izah olundu. Bugün on altı bölükten on dördü kurulmuştur, işlemektedir. Yalnız Teknik ve Zenaatlar İhtısas bölüğüyle Tarih ilimleri ihtısas bölüğü henüz toplanmağa başlamamıştır.

Bu bölüklerin arasinda Hayat ilimleri ve Cemiyet ilimleri ihtısas bölükleri gibi çalışma sınırı içinde bir çok ilim şubeleri bulunanların âzaları yüzü bumaktadır.

Bu bölüklerden on dördü reislerini seçmiş ve çalışmağa başlamış oldukları için 18 Şubat 1933 Cumartesi günü Istılah merkezi ilk defa toplanarak her bölüğü alâkalandıran çalışma usulleri üzerinde umumî bir fikir danışması yaptı. Her bölük kendi tuttuğu çalışma yolunu anlattı. Merkez Heyetine, ıstılah koyma işinde halk dilinde bulunacak yeni kelimeler hususunda Derleme Kolunun, söz üretme ve söz birleştirme şekil ve usulleri hakkında Gramer - Sentaks Kolunun çalışmalarından ne suretle faydalanılacağı anlatıldı.

Bölüklerden dört tanesi 4 Mart 1933 tarihindeki Istılahların merkezi toplanmasına kadar uğraştıkları ilimlere ait ıstılahların birinci cetvellerini hazırlayacakları bildirdilir. Bu toplanmada gözden geçirilecek ıstılah cetvelleri, talimatname hükümlerine göre, bastırılarak dışarıdaki bölük âzalariyle muallimlere ve mütehassıslara dağıtılacak, gerek burada ve dışarıdaki âzaların, gerek muallim ve mütehasssısların bulup gönderecekleri karşılıklar tetkik olunarak en uygun görülenleri tesbit edilecektir.

Bölükler içinde yalniz Hayat ilimleri İhtısas bölüğünün nebatat ve ziraar kısmı vaktiyle Dil Encümeni tarafından hazır-

lanmış malzemeden istifade ederek bir kısım ıstılahların karşılıklarını kararlaştırmıştır.

Âzalarının miktarı üç yüze yaklaşan ve bütün ilim şubelerinin ıstılahlarını aramağa uğraşan bu geniş teşkilâtlı büyük işin icabettiği ince eleme ve üzenle başarılması, hele tutulan usule göre memleketin bütün mütehassıslarının reyleri katılarak bitirilmesi uzun bir zaman işi olduğuna şüphe yoktur. Böyle olmakla beraber bölüklerimizin faaliyeti sayesinde ikinci kurultaya kadar mühim neticeler alınmış olacağı ümit edilebilir.

DERLEME KOLUNUN ÇALIŞMALARI

Derleme Kolu Cemiyet Umumî Merkezinde daimî surette çalışan kol başı ile Ankarada 5 ve İstanbulda 2 âzadan ibaret olmak üzere 8 kişilik bir heyettir. Ankarada bulunan âzalardan bir kısmı vakitlerinin müsadesi nisbetinde filen derleme ile meşguldürler. Bir kısmı yalnız haftanın belli iki gününde ikişer saat süren toplantılara iştirâk etmektedirler.

Kol, derleme kılavuz ve defterleri ve derleme ile ilişikli talimatlar derleme mıntakalarına dağıtılıncıya kadar bunların tertip ve hazılanması ile uğraşmış, ondan sonra tarihî kelime derlemeleri için tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler şunlardır:

I — Türkiyeninkinden başka türk lehçeleri yadigârlarının, en eski devirden başlıyarak, umumî bır cetvelini çıkarma.

II — Eski türkiye türkçesiyle yazılmış olan Türkiye sınırları içerisindeki ve dışarısındaki yazmaların fihristini yapma.

Birincisi için Köprülüzada Fuat Beyin " Türk Edebiyatı Tarihi„ni esas edinerek sistemli bir yolda tesbit ciheti temin edilmektedir. kincisi için de Bursalı Tahir Beyin «Osmanlı Müellifleri» adlı eseri tamamiyle taranarak içindeki bütün türkçe eserler kaydedilmiştir. Bütün Türkiye kütüphanelerindeki Türkçe yazmaların umumî bir fihristi hazırlanması da programa dahildir.

III — Şu eserleri tarama suretiyle tamamen, yahut kısmen derleme işlerine başlanmıştır.

Orhon abideleri, Kutadgubilig, Divanü Lûgat-it-türk, Radlof lûgati, Zenker lûgati, Pavet de courteille, Büyük Türk lûgati, Velet Çelebi Beyin lûgati, Süheyl ve Nevbahar, Dede Korkut, Divanı Türkii basit, Kamus tercümesi, Tefsiri Suret-ül-mülk, Burhanı Katı tercümesi, Kamusu Ervam, Mesnevi, Cevahir-ül-es daf, Kur'an tercümesi, Kıssası Rabguzi, Mukaddemet-ül-edep.

IV — Bunlardan başka şu aşağıdaki eserlere ait derleme sözlerin de tedarikine başlanmıştır :

Kabusname tercümesi, Uygurcadan derlemeler, Eski türkiye tercümesinden derlemeler,

V — Umumî derleme mıntakalarından fişler gelinceye kadar memleket matbuatında dil meselesiyle ilişikli yazıları havi olup Cemiyet Merkezine gönderilmiş olan nüshalar tetkik ve tasnif edilerek lâzımgelen kollara dağıtılmıştır.

Ayın ilk haftasından son haftası nihayetine kadar 21 vilâyetten Cemiyet Merkezine gelmiş olan 3692 fiş birer birer gözden geçirilerek hepsinin geldikleri köyler ve derliyenlerinin hüviyet ve isimleri tesbit edilmiştir. Bunlardan (a) ile başlıyan bütün fişler kolun hususî fişlerine geçirilerek derhal kollara dağıtılmak üzere makineye verilecek olan (Bu günkü Türkiye sözleri) listesine konulmuştur.

NEŞRİYAT KOLUNUN ÇALIŞMALARI

Neşriyat kolu, Umumî Merkez Heyetinde âzalarının seçilmesinden sonra, toplanarak büyük dil işinde kendine düşen iş payının şunlar olduğunu görmüştür :

1 — Cemiyetin düşüncelerini, hazırladığı işleri, gereke Cemiyet âzasının, gerek dişarıdan mütehassıs zatların yazacakları dil yazılarını bir bülten halinde basmak ve yaymak.

2 — Türkiyenin bütün gazete ve mecmualarında dil işi üzerindeki düşüncelerin, bilgilerin tekliflerin neşri için dil köşeleri açtırmak.

3 — Gazete, mecmua, risale, kitap şeklinde dile dair yapılacak neşriyatı takip etmek ve bunlarda birlik ve birdileklilik elde etmeğe çalışmak.

4 — Cemiyet tarafından kararlaştırılacak yeni Türkçe sözleri gazetelerde, mecmualarda, risalelerde, kitaplarda, devlet yazılarında, ajans, reklâm, sinema, levha.. ilah gibi her türlü yazılarda yaymak.

Kol, bu esaslara göre, teşkilât ve çalışma programını hazırlıyarak, Umumî Merkez Heyetinin tastikine arzzettiği gibi, bu dört ana yoldaki çalışmaları için kola daha âza alınmasını kararlaştırmış, Ankara ve İstanbuldaki matbuat adamlarından bir çoğunun kola alınması için yaptığı teklifler Umumî Merkez Heyetince kabul edilmiştir.

Kol, çıkarılacak bültenin adı "Türk Dili„ olmasını yerinde bulmuş, bu at Umumî Merkez Heyeti tarafından da beğenilmiştir. Bültenin ilk sayısına girecek yazıların listesi Umumî Merkez Heyeti tarafında tasdik edilmiş, kol da Hakimiyeti Milliye matbaasında bültenin basılması şartlarını kararlaştırmıştır. Bu suretle bültenin basılması için Kola düşen bütün işler tamamlanmış, yalnız yazıların verilmesi beklenmekte bulunmuştur.

Kol, gazete ve mecmualarda dil işinden sıkı sıkıya ve herkesin düşüncesi ortaya konularak bahsedilmesi, halkım dil inkılâbına karşı duyduğu sevgi ve heyecanın her zaman taze bir halde muhafazasına hizmet edeceğini düşünerek, ilk hamlede, en ziyade bu işle uğraşmıştır. Hakimiyeti Milliyede beş aydan beri sürüp giden neşriyata benzer yolda bütün gazetelerde yazılar yazılması için bir talimat hazırlanarak, Umumî Merkez Heyetinden geçirildikten sonra, gazete ve mecmualara gönderilmiştir.

Türkiyede çıkan bütün gazete ve mecmualarda dil işine dair çıkan yazıların Dahilî Matbuat Müdürlüğünden günü gününe Cemiyete bildirilmesi temin olunmuş ve bunlar bilhassa Derleme koluna verilmekle beraber, Neşriyat kolu tarafından umumî

mahiyette olan yazıların da ayrica gözden geçirilerek icabedenlerin Umumî Merkez Heyetine bildirilmesi kararlaştırılmıştır.

Söz yayma işi için de Cemiyetçe kararlaşacak yeni sözler beklenmektedir.

Asıl kendi payına düşen bu işlerden başka, Neşriyat kolu, derleme kılavuz ve fişlerinin basılmasına ve Kurultay zabıtlarının tashihine ve neşrine ait çalışmalara da geniş ölçüde ortaklık etmiştir.

CEMİYETİN İŞLERİ

DÖRT BÜYÜK İŞE BAŞLANMIŞTIR

T. D. T. C. Umumî Merkez Heyetinin, kuruluşundan beri başladığı büyük işler arasında şunları sayabiliriz:

1. — Halk ağzından söz derleme işi,

2. — Dilimizde kullanılan arapça, farsca sözlere karşılık arama işi,

3. — Söz yaratma işimize yarıyacak söz üretme ve söz birleştirme yollarının ortaya konması,

4. — Eski kitaplardan türkçe söz tarama işi.

Bu dört büyük işten Her biri için Bültenin bu ilk sayısında okurlarımıza kısaca haberler vermek isteriz:

HALK AĞZINDAN SÖZ DERLEME

Bu iş için T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti bir " söz derleme kılavuzu „ hazırlamıştır. Bu kılağuzda halk ağzından gerek söz, gerek folklor malzemesi olarak toplanacak maddeler birer birer ve örneklerle gösterilmiştir. Ayrıca bir kitap olan bu kılavuzun önsözünü ve derleme fiş defterlerinin başındaki anlatışlarla fişlerin bir örneğini aşağıya koyuyoruz:

SÖZ DERLEME KILAVUZU

ÖNSÖZ

Türk dili inkılâbına yardım için Türk dili haznesini eksiksiz toplayarak lûgate almak, halk dilinde binlerce yıllardanberi saklanan ve işlenen dil miraslarına sahip olmak gerektir.

Dil inkilâbının üç yönü (veçhesi) vardır:

1 — Dili zenginleştirmek.
2 — Dili yabancı sözlerden temizlemek.
3 — Dili güzelleştirmek.

Dili zenginleştirmek için henüz bulundukları yerlerde dirilikleri kaybetmedikleri halde umumî dilde unutulmuş eski söz köklerinin mana sahalarını genişleterek yahut darlatarak yeniden diriltme; halk dilinde bulunan bu türkçe sözleri yazı (edebiyat ve ilim) diline alarak kullanış sahalarını genişletme; mevcut söz köklerinden, çok zengin olan lâhikalar yardımıyle, yeni sözler yapma yolları açıktır. Türkçenin üstünlüğünü temin için yapılan bu çalışma dilin yabancı sözlerden arıtılmasını (tasfiyesini) zarurî kılar. Dilin güzelleştirilmesi ise dilin edebî işlenmesi demektir.

Dil inkılâbı icat ve terviç denilen şeyi arapça, acemce lûgatlerden kelime aramak manasına almaz, türkçeden söz beğenmek manasına alır.

Bu işleri başarmak için Türk dili malzemesini toplayıp bir lûgat yapmak ilk adımdır. Her yurttaş bu kutlu yapıya bir kerpiç olsun taşımalıdır.

Fakat lûgat işi milletin hafızasına müracaat edilmeden başarılamaz. Neferlerini yetiştiren zabit, hastalarını sağaltan hekim, mahpusları bekleyen jandarma çavuşu, işçiyi çalıştıran mühendis, ormanları koruyan fen memuru, halkla görüşen ve halkı seven herkes bu işte mektep hocası kadar borçludur. Halkı söyletmek, onun bir bir kilitli maneviyat âlemini açmak için onda itimat uyandırmak birinci iştir. Yapılacak derlemeler aynı zamanda *yurtbilgisi* işinin dil bölüğünü başarma gibi sayılabilir. Yurtbilgisi araştırmaları milli ilim yaratmanın, millî idare kurmanın, okumuşlar sınıfını halk kümelerine yaklaştırmanın ve ısındırmanın yoludur.

Derlemeye gelince, bu önceden düşünülerek hazırlanmış bir plâna göre *soruşturma*, *araştırma*, *gözetleme* yollariyle yapılır. Ancak hatırlamavı kolaylaştırmak ve kendini gelişigüzel söz akışına kaptırmamak için eldeki Kılavuz kitabını göz önünde bulundurmak lâzımdır. Bu yolda bir çrlışma dil sahasında araştırılmadık köşe bırakmamış olmayı temin eder. Çalışmayı kolaylaştırmak için de fiş usulü kullanılır.

Derleme Yolları

Fiş usulü tasnifi kolaylaştırdığı için bütün ilim ve idare işlerindeki çalışmalarda kullanılmaktadır. Onun için derleyiciler fişleri doldururken şunları göz önünde tutmalıdırlar :

a) Kelime fişlerinin doldurulması :

Halk edebiyatından, zanaatler hakkında yapılan araştırmalardan çıkarılacak veyahut tek başına derlenecek sözler Türk Dili Tetkik Cemiyetinin gönderdiği zımbalı defterlere şu tertipte kaydolunur :

1 — Kelime. (Türlü söylenişleri varsa onlar da işaret olunacaktır).

2 — Derlendiği yer.

3 — Kelime isim, sıfat yahut zamir ise bunların izafet ve cemi halleri, fiil ise muzari üçüncü şahısları.

4 — Kelimenin manası. (Varsa türlü manaların ayrı ayrı numara altında, adi konuşma, atasözleri, beyit, masal v. s. cümleleri içindeki kullanılışları ile gösterilecektir).

5 — Kelime ile (varsa) manaca eş veya zıt başka kelimeler.

6 — Kelimenin herkesçe mi, bir kısım halk tarafından mı kullanıldığı. (Halktan bir takımına yahut bir zanaat ve işle uğraşanlara mahsus ise hangi halk takımınca kullandığı).

7 — Kelime ağzından derlenen kimsenin yaşı, kadın yahut erkek mi olduğu, okur yazar olup olmadığı, işi gücü, yerli yahut muhacir olup olmadığı.

8 — Kelimeyi derleyenin adı sanı.

9 — Kelimeyi derleyenin kelime üzerine düşünceleri.

10 — Kelimenin derlendiği tarih.

b) Halkbilgisi fişlerinin doldurulması :

1 — Halk edebiyatı mahsulleri, âdetler ve inanmalar hakkındaki yazılar ve zanaatlerin izahları için ayrı fiş gönderilmiyecektir. Bunlar büyük bir tabaka kâğıt dörde bölünerek her parçanın yalnız bir tarafına yazılmalıdır.

2 — Bu halk edebiyatı mahsulleri, âdetler ve an'aneler, inanmalar ile ilişikli sözler; zanaatler üzerine yazılan izahlarda geçen sözler yazının nihayetinde lûgatçe olarak gösterilmeli, ayrıca (1) inci maddenin (a) fıkrasında anlatıldığı gibi, zımbalı defterlerdeki fişlere geçirilmelidir.

3 — Mücerret mefhumları gösteren sözler için çokça misal alınmalı, maddi eşya için ise misalden ziyade iyi tarif yapılmalı, fotoğraf veya krokiler eklenmeli, buütleri gösterilmelidir.

4 — Pelteklik, kekemelik gibi uzvî eksikliği olanlardan, küçük çocuklardan ve başka dilde konuşabilen insanlardan derleme yapılmamalıdır.

5 — İbare ve kelimeler zaptolunurken mümkün olduğu kadar dinlenilen kimsenin ağzından işitildiği gibi kaydedilmelidir. (Daha ilmi olmak için bu araştırmalarda beynelmilel fonetik işaretleri kullanılabilirse de bunu yalnız ihtısas sahipleri yapabilir.)

6 — Nebatlar, hayvanlar ve tabakaları ve madenlerle ilişkli sözleri ortamektep ve liselerin tabii ilimler muallimleri, hekimler; zanaatlarla ilişikli sözleri san'at ve ticaret mektepleri muallimleri daha muvaffakıyetle taplayabitirler.

Nebat adlarını toplarken kurutulmuş örnek kolleksiyonları ihmal olunmamalıdır. Madenlerin de böylece kolleksiyonları yapılmalıdır. Bu hususta Maarif Vakâletinin mektep müzesi kurslarında verilen bilgiler ve yapılan tamimler esas tutulmalıdır.

Göçebeler arasında iyi derleme yapabilmek için de ilk tedrisat müfettişleri bunların aralarına gitmeli, yaşayış tarzlarını öğrenmelidir.

7. — Halk edebiyatı mahsulleri eğlence yerlerinde, komşu ziyaretlerinde, hapishanelerdeki mahpuslar arasında, kışlalarda, hulâsa konuşma fırsatı olan ve konuşmanın yarış şeklini aldığı türlü toplantı yerlerinde daha kolaylıkla derlenebilir.

8. — Toplanan malzeme merkeze gönderilmeden evvel mükerrer olanları çıkarılmalı, birbirine benzer şeyler bir araya getirilmeli, hepsinin doğrulukları, tertiplilikleri gözden geçirilmelidir.

9. — Şimdiki halde en çabuk ortaya çıkarılması istenilen Türk lûgatidir. Bunun için söz derlemeleri fişlere geçirildikçe, bunlar *halkbilgisi derlemelerinin tamamlanması beklenmeden hemen takım takım merkezlere gönderilmelidir.*

10. — Derleme Kılavuzunda görülen eksiklik ve yanlışlar bir an evvel T. D. T. C. Merkezine bildirimelidir.

DERLEYİCİLERİN GÖZ ÖNÜNDE TUTACAKLARI ŞEYLER

1 — Derlenecek sözler: İstanbul türkçesi ile buna dayanan yazı dilimizdeki sözlerden başka olmak üzere, Türkiye içinde yaşayan halkın kullandığı sözlerdir.

2 — İstanbul dilinde bilinen ve herzaman kullanılan sözler bazı yerlerde şekil ve manaca farklı olarak kullanılıyorsa bunlar da derlenmelidir.

3 — Derleyici, her fişe basit yahut mürekkep, yalnız bir kelime yazacaktır. Fişlere bu kelime için neler yazılacağı (Fişe yazılacak şeyler) adlı bitişik listede gösterilmiştir.

4 — Derleyici canlı ve cansız şeylerin adlarını doğrudan doğruya sorabilir. Fakat mücerret mefhumların isimlerini, hususiyle sıfat, zamir, fiil, zarf, nida ve her türlü edatları söz arasında söyletmek yolunu tutmalıdır. Bunun için söz derlediği adamlarla o sözlerın kullanılmasına yol olacak bir konuşmaya girişmeli o sırada geçeçek sözleri dikkatle dinlemeli; söyleniş tarzlarında şüphe olursa, sorgularını tekrarlayarak, bunların doğru telâffuz ve doğru kullanışlarını elde etmelidir. Bundan sonra, doğru şekilleri tesbit edilen bu isim, sıfat, zamir, fiil, zarf, nida ve başka edatları fişlere yazmalıdır.

5 — Derleyicinin işitme ve söyleme uzuvları kusursuz olmalıdır. Kendisinden söz derlenen kadının yahut erkeğin de işitme ve söyleme uzuvları kusursuz bulunmalı ve kendisi yaşadığı yerin asıl ahalisinden olmalı, yani başka yerlerin söyleme tarzına alışmamış ve esnaf ise zanaatını çoktanberi terketmemiş bulunmalıdır.

6 — Derlenen kelimeyi kullananın:

a) Yerli mi, muhacir mi;
b) Kadın mı, erkek mi;
c) Yaşlı mı, genç mi;
ç) Okuma yazma bilir mi, bilmez mi

olduğuna, kelimenin herkesçe mi yoksa bir zümre tarafından mı kullanıldığına dikkat edilmelidir. Bunun için ağzından söz derlenen kimsenin yaşı, okur yazarlığı, işi, gücü, kadın yahut erkek mi, yerli yahut muhacir mi olduğu her fişe yazılmalıdır.

7 — Kelimelerin tıpkı söylendiği gibi yazılmasına, seslerin iyice ayırt edilmesine, elden geldiği kadar, dikkat edilmelidir

8 — Fişler mutlaka yeni yazı ile, iyice okunaklı olarak, yazılmalıdır.

9 — Basit yahut mürekkep, her kelime için defterlerin birer yaprağının yüzü kullanılmalıdır.

10 — Kelimelerden canlı ve cansız şeyleri (hayvan, nebat, bina, alet v. s.) gösterenlerin etraflıça tarifleri, lâzım ve mümkün olursa, resimleri yapılmalıdır. (Nebatların, çiçek ve yaprakların, mümkünse kurumuşlarını göndermek faydalı olur) .

11 — Edebiyat ve Türkçe muallimlerinin, kelimelerini derledikleri yerler halkının ayrıca telâffuz ve şive hususiliklerini tesbit ve izah etmeleri faydalıdır.

12 — Derleme işinde yerlilerin dilini yahut İstanbul Türkçesini iyi bilenlerin, erkek ve kadın muallimlerin, mümkünse, birlikte çalışmaları ve gerek kelimelerin manalarını, gerek kullanılış hususîliklerini kaydederken biribirlerini kontrol etmeleri çok faydalı olur.

13 — Toplanan sözler merkeze gönderilmeden evvel sıraya konulmalı, İstanbul türkçesinin tıpkısı olanlar çıkarılmalı; biribirine benzer şeyler bir araya getirilmeli ; hepsinin doğrulukları, tertiplilikleri iyice gözden geçirilmelidir.

14 — Bulundukları yerlerden başka taraflarda halkiyat malzemesi yahut kelime derlemiş olanlar bunları, daha evvel ve oldukları gibi, T. D. T. C. Umumî Merkezine göndermelidir.

DERLEME DEFTERİNİ DOLDURURKEN GÖZETİLECEK NOKTALAR

1 — Fişler doldurulurken oldukça koyu renkli mürekkep yahut kurşunkalemi kullanılmalı, fakat bunun ucu bastırılırken kâğıdı delmiyecek bir halde olmalıdır.

2 — Yazarken mümkün olduğu kadar dikkatli davranmalı, bununla beraber yanlış bir şey yazıldığı zaman yanlış yer lâstik ile silinmeli yahut üstü hafifçe çizilerek yanına doğrusu yazılmalıdır.

3 — El yazısındaki büyük harfler yerine doğrundan doğruya büyük kitap harfleri kullanılabilir. Fişteki esas kelimenin büyük harfle başlanması şart değildir.

4 — Yazıda küçük harflerin de biribirlerinden ayırt edilebilecek yolda eyice okunaklı olmalarına dikkat edilmelidir. (Bunlar arasında biribirlerile karıştırılmaları mümkün olan harflerin şekilleri aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir.)

DİL KURUMU KÜTÜPHANESİ

5 — Tek bir fişe sığdırılamayan cevaplar ya altındaki fişe yahut defter sonundaki yedek fişlere geçirilmelidir.

6 — Fişler doldurulduktan sonra gönderileceği merkeze yollanmazdan evvel alfabe sırasına konularak üst tarafları numaralanmalıdır.

7 — Derleyicinin temize geçirip bağlı olduğu merkeze gönderdiği fişlerin birer suretini saklamalıdır. Bunun için fişler kurşunkalemle doldurulurken kopya kâğıdı kullanılması çok elverişlidir.

FİŞE YAZILACAK ŞEYLER

[*] Sayı

1 Kelime (varsa türlü söylenişleri) .
2 Kelimenin derlendiği yer (mahalle, köy, kaza, vilâyet).
3 Kelime isim, sınıf, yahut zamir ise izafet ve cemi halleri, fiil ise muzari üçüncü şahsı.
4 Kelimenin manası (varsa türlü manaları, içinde kullanıldığı adi konuşma, atasözü, beyit, masal v. s. den alınmış cümleler) .
5 Kelime ile (varsa) manaca eş veya zıt başka kelimeler.
6 Kelimenin herkesçe mi bir kısım halkça mı kullanıldığı.
7 Ağzından söz derlenen kimsenin yaşı, işi gücü, kadın yahut erkek mi, yerli yahut muhacir mi olduğu, okur yazar olup olmadığı.
8 Derleyicinin adı, sanı.
9 Derleyicinin (varsa) kelimenin söylenilişi ve kullanılışı üzerine düşünceleri.
10 Kelimenin derlendiği tarih.

FİŞ ÖRNEĞİ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

[*] Bu sayılar her fişte vardır. Her yapraktaki sayıların karşısına, bu sorguların cevapları yazılacaktır.

T. D. T. C. NİN 1933 MART SONUNDAKİ DERLEME MALZEMESİ ÜZERİNE RAPOR

"Türk Dili Tetkik Cemiyeti„ geçen sene Haziran ortalarında lağvedilmiş olan "Dil Encümeni„nde mevcut bütün derleme malzemesini, emanet suretiyle bırakılmış bulunduğu Millî Talim ve Terbiye Dairesinden teslim almıştır. Encümenin 1931 Haziranı başlangıcında tertip etmiş olduğu "Malzeme Mevcudu Raporu„nda derleme kısmı şu rakamlarla tespit edilmiştir:

	Adet
A. Kitaplardan derlenmiş söz fişleri	16000
B. Ağızdan derlenmiş söz fişleri	2745
C. Ağızdan derlenmiş, fakat fişe geçmemiş sözler	17707
Yekûn	36476

Lûgat işinde her türlü mukayeseli tetkiklere esas olacak surette, kitaplardan derlenmiş sözlerin fişleri birer birer sayılmış değildir. Bunlar muayyen bir mesafe dahilinde pek sıkışık olmamak üzere dizilmiş fişlerin ortalama sayısı esas tutularak hesap edilmiştir. Ağızdan derlenmiş sözler ise birer birer numaralanmıştır. Bunlar içinde mükerrerler pek çoktur. Çünkü ayrı ayrı yerlerden gelen malzeme içinde İstanbul Türkçesinden farklı olmak üzere numaralanan sözler arasında bir çokları birbirinin aynıdır. Fakat bunlar bir araya gelince aynı kelimenin memleket içerisindeki yayılma sahasını ve nispetini gösterdikleri için çok faidelidir.

Birinci Dil Kurultayında alınmış kararlar üzerine kurulmuş olan "Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Merkez Heyeti„ işe başladığı Birinciteşrinden yeni senenin Mart ayı sonlarına kadar kendisine doğrudan doğruya veya vasıta ile türlü yerlerden ayrı yaprak ve defterler halinde, yahut gazete ve mecmua sahifeleri içinde gönderilmiş olan daha bir kısım derleme malzemesi ile

zenginleşmiştir. Evvelce Dil Encümeninde toplanmış malzeme ile bu defa T. D. T. Cemiyetine gelen bu yeni malzemenin teferruatlı birer cetveli aşağıya dercedilmiştir. Ancak bu münasebetle memleket maarifçilerinin, matbuatının Dil meselesine karşı gösterdiği alâka hakkında Derleme Kolunun edindiği fikir ve aldığı duyguları kısaca arzetmeği faideli buluyoruz.

Bütün memleket içerisinde asıl muntazam derleme faaliyeti başlamazdan evvel kendiliklerinden kelime ve halkıyat malzemesi derleyip gönderen bir kaç gayretli muallim çıkmıştır. Bu saygideğer arkadaşların isimleri cetvellerde, göndermiş oldukları malzeme mikdarı ve vasıfları ile birlikte görülecektir.

Bu zatler haricinde memlekette birer neşriyat uzvu olmak itibariyle alâka göstermiş olan gazetelere gelince bunların sayısı pek mahduttur. Bu mahdut sayıdaki gazeteleri burada teşekkürlerle anmağı vazife biliriz.

T. D. T. C. faaliyete başladığı andan itibaren en muntazam gelen ve içinde derleme kelimeler, edebiyat, halkıyat, filoloji (Etimoloji) v. s. itibariyle kıymetli malzeme bulunan gazetelerden birinci sırada gelenler şunlardır: *Hakimiyeti Milliye* (Ankara) *Türk Dili* (Balikesir); *Türk Sözü* (Adana); *Duygu* (Çankırı); *Bartın* (Bartın); *Ahali* (Samsun); *Millî Gazete* (Edirne), İkinci derecede olanlar: *Kızıl Irmak* (Sivas); *Yeni fikir* (Bursa); *Gaziantep* (Antep); *Varlık* (Erzurum); *Diyarbekir* (Diyarbekir).

Bunlardan başka Trabzonda çıkan "Akın„ ve İstanbulda neşredilena "Öz Dilimize Doğru„ mecmuaları anılmağa değer. Buna karşı Kurultaydan beri İstanbul, İzmir, Konya, Trabzon gibi büyük merkezlerde hemen hiç bir faaliyet görülmemektedir. Halbuki yukarda saydıklarımızdan "*Hakimiyeti Milliye*„ daha T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti işe başlamazdan evvel, Birinciteşrinden beri, sayfalarında "Öz Dilimiz„ adı altında ayrı sütunlar açmıştır. Bu bakımdan Dil seferberliğinde en ileri bir yer almaktadır. Ondan sonra *Türk Dili, Türk Sözü, Duygu, Bartın, Ahali; Edirnede Millî Gazete* halkıyatın türlü yönlerinde, bunlardan sonra gelen *Kızıl*

ırmak, Yeni fikir, Gaziantep, Varlık ve *Diyarbekir* daha ziyade edebiyat, tarih, biyografi, filoloji sahasında neşriyat yapmaktadırlar.

Bu hususî gazetelerden başka *Çanakkale, Kastamonu, Kütahya, Sivas, Sinop, Erzurum, Kars, Elaziz, Gümüşeli, Aksaray, Isparta, Niğde, Yeşil Giresun, Trakyada Yeşil Yurt (Kırklareli), Zonguldak, Balıkesir, Kayseri* resmî gazeteleri gelir ki şimdiye kadar bunların neşriyatı içinde "Cemiyet„ i alâkalandıracak hemen hiç bir malzemeye rasgelinmemiştir.

Gene hususî gazetelerden Orduda çıkan " *Tekâmül* „ , Mardin ve Maraşta aynı isimde çıkarılan *"Halk Sesi* „ dil bakımdan hiç bir yenilik veya hususîliği olmıyan edebî parçalar neşretmektedir. Hattâ bunlardan bazılarında eski Osmanlıcanın yaşadığı bile görülmektedir. Buna mukabil Türkiye dışından, Bulgaristandan gelen *Rodop* (Sofya); *Öz Dilek* (Kırcaali); *Karadeniz* (Razgrat) gazetelerinde, hususiyle son iki gazetede derleme söz listeleri neşredilmekte, *hattâ gazetenin yazılarında daha şimdiden yeni kelimeler kullanılmaktadır.*

Bu suretle Mart ayı nihayetine kadar ağızdan veya kitaptan derlenerek hususî fiş ve yapraklar ile veya gazete sahifelerinde olmak üzere Cemiyet Merkezine gönderilmiş olan kelimelerin sayısı, aşağıki cetvelde teferruatı gösterildiği gibi, (18322) ye varmıştır. Bunların içinde teklif olarak ileri sürülmüş kelimeler de vardır.

Eskiden Dil Encümeninde mevcut bulunan Derleme malzemesi cetveli

I. Kelime

İstanbul ve Trakya

Geldiği ver	Gönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
1. İstanbul	Mahmut Yesari B.	101	Y Y.[*] Misalsiz

Anadolu

A. Garbî Aanadolu

Geldiği yer	Gönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
1. Bodrum	Muallim Hüsnü b.	27	E. Y. Misalli
2. Burdur	a) ?	290	E. Y. Fransızca imlâ ile, çoğu misalli
	b) Sıhhiye Müdürü Dr. Osman Şevki b.	89	Y.Y.
3. Denizli	Denizli Maarif Müdürü	119	E.Y. fransızca, imlâ ile
4. Eğirdir	?	26	E.Y. » »
5. Eğrigöz	Eğrigöz Kaymakamlığı Memduh b.	67	E.Y.
6. Eskişehir	a) Temyiz Mahkemesi Baş-müddeiumumiliği baş-muavini Abdürrahman Ülvi b.	446	Y.Y.
	b) Sivrihisar, Mihalıççık Tedrisatı İptidaiye müfettişi Mehmet İhsan b.	34	E.Y. Fransızca imlâ ile, bir kısmı misalli.
7. Isparta	a) ?	170	E.Y. Fransızca imlâ ile
	b) ?	182	» » »

[*] Y.y. Yeni yazı, E.y. Eski yazı

Geldiği yer	Gönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
8. Kırkağaç	İlk Tedrisat Müfettişliği Nurettin b.	141	Y.Y.
9. Kütahya	a) Kütahya Lisesi Mehmet Emin b.	165	E.Y. Fransızca imlâ ile, resimli ve misalli
	b) Kütahya Maarif Müdürlüğü Şükrü b.	99	Y.Y. bir kısmı misalli
10. Muğla Menteşe	?	338	E. Y. Fransızca imlâ ile, misalli
11. Simav	a) Fatih Sultan mektebi başmuallimi Tevfik B.	451	E. Y. Misalli
	b) Simav Söz Derleme Komisyonu	262	Y. Y.
	c1) Gökçeler köyü muallimi	153	Y. Y.
	c2) Demirci köyü „	99	Y. Y.
	c3) Kebeciler mektebi muallimi Kâmil B.	53	„
	c4) Kalkan köyü muallimi	56	„
	c5) Çukular köyü muallimi	178	„
	c6) Nasa köyü muallimi Cemal B.	205	„ Bir kısmı resimli
	c7) ? köyü	165	
12. Sivrihisar	Sivrihisar, Mihalıççık Tedrisatı iptidaiye müfettişi Mehmet İhsan B.	44	E. Y. Fransızca imlâ ile, misalli
13. Uşak	?	63	Y. Y.
	Yekûn	3340	

B. Orta Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
1. Akşehir	Akşehir İdadisi Müdürü	21	E. Y. Fransızca imlâ ile, misalsiz

Geldiği yer		Gönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
2. Beyşehri		Beyşehir Selimiye Başmuallimi	90	E. Y. Fransızca imlâ ile, misalli
3. Çankırı	a)	?	283	E. Y. Fransızca imlâ ile, misalli ve resimli.
	b)	Çankırı Maarif Müdürlüğü Fuat B.	108	E. Y. Fransızca imlâ ile misalli
4. Çorum	a)	?	182	„ „
	b)	?	137	E. Y. misali az
	c)	?	88	E. Y.
	ç)	?	46	„ „
	d)	Çorumlu Ömer	102	"Halk bilgisi haberleri „
5. Haymana		Çuluk karyesi başmuallimi	7	„ „
6. Ilgaz	a)	İptidai M. Ali Riza b.	60	E.Y. fransızca imlâ,misalli
	b)	Belviran iptidai muallimi İbrahim Hakkı bey	42	E.Y. fransızca imlâ,misalli
7. Konya Ereğlisi		?	105	E. Y. fransızca imlâ, misalli ve resimli
8. Merzifon		?	156	E. Y.
9. Niğde	a)	?	362	E. E. fransızca imlâ
	b)	Muallim Hakkı bey	1082	E. Y. f. İ. bazen misalli
	c)	?	41	E. Y.
10. Osmancık	a)	Kargı köyü Mektebi muallimi	120	Y. Y.
	b)	?	59	E. Y.
	c)	Hacı Hamza İlk Mektebi M. A. Hikmet b.	100	Y. Y.
	ç)	Seçigen köyü ilk M.		
11. Seydişehir		M. Şemsettin bey	44	Y. Y.
		?	59	E.Y. fransızca imlâ,misalli
12. Sivas	a)	Sivas Darülmuallimatı	17	E.Y. fransızca imlâ,misalli
	b)	Gemerek M. Ali Turgut b.	30	E. Y.
13. Ürgüp		Ürgüp İptidai mektep M.	110	E. Y. fransızca imlâ

Geldiği yer	Gönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
14. Yozgat	a) Yozgat Sultanisi mual. Lûtfü bey	370	e. y. fransızca imlâ, misalli
	b) ?	103	„ „ „
15. Zile	Zile İdadisi Müdürü Abdürrahim Fahri bey	164	E. Y.
	Yekûn	3086	

III. Cenubî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
Geldiği yer	?	55	Eski yazı, Fransızca imlâ
1. Adana	a) ?	30	Eski yazı, Fransızca imlâ, bazen misalli .
2. Antalya ve Alaiye	b) Teke Tetrisat müfettişi Halil B.	99	Eski yazı, Fransızca imlâ
	Diyarbekir mebusu İshak Refet B.	1902	Yeni yazı, çoğu misalli .
3. Elbistan	?	764	Eski yazı, Fransızca imla
4. Antep Gaziantep	?	211	Yeni yazı
5. Göksun	?	10	„ „
6. Kilis	a) ?	234	Eski yazı, Fransızca imlâ
7. Maraş	b) ?	236	Yeni yazı
	c) ?	196	Eski yazı, Fransızca imlâ, kısmen misalli
	Malatya Maarif müdürlüğü	192	Eski yazı
8. Malatya	Mut kazası Pais köyü muallimi Neşri B.	60	Yeni yazı, bazen misalli
9. Mut	Muallim Haşim B.	49	Eski yazı
	a) Antalya Müzesi Müdürü Fikri Süleyman B.	762	Eski yazı, Fransızca imla
10. Silifke			
11. Teke	b)	10	Eski yazı
	Yekûn	4810	

IV. Şarkî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	K. sayısı	Malzemesi vasıflası
1. Diyarbekir	Diyarbekir Nümune Mektebi Tarih, Coğrafya muallimi Nejat Can B.	223	Eski yazı, Fransızca imlâ
2. Erzincan	a) Erzincan valisi Tahsin Bey	47	Yeni yazı
	b) ?	78	Eski yazı
3. Gerkük	?	64	Eski yazı
4. Hısnımansur	Malatya Maarif Müdürü Halil Orhan	1574	Eski yazı, Fransızca imlâ
6. Van	Van Maarif Müdürlüğü	206	Eski yazı, Fransızca imla, bazen misalli
	Yekûn	2192	

V. Şimalî Anadolu

Geldiği yer	Cönderen	K. sayısı	Malzemenin vasıfları
1. Araç	?	56	Eski yazı, Fransızca imlâ misalli
2. Bolu	Bolu Sultanisi Türkçe muallimi Mehmet Nuri B.	500	" " "
3. Rize	a) ?	430	" " "
	b) Rize İdadisi müdürü	148	" " " bazen misalli
	c) ?	122	Eski yazı, bazen Fransızca imlâ
	ç) Rize Kız İptidai Mektebi muallime muavinesi Müşerref H.	275	Eski yazı
4. Sinop	a) Sinop Memleket Hastanesi idare memuru M. Şakir B.	190	Eski yazı, Fransızca imlâ
	b) " "	69	" " "

Geldiği yer	Gönderen	K. sayısı	Malezemenin vasıfları
5. Şebinkarahisar	a) ?	55	Eski yazı, Fransızca imlâ misalli
	b) ?	45	„ „ „
6. Taşköprü	?	171	Eski yazı,
7. Tosya	?	91	Fski yazı Fransızca imlâ misalli
8. Zafranbolu	Zafranbolu idadisi müdürü A. Hilmi B.	130	„ „ „
9. Zonguldak	a, b, c, ç	182	Yeni yazı
	d) ?	150	„ „
	Yekûn	2614	

İstanbul ve Trakya	101
A. Garbî Anadolu	3340
B. Orta Anadolu	3088
C. Cenubî Anadolu	4810
Ç. Şarkî Anadolu	2192
D. Şimalî Anadolu	2614
Yekûn	16149
Gelme yeri bellisiz kelime	1562
Umumî Yekûn	17707

B. Edebiyat

İstanbul ve Trakya
İstanbul

Celdiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi
İstanbul	Söz Derleme Komisyonu	116 mani Y.Y.

Anadolu
I. Garbî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Afyonkara.	?	3 ilâhi - 1 destan	E.Y.
2. Budrum	a) ?	68 Ata sözü	"
	b) İnas Mektebi Müdiresi Seniha H.	5 Ata sözü - 1 masal	"
	c) Akçaalan	3 Türkü - 3 ninni	"
	ç) Miskebi	14 Ata sözü - 7 masal	„
3. Burdur	a) Maarif müdürlüğü	102 Atasözü	"
	b) ?	960 Atasözü	"
	c) ?	10 destan	„
	ç) ?	170 bilmece	„
	d) ?	8 hikâye	"
	e) ?	9 türkü «notalı»	"
4. Çanəkkale	?	1 ağıt	„
5. Denizli	a) Maarif Müdürlüğü	173 atasözü - 1 hikâye 53 kelime	"
	b) İnas Mektebi Muavinesi Sadiye Kaban H.	2 Ninni - 37 mani	"
6. Eğirdir	?	. . . ninni	"
7. Ertuğrul	Maarif Müdürlüğü	12 türkü - 12 mani	„
8. Eskişehir	a) Darulmuallimin Türkçemuallimi Muhittin bey. Mehmet Halit	159 ata sözü	"

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
	b) ?	Türkü - koşma - semai	„
	c) ?	7 ilâhi	„
	ç) Muallim Abdullah Sıtkı B.		
	Şahan Hilmi B.	7 türkü -1 ninni- 8 masal	„
9. Geyve	Tedrisatı iptidaiye müfettişi		
	Rasim B.	İlâhi - ninni	„
10. Isparta	a) ?	Karışık	„
	b) ?	Ninni	„
	c) Tedrisatı İptida Müfettişi		
	Mehmet Kemal B.	Türkü	„
	ç) „ „ „	Karışık	
11. Kütahya	a) ?	İlahi	„
	b) Maarif Müdürlüğü	56 Atasözü	„
	c) Sabuncu Pınar mektebi mu	20 türkü	„
	allimi Halil Kâmil B.		
	ç) Vahidiye mektebi başmual-	10 türkü	„
	limi Mustafa B.		
	d) Sabuncu Pınar muallimi Ha	30 türkü	„
	lil Kâmil B.		
	e) ?	6 türkü -notalı-	„
12. Manisa	Ortamektep muallimi Daniş B.	99 atasözü	„
13. Marmaris	a) Dede Rıfkı bey	1 destan	„
	b) İnasMektebi mual. Seher H.	1 ninni	„
14. Menteşe =	a) ?	2 ilahi	„
Muğla	b) ?	Türkü	„
	c1.) ?	121 atasözü	„
	c2.) Tedrisat İptidaiye Müfet-	634 atasözü	„
	tişi — ? — B.		
	ç) ?	Ninni	„
	d) ?	5 masal	„
15. Orhaneli	Nilüfer Sultan muallimesi	1 ninni - 39 kelime -	„
	Nimet H.		
16. Sivrihisar	a) Koz ağacı Günyüzü mual-	242 atasözü	„
	limi - Ahmet Hamdi B.		
	b) Numune Mektebi müdürü	Koşma - ninni - türkü	„
	Aptul Gani B., Mehmet AliB.		
	c) Keçek Muallim Vekili Meh-	Karışık	„
	met Tevfik B.		

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
17. Uluborlu	Numune Mektebi müdürü Meh meh Sait B.	3 destan - 2 ilahi - 1 ninni	«
18. Yalvaç	Merkez Numune İptidaiyesi müdürlüğü	Ninni - bektaşi ninnisi	«

II. Orta Anadolu

Geldiği ver	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Ankara	a) ?	1238 atasözü	E.Y.
	b) ?	Karışık	»
	c) Muallim muavini Hüseyin Avni B.	5 hikâye ve masal	»
	ç) Ankara Maarif Müdürü? B.	Tuna türküsü	»
	d) Mehmet Baha B.	Karışık	»
2. Beypazarı	Kenzül irfan Başmuallimi İhsan B.	Karışık	»
3. Bozkır	?	İlâhi - masal - ninni	
4. Çankırı	a) Maarif Müdürü Fuat B.	177 atasözü	»
	d) » » » »	43 bilmece 1 masal	»
	c) ?	5 koşma - ... ilâhi	»
	ç) Şabanözü İptidaiye muallimi İshak Necati B.	Mani - ilâhi	
5. Çorum	a) ?	Ninni - bilmece - destan	
	b) ?	Ninni - ağıt - türkü	»
	c) ?	Türkü	»
	ç) ?	6 noktalı türkü	»
		116 atasözü-95 Bilmece	»
	d) ?	Destan - ninni	»
	e) Yekbaş karyesi muallimi	Masal - bilmece	»
6. Divrik	İptidayi Başmuallimi Vehbi B.	Masal - hikâye	»
7. Eğin	?	Türkü	»
8. Erbaa	?	109 atasözü	»
9. Haymana	a) Kenzülirfan muallimi	Karışık	»
	b) Basrı köyü muallimi Akif B.	87 atasözü	»
	c) ?	1 hikâye - 3 bilmece	»
10. İskilip	?	26 koşma	»
11. Ilgaz	?	Türkü	»

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
12. Kayseri	a) İpatidayi Muallimi Ömer Makbul B.	2559 atasözü	E. Y.
	b) Kayseri Sancağı Maarif Mü.	227 atasözü	„
	c) ?	4 atasözü	„
	ç) Karahisar İptidaî muallimi Hüsnü B.	Gazel ve koşma	„
13. Konya	a) ?	556 atasözü - 6 Koşma	„ „
	b)	Destan - ninni	„
14. KonyaEreğlisi	a) Nümune Mektebi Müdürü Asım B.	176 ataşozü - 7 hikâye	„
	b) Muallim Süleyman B.	3 ninni	„
15. Mecitözü	a) Kenzülirfan Mektebi	151 atasözü - 40 bilmece	„
	b) ?	6 ninni	
16. Merzifon	a) Nakibüleşraf kerimesi Habibe H.	116 atasözü	„
	b) Sultanî müdür ve muallimleri	4 masal - 1 hikâye	„
	c) ?	Notalı türkü-ninni-ilâhi	„
	ç) İptidai Başmuallimi Tevfik B.	18 mani	„
	d) Marinçe köyü Başmuallimi Fuat B.	29 atasözü - oyun	„
17. Niğde	a) Sultanî müdürü Cihat Tekin B.	483 otasözü - 100 bilm. - 22 kelime	„
	b) ?	100 atasözü	„
	c) demir kapı mektebi başmuallimi Niyazi Turgut B.	17 hikâye	„
	ç) ?	Karşılık	„
18. Osmancık	a) Kenzülirfan başmuallimi	Türkü - mani - ninni	„
	b) ?	64 atasözü	„
	c) Kargı muallimi	9 türkü 34 mani	„
	ç) Kar viran muallimi Rahmi B.	15 mani - ninni	„
19. Sıvas	a) Maksutlu muallimi Cemal B.	17 mani	„
	d) Maarif müdürlüğü	Notalı türkü	„

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
	b) Darülmuallimin Müdürü Kâzım B.	440 atasözü	E.Y.
	c) ?	22 bilmece - 86 mani - Kayabaşı - koşma	»
	ç) Yıldızeli, Yerdes, Yemerek ve sair köyler	454 atasözü	»
20. Sungurlu	Kenzülirfan mektebi	7 masal ve hikâye	»
21. Tokat	a) İdadî müdürü	207 atasözü	»
	b) ?	4 hikâye	»
	c) ?	5 nota - 8 türkü	»
22. Ürgüp	?	88 atasözü	»
23. Vezirköprü	a) İptidaî başmuallimi Mustafa Nuri B.	135 atasözü - 7 ninni - 15 bilmece	»
	b) Meşeli	Mani - koşma - türkü	»
24. Yabanabat	a) Kenzülirfan muallimi Bekir Sıtkı B.	221 atasözü	»
	b) Kenzülirfan muallimi Muhittin B.	Ninni	»
25. Yozgat	a) Sultanî muallimlerinden Lütfü B.	173 atasözü	»
	b) Ravdainisvan Başmuallim vekilesi Feride Türkân H.	8 ninni	»
	c) ?	Karışık	»
26. Zile	İdadî müdürü Abtürrahim Fahri B.	Karışık	

III. Cenubî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Adana	?	171 atasözü	E. Y.
2. Antalya	?	Karışık	»
3. Fethiye	?	19 hikâye - 1 türkü	»
4. Malatya	a) Maarif Müdürlüğü	Karışık	»
	b) ?	13 türkü ve nota	»
5. Maraş	?	23 hikâye - 1 türkü - destan	»

Geldiği yer		Gönderen	Malzemenin cinsi	
6. Silifke	ə)	İdadî Müdürü Sait B.	681 atasözü	E.Y.
	b)	Sait B. ve İptidaiye muallimi Haşim B.	Türkü. koşma	„
	c)	?	72 ağıt - 2 koşma - 1 destan	„
7. Teke		Maarif Müdürlüğü	191 atasözü - 1 destan - türkü - mani	„
8. Urfa	a)	?	227 atasözü	„
	b)	?	Karışık	„

IV. Şarkî Anadolu

Geldiği yer		Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Birecik			431 atasözü	E.Y.
2. Diyarbekir	a)	İptidaî M. Müdürü Hakkı B.	1 hikâye	„
	b)	Sultanî Gına muallimi	9 türkü ve 6 nota	„
	c)	?	Türkü	„
3. Erzurum		?	37 mani	„
4. Harput	a)	?	143 atasözü	„
	b)	?	6 notalı türkü - türkü	„
5. Kemah		?	1 türkü	„
6. Tuzluca (Beyazıt)		Söz Derleme Yuvası	Türkü	Y. Y.
7. Van			43 mani	„

V. Şimalî Anadolu

Geldiği yer		Cönderen	Malzemenin cinsi	
1. Amasya	a)	İnas İptidai Mektebi Müd.	Karışık	E.Y.
	b)	?	902 ata sözü - 1 türkü	„
	c)	?	Karışık	„
	ç)	muallime Ümmügülsün H.	Karışık	„
	d)	?	Karışık	„
	e)	?	7 Nota	„
2. Bolu	a)	Bolu Sultanîsi muallimlerinden Musa Kâzım B.	10 Notalı türkü	„

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
	b) Güngüzlü İptidaîsi başmuallimi Recep B.	180 ata sözü	,,
	c)	Gazel - mani - türkü	,,
3. Cide	İptidaî muallim vekili Hilmi B.	1 Ninni	,,
4 Ereğli	Aziziye muallimi Ahmet Kâşif B.	1 Ninni	,,
5. İnebolu	?	1 Ninni	,,
6. Kastamonu	?	Türkü	,,
7. Rize	a)Muallime Salise H., başmuallim Mustafa B.	Hikâye - ninni-krlime	,,
	b) Muallime Müşerref H. ve Emine Türkân H.	Dua - mani - türkü	,,
	c) Muallime Hadiye H.	84 Bilmece	,,
	ç) Tekeşin.	6 Hikâye	,,
8. Samsun	Necmi terakki İptidai muallim vekilesi Nuriye H.	3 Hikâye - koşma-semai - mani	,,
9. Sinop	?	Ninni - türkü - gazel-ilahi	,,
10. Şebinkarahisar	a) İdadî Müdürü Salih Zeki B.	İlahi ve türkü	,,
	b) ?	İlahi - mani - türkü	,,
	c) ?	7 Notalı türkü	,,
11. Taşköprü	Reşadiye Mektebi başmuallimi Halis B.	33 Bilmece - 46 mani	,,
12 Trabzon	?	14 Türkü - 4 ilahi, notalı - koşma	,,
13. Zaframbolu	İdadî Müdürü Hilmi B.	8 Ninni	,,

C. Halkiyat

I. Garbî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Burdur	Burdur Hars Heyeti Reisi Riza İsmail ve Maarif Müdürü Mehmet Necatı Beyler	Harsiyat - edebiyat	E.Y.
2. Denizli	İnas Nümüne Mektebi Müdir Muavinesi Sadiye Kaban H.	Kıyafet ve giyimler	„
3. Eskişehir	a) Mihalıççık Merkez İnas Mektebi başmuallimesi Şükran H.	Millî oyun ve kıyafet	„
	b) Karahisar Karyesi muallimi Yusuf Kenan B.	„ „ „ „	„
	c) İtburnu karyesi muallimi	Âdetler	„
4. Isparta Eğirdir Uluborlu	a) Isparta Maarif Müdürlüğü	Edebiyat - harsiyat - kelime	„
	b) Isparta İdadisi tarih ve coğrafyi muallımi Namık Kemal	Coğrafya - tarih - içtimaiyat	„
5. Menteşe Muğla	a) Muğla Sultanîsi Tarih ve Coğrafya muallimi ?	Coğrafya	„
	b) Muğladan muallim Neşet Riza B.	İçtimaî ve terbiyevî müşahedeler	„
	c) Süleymaniye nahiyesi muallim Hacı Ali B.	Bilmece - atasözü - âdetleri	Y.Y.
	ç) Reşadiye köyleri muallimleri	Dünya âdetleri	E.Y

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
6. Osmaneli	Söz Derleme Şubesi	Âdetler	Y.Y.
7. Seydişehir	?	Âdetler- evliya tercümei halleri	„
8. Simav	Söz Derleme Komisyonu	Âdetler	„
9. Tavşanlı (Kütahya)	Gümüş karyesi	Düğün ve oyun âdetleri	E.Y.
10. Yalvaç	Nümune İptidaiyesi Müdürü Ethem B.	Efe tercümei hali	„

II. Orta Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Ankara	Balâ başmuallimi	Âdet	E. Y.
2. Beypazarı	a) Kenzülirfan muallimi İhsan Altay B.	Tercümeihal	„
	b) Kenzülirfan muallimi Hasan Kutsi B.	„ „	„
3. Bozkır	Selimiye Mektebi başmuallimi İlham B.	„ „	„
4. Çangırı	a) Muallim İhsan Necati B.	Âdetler ve kıyafetler	„
	?	„ „	„
5. Çorum	?	Tercümeihal	
6. Ilgaz	Belviran muallimi İbrahim Hakkı B.	Âdetler - ve tercümeihaller	„
7. Kırşehir	?	Âdetler	„
8. Konya	?	„ - hikâye	„
Ereğlisi		Coğrafya ve içtimaiyat	„
9. Lâdik	?		
10. Merzifon	a) Muallim Fuat B.	Oyunlar	„
	b.	Âdetler	„
11. Niğde		Düğün âdetleri	„
12. Osmancık	a) Kenzülirfan başmuallimi Eyip Sabri B.	Tercümeihal - resim	„
	b) Kargı merkez başmuallimi Ahmet Hamdi B.	Âdetler	„
13. Seyitgazi	Maarif Eminliği Riyaseti	Dügün âdetleri	„
14. Sivas	Maarif Müdürlüğü	Oyunlar	„
15. Ürgüp	Nümune Mektebi müdürü Süleyman B.	Âdetler	„
16 Vezirköprü	Eşeli karyesi muallimi-	Âdetler	„
17. Yozgat	Hars Encümeni	Tercümeihaller.	„

III. Cenubî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Antalya	Hars Heyeti Reisi Süleyman Fikri B.	Harsiyat - Edebiyat	E.Y.
2. Ermenak		Âdetler	„
3. Malatya	İdadî muallimlerinden Mustafa Asım B.	Coğrafya - tarih	„
4 Silifke	a) İdadî müdürü Sait B. ve Merkez İptidai mu. Bahri b.	Âdetler ve inanmalar	„
	b) İdadî İptidai kısmı başmuallimi Haşim B.	Tarih ve içtimaiyat	„

IV. Şarkî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Hisnimansur	Malatya maarif müdürü Halil Orhan B.	Dua ve afsunlar	„
2. Mardin	Mardin Maarif sabık müdürü Mehmet Ali B.	Tarih ve içtimaiyat	„

V. Şimalî Anadolu

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
1. Amasya	a) Liva idaresi	Coğrafya	„
	b) ?	Harsiyat-edebiyat-lisan	„
2. Bartın	İdadî Tarih ve Coğrafya muallimi Şeref B.	Coğrafya ve Tarih	„
3. Bolu	a) ?	Âdet ve ananeler	„
	b) Türkçe ve Terbiyei bedeniye muallimi Mehmet Nuri B.	Millî oyunlar	„
4. Giresun	Terbiyei bedeniye muallimi Konur Alp B. ve Derleme Komisyonu	Tarih, coğrafya, iktisat. düğün ve âdetleri ve Y. Y.	E.Y.

Geldiği yer	Gönderen	Malzemenin cinsi	
5. Rize	a) İnas Mektebi muallim muavinesi Müşerref H.	Oyun âdetleri	E.Y.
	b) Maarif müdürü	Âdetler - resim - tarih	„
	c) Tekeşin	Âdetler -resimli-	„
6. Trabzon	a) Sultani İptidai kısmı başmuallimi Murat Tekin E.	Oyunlar ve âdetler	„
	b) Maarif Müdürlüğü	Rakkaslar - resimli -	„
	c) Sultani Coğrafya muallimi İzzettin B.	Paşaeli coğrafyası	„
7. Zaframbolu	İdadi Tarih ve Coğrafya muallimi Hasan Hayri B.	Tarih ve coğrafya	„
8. Zonguldak	Devrek Birinci Mektep mual limi Hatçe Şefika H. [*]	Âdetler	Y.Y.

[*] Derlemenin aylık raporları ve malzeme cetvelleri ile gelen fişlerden örnekler gelecek sayımıza konulacaktır.

KARŞILIKLAR ANKETİ

Yeni türk sözlüğünün yapılmasını beklemekle beraber, bugün yazarken, söylerken kaleme, yahut dile dolaşan arapça ve farsça sözlere çabuklukla öz türkçe karşılıklar bulmak işine de girişilmiştir. Bu karar 7 - 8 mart 1933 gecesi Çankayada Büyük Hamînin yüksel Reislikleri altında yapılan bir toplantıda verilmiş, o gündenberi de sürmekte bulunmuştur.

Cemiyetin bu iş için verdiği kararlar, ajanslar, radyolar ve gazetelerle neşrettiği beyannameler ve anket için gün gün gazelerde çıkan listeler aşağıdadır:

OSMANLICADAN TÜRKÇEYE KARŞILIKLAR ARAŞTIRMA PROGRAMI

1 — Türk Dili Tetkik Cemiyeti Yeni Türk sözlüğünü ve ilim ıstılahları lûgatlerini — kararlaşmış talimatnameye göre — hazırlamakla beraber, bugünkü türkçe yazı dilinde kullanılmakta olan arapça ve farsça kelimelerin türkçe karşılıklarını bulmak ve öz türkçe yazı yazmağı kolaylaştırmak üzere şöyle çalışmağa karar vermiştir.

2 — Bugünkü konuşmamızda ve yazmamızda kullanılmakta olan arapça ve farsça kelimeler ayrılacak ve bunların türkçe karşılıkları bulunmak üzere bir anket açılacaktır. Bu işte Ş. Sami Beyin Kamusu Türkîsi kullanılacaktır.

3 — Ankate konulacak kelimelerde şu noktalara dikkat edilecektir:

A) Türkçeleri herkesçe bilinen yahut kolayca bulunabilecek olan kelimelerle Kamusu Türkîde, mana tarifleri arasında öz türkçesi yazılan kelimeler ankete konulmıyacaktır.

B) Arapça kelimelerin türlü üremeleri ve gerek arapça, gerek frasça söz birleştirme (Terkip) yolu ile yapılmış kelimeler

ankete konulmıyacaktır. Bununla beraber ıstılah olmuş cemi, üreme ve birleştirme şeklinde kelimeler ankete konulacaktır.

4 — Ankatte gidilecek yol şudur:

A) Önce, bir iki gün, gazetelerde yapılacak neşriyat ile açılacak anketteki maksat herkese bildirilecek, anlatılacaktır. Bunun için Halkevlerine bir tamim yapılacak ve gazete, radyo gibi her türlü neşir vasıtalarının yardımları istenecektir.

B) Bu işi üç ayda başarmak için günde 10 - 20 kelime ayrılarak karşılıkları aranıp bulunmak üzere bütün memleket gazetelerinde ilân olunacaktır.

Yabancı kelimelere öz türkçe karşılık bulmak işi ile uğraşacaklar, bulacakları karşılıkları ve mümkünse bunların, o kelimelerin yerini tuttuğunu gösteren örnekleri, bulundukları yerin gazetelerine verecekleri gibi birer suretini de Ankarada T. D. T. C. ne göndereceklerdir.

C) Ankate konulacak kelimeler alfabe sırası ile gidip bıkkınlık vermemek için (a) dan (z) e kadar olan harflerle başlıyan kelimeler biribiri ardınca nöbetleşe verilecek, yani birinci gün (a) ile başlıyan, ikinci gün (b) ile, ve üçüncü gün (c) ile başlıyan v. s. kelimeler ankete konulacaktır. Bu iş T. D. T. C. Umumî Merkez Heyetince yoluna konulacaktır.

D) Gazeteler, genişliklerinin yettiği kadar sütunlarını bu işe ayıracaklardır. Kendilerinin basabileceklerinden fazla yazıları T. D. T. Cemiyetine göndereceklerdir.

UMUMÎ KÂTİPLİĞİN İLK TEBLİĞİ

T. D. T. C. Umumî Kâtipliğinden:

"T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti 7/8-3-1933 gecesi Hamî Reisimiz Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin yüksek reislikleri altında, Cümhuriyet Halk Fırkası Umumî Kâtibi Recep, Maarif Vekili ve Cemiyet Reisi Doktor Reşit Galip ve Riyaseticümlâde bir toplanma yapmıştır.

"Bu toplanmada cemiyetin çalışma kollarının şimdiye kadar yaptıkları işlerden Hamî Reis Hazretlerine malûmat arzedilmiş ve "Osmanlıcadan Türkçeye karşılık araştırma,, programı ve esasları da kararlaştırılmıştır. Bu kararlar ayrı bir tebliğ ile bildirilmektedir.,,

CEMİYETİN İLK BEYANNAMESİ

T. D. T. C. Umumî Kâtipliğinden:

T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti, bugünkü yazı ve konuşma dilinde kullanılan arapça ve farsça kelimelerin türkçe karşılıklarını en kısa yoldan ve az zamanda bulmak işini yurttaşların yardımiyle başarmak üzere geniş bir anket açmağa karar vermiştir.

Bu anket için Şemsettin Sami Beyin Kamusu Türkî adlı lûgati temel tutulmuştur. Bu lûgatte bulunan sözlerden bugünkü konuşmamızda ve yazmamızda kullanılmakta olan arapça ve farsça kelimeler taranarak bunlardan karşılıkları aranacak olanlar biribiri ardınca listeler halinde her gün ajans, radyo ve gazetelerle bildirilecektir. Bu anketin üç ayda sonu alınmasına çalışılacaktır.

T. D. T. C. bu ankate gelecek cevaplar üzerinde çalışarak kısa bir zamanda yazı yazanların ve halkın kolaylıkla aradığını bulabileceği bir "Osmanlıcadan Türkçeye Karşılık Kılavuzu,, ortaya koyacaktır.

En sıkı ve en yakın dil ihtiyaçlarımızı karşılamak için açılan bu ankete Ajans, radyo, gazete, mecmua gibi. bütün neşir vasıtalarının seve seve ortak olacaklarına inanımız vardır.

Anket maddeleri bütün gazetelerin bu iş için her gün ayni yerde olarak ayıracakları köşelerde basılacak ve halkın bu karşılıkları arayıp bildirmesi için her türlü teşvik yapılacaktır.

Halkevleri, kendilerine ayrıca yapılan tebliğe uyarak, zaten içinde bulundukları bu işte daha sıkı çalışacaklardır.

Ankete verilecek cevaplarda sorulan kelimelerin karşılıkları yazılması ve mümkünse bunların cümle içinde kullanılışlarının da

örneklerle gösterilmesi beklenir. Bu cevapar imkân olduğu kadar gazetelerle neşredildikten sonra bu gazeteler ve basılmıyan kısımlar olursa bunlar da ayrıca T. D. T. C. Merkezine gönderilecektir. Karşılıkları bulanların da bu karşılıkların birer suretini T. D. T. C. Merkezine göndermeleri çok iyi olur.

Dil işini öz sahibi olan milletin ortaklığı ile başarmak yolundaki bu adımda bütün milletin ve bütün gazetelerin dileklerini yerine getireceğine güvenen T. D. T. C. şimdiden herkese teşekkür eder.

CEMİYETİN BAŞVEKİLLİĞE ARİZASI

Dil anketi işinde bütün devlet teşkilâtının da yardımını dileyerek Başvekilliğe gönderilen arize şudur:

Yüksek Başekilliğe;

Ötedenberi dilimize girmiş olup yazımızda ve konuşmamızda bugün de kullanmakta olduğumuz yabancı kelimelerin biran önce karşılıklarını bulmak ve yaymak için T. D. T. C. bir anket açmağa karar vermiştir.

Cemiyetin kurultayca gösterilmiş olan yollarda bütün çalışmaları şimdiye kadar açılmış çığırda yürümekle beraber, bir taraftan da bu anketle Şemsettin Sami Beyin (Kamusu Türkî) adlı lûgatinden alınacak arapça ve farsça kelimelerden her gün 10 - 20 tane gazeteler, radyo ve ajans yollariyle halka bildirecek ve karşılıkları istenecektir.

C. H. F. ile Halkevleri de üç ay kadar sürecek olan bu işe yardım edeceklerdir.

İleri sürülecek kelimeler bir taraftan gazete başyazıcıları ve yazıcıları tarafından günlük yazılarında kullanılarak, diğer taraftan cemiyetimizin tetkikinden geçerek seçilecek kelimelerle bir "Osmanlıcadan Türkçeye Karşılık Kılavuzu„ tertip edilecektir.

Dil işlerine en yakından ve en candan yüksek alâkasını çok iyi bildiğimiz saygı değer hükûmetimizden türlü idare kollarına cemiyetimizin bu çalışmalarına, daima olduğu gibi, yardım

buyruğu verilmesini diliyerek en derin saygılarımızı sunarız, Paşa Hazretleri.

FIRKA UMUMÎ KÂTİPLİĞİNİN TEBLİĞLERİ

Cemiyetin bu toplantısında bulunan C. H. Fırkası Umumî Kâtibi Recep Beyefendi de Fırka İdare Heyetleriyle Halkevlerine şu tebliğleri yapmıştır:

C. H. F. İdare Heyeti Reisliklerine;

1) Dilimiz üzerinde çalışmayı ileri götürmek için Dil Cemiyeti bir anket açmıştır. Halkevlerinin bu anket için nasıl çalışacaklarını Evlere telgrafla yazdım. Fırka reislerimizin bu telgrafları görerek Evlerin çalışmalarının ve neticeleri gazeteler ve cemiyete göndermelerinin takibini rica ederim.

2) Dil Cemiyeti bu anketin her yerdeki gazetelerde nasıl açılıp idar eedildiğini gazetelere telgrafla yazdı. Vilâyetinizdeki günlük gazeteler sahip ve başmuharrirlerine benim ricam olarak acele bildiriniz ve cemiyetin faal azaları olduklarını da hatırlatınız. Cemiyetin gazetelere yazdığı talimatı da görüp devamlı ve intizamlı neşri takip ediniz, efendim.

Halkevi Reisliklerine:

Dilimiz üzerinde çalışmayı ileri götürmek için bugün en çok kullandığımız arapça ve farsça kelimelerin karşılıklarını az zamanda bulup herkesin istifadesine koymak yolunda Dil Cemiyeti bir anket açtı. Cemiyet her gün on ile yirmi arasında arapça ve farsça kelimeyi radyo, ajans ve gazetelerle ilân edecektir. Anketin nasıl açılıp, nasıl yürütüleceğini de cemiyet ajans, radyo ve gazetelerle bildirecektir. Halkevlerimizin cemiyetin dil çalışmasına sıkı yardımını önceden yazmıştım. Bu seferki anket için bu çalışma ileri götürülecektir. Her gün ilân edilecek kelimelerin öz türkçe karşılıkları bulunarak en yakın gazeteye yollanacak ve bir sureti de Ankara'da Dil Cemiyetine gönderilecektir. Bu işle Halkevlerinin bütün şubeleri uğraşarak bulunacak karşılıklar Evin Dil Şubesi tarafından gözden geçirilip elendikten sonra yollanmalıdır.

MATBUATA YAPILAN TEBLİĞ

Cemiyet, anket için bütün gazetelerin başmuharrirlerine, Anadolu Ajansına, Ankara ve İstanbul Radyolarına da şu tebliği yapmıştır:

Saygıdeğer Beyim;

Bugünkü yazı ve konuşma dilimize ötedenberi girmiş olup biran önce karşılıkları bulunması lâzım gelen arapça ve farsça kelimelerden her gün 10 - 20 tanesi seçilerek değerli gazetenize yollanacaktır. Bu karşılıkların aranması için bütün okur yazarlarımızdan yardım istenmesi kararlaşmıştır. Böyece Osmanlıcadan Türkçeye çevrilmiş bir sözlüğün en lüzumlu ve acele kısmı üzerinde çalışılmış ve hazırlık yapılmış olacaktır.

Değerli gazetenize gelecek karşılık kelimelerinin en göze görünebilecek sütunlarda göze çarpacak şekilde her gün basılmasını ve bütün okurlarımızın bu işle alâkalanmasına ve sonuna kadar yakından bağlanmasına yarıyacak neşriyat yapılmasını rica ediyoruz.

Gazeteniz yazıcılarının gelecek kelime karşılıklarını kendi beğenişlerine göre elverişli küçük edebî parçalar da kullanarak birer teklif mahiyetinde halk önüne sürmeleri, yeni türkçe sözlerin tutunması ve yazı dilimizin malı haline geçmesi için çok faydalı olacaktır. Günlük yazılarda bütün yazıcıların başmakaleden ilân sayfalarına kadar dil sadeliğine ve türkçeleşmesine özen göstermelerini özlemekteyiz.

Gazeteye gelecek karşılık söz teklifleriyle türlü düşüncelerden bu işe bağlıyacağınız sütunlara sığamıyacak fazla parçaların da T. D. T. C. Merkezine yollanmasını dileklerimize katarak, hemen işe girişilmesini bekler ve şiarı daima millî çalışmalarda öncülük olan gazetenizin bunda da ileri himmetle saf tutacağına emin olarak sevgi ve saygılarımızı sunarız.

CEMİYETİN İKİNCİ BEYANNAMESİ

8 mart 1933 de yapılan yukarıda yazılı tebliğlerden sonra Ce-

miyet 9 mart 1933 te şu beyannameyi ajans ve gazetelerle neşretmiştir:

T. D. T. C. memleketin bütün okur yazarlarının ortaklık göstereceğini umduğu geniş bir anket açıyor. Bu anket, bugünkü yazı ve konuşma dilinde kullanılan arapça ve farsça sözlere öz türkçe karşılıklar bulmak anketidir.

Hangi arapça ve farsça sözlerin karşılıkları arandığını Cemiyet, her gün 10 - 20 söz olarak liste halinde ajans vasıtasiyle bütün gazetelere, radyo vasıtasiyle de herkese bildirecektir.

Gazetelerin bu anket hakkında verilen ve verilecek olan malûmatı birinci sayfada büyük harflerle göstererek, dil yazılarına ayıracakları göze çarpar sütunda basılmaları ve şu noktalara ehemmiyet vermelri temenni edilmektedir:

1 — Cemiyet tarafından karşılıkları aranmak üzere neşredilecek listeler günü gününe gazetelerin dil stüunda basılacaktır.

2 — Gazeteler bu listeleri halkın dikkatine çarpacak bir yolda neşredecek ve herkesin bu sözlere karşılık bulmasını teşvike elinden geldiği kadar çalışacaktır.

3 — Listedeki sözlere karşılık olarak gelecek teklifler de gene dil sütununda basılacak ve bu nüshalardan üçertane Cemiyet merkezine gönderilecektir.

4 — Gazetenin hacmi bütün cevapları basmağa yetmediği takdirde basılmıyan cevaplar da gazete tarafından Cemiyet Merkezine gönderilecektir.

5 — Gazetelerin bütün yazıcıları bu karşılıklardan beğendiklerini yazılarında da kullanarak yerleştirmeğe ve yaymağa çalışacaklardır.

Memleketin bütün okur yazarlarından da şunlar rica edilmektedir:

1 — Gazetelerde çıkacak, Ajanslar ve rodyalarla bildirilecek olan arapça ve farsça kelimelere düşündükleri, beğendikleri öz türkçe karşılıkları teklif olarak yazmak.

2. — Bu karşılıkların bir suretini doğrudan doğruya Ankarada T. D. T. C. Merkezine göndermek ve bir suretini de bulun-

duğu yerdeki gazeteye bildirmek.

3. — Mümkün olduğu kadar teklif ettiği karşılıkların cümle içinde kullanılışını gösterir örnekler de vermek.

Dil anketi işinde T. D. T. C. olanca gayretiyle matbuata ve halka kılavuzluk etmeğe çalışacağı gibi, Devlet teşkilâtı, Halk Fırkası, Halkevleri, Anadolu Ajansı ve İstanbul Ankara radyoları da bu işe ellerinden gelen her yardımı yapacaklardır. Matbuatın ve bütün okur yazarların da dilimizin yabancı sözlerden temizlenmesi yolunda büyük bir adım olan bu ankete candan bağlanarak değer vereeecklerine şüphe yoktur.

CEMİYETİN ÜÇÜNCÜ BEYANNAMESİ

10 mart 19v3 te Cemiyet şu beyannameyi de ajansa ve matbuata vermiştir:

T. D. T. C. nin açtığı anket yarın başlıyor. Cemiyet, yarın radyolara, ajansa, gazetelere birinci liste olarak 16 söz bildirecektir. Bu sözler Kamusu Türkî'den seçilmiştir. Gazetelerin birinci dil anketi listesinin çıktığını birinci sayfalarında kalın harflerle göstermeleri ve listeyi göze çarpar bir yolda basmaları rica olunur.

Birinci listede yazılı sözlerin ister birine, yahut birkaçına, ister hepsine karşılık bulan yurttaşlar, bu karşılıkları gazetelere ve Cemiyete bildireceklerdir. Karşılık gönderenlerin listeleri biribirine karıştırmıyarak, her listedeki sözler için ayrı birer kâğıt yazmaları, gelen karşılıkları dizilemekte çok işe yarıyacaktır. Gazetelerin de gelen karşılıkları liste sayılarına göre ayrı ayrı yazmaları kolaylık verici bir şeydir.

Listedeki sözlere karşılık ararken, her sözün anlattığı düşünceye yakın başka düşünceleri de göz önünde bulundurmak, doğru ve uygun karşılık bulmağa yarar. Birinci listede çıkacak sözlerden biri de "âti„ dir. Buna karşılık ararken, buna çok yakın olan "istikbal„ , "müstakbel„ sözleriyle aradaki ince ayrılığı da düşünmelidir.

Bir sözün anlattığı türlü düşüncelere ayrı aryı karşılıklar gösterilebilir. "Âti„ sözünün "gelecek zaman„ , "aşağıda„ düşün-

celerine uyan iki manasını birden bir türkçe karşılıkla anlatamazsak ikisine ayrı ayrı karşılık ileri sürebiliriz. "İstikbal„ sözünün "zaman„ ve "karşılama„ manaları da böyledir.

Listeler sıra sayılariyle çıkarılacaktır. Her listeye karşılık verenler cevaplarında liste sayısını anarak karşılık buldukları sözleri sıralamalı ve karşılarına da buldukları karşılıkları yazmalıdırlar.

Cemiyete gelen cevaplar ve gazetelerde yazılacak karşılıklar, sıralanarak, ileri sürülen türlü karşılıklar arasında en uygun görülen bir, yahut birkaç karşılık basılacak olan karşılıklar kılavuzuna konulacaktır.

Bu anket, her gün konuşup yazdığımız dilin içinde duran arapça ve farsça sözler yerine öz türkçe sözler konulmasını kolaylaştıracağı için yurttaşların bu büyük dil işine ellerinden geldiği kadar yardım etmek istiyecekleri belli bir şeydir.

Türk yazarları da, ortaya dökülecek olan bu karşılıklardan beğendiklerini şimdiden yazılarında kullanarak dilimizin özleşmesinde öncülük etmiş olacaklardır.

Söz listeleri, günlerce bir harfle başlıyan sözlere bağlanarak bıkkınlık vermemek için, her gün başka harfle başlıyan sözlerden verilecek, sonra gene başa dönülerek kalanlar başka listelere konulacaktır.

Karşılıkları aranacak sözler içinde yabancı kökten geldiği sanılan her söz bulunacaktır. Bunların içinde çok yayılmış, herkesin söylediği sözler de olabilir. O sözlere karşılık aranması, hattâ bulunması onların dilden çıkarılacağı demek değildir.

Anketin nasıl yapılacağı için üç gündenberi yazılan şeyler, bu işin her yanını ortaya koymuştur. Bununla berabre gazetelerden, yahut yurttaşlardan bir noktada tereddüde düşenler olursa, T. D. T. C. Merkezinde Neşriyat Kolundan sorulabilir.

ANKET LİSTELERİ

12 mart 1933 ten başlıyarak her gün gazeteler, ajans ve radyolarla memleketin her yanına bildirilen anket listelerini toplu olarak aşağıya da koyuyoruz:

LİSTE No. 1

1 — Adap, 2 — Aefrin, 3 — Afet, 4 — Agâh, 5 — Ahenk, 6 — Alâyiş, 7 — Alet, 8 — Amade, 9 — Aman, 10 — Amir (emir'den), 11 — Asayiş 12 — Asude, 13 — Ati, 14 — Ayin, 15 — Ayna (ayine), 16 — Azade.

LİSTE No. 2

1 — Bahîl, 2 — Bahis (bahs), 3 — Bahusus, 4 — Baht, 5 — Bais, 6 — Baki (baka'dan), 7 — Bakire, 8 — Baliğ, 9 — Batıl, 10 — Becayiş, 11 — Bedbin, 12 — Bedel, 13 — Beden, 14 — Bedevî, 15 — Bedi (bedaat'ten), 16 — Bedihî, 17 — Beis.

LİSTE No. 3

1 — Cadde, 2 — Cahil, 3 — Caiz, 4 — Câlî, 5 — Camit, 6 — Canip, 7 — Casus, 8 — Cazibe, 9 — Cazip, 10 — Cebir, 11 — Cephe, 12 — Cerrah.

LİSTE No. 4

1 — Çare, 2 — Çehre, 3 — Çelenk, 4 — Çemen, 5 — Dafia, 6 — Dağdağa, 7 — Dâhi, 8 — Dair (. . . e), 9 — Daire (türlü manalariyle), 10 — Dava, 11 — Debdebe, 12 — Dehşet.

LİSTE No. 5

1 — Eb'at, 2 — Ebedî, 3 — Ecel, 4 — Ecîr, 5 — Ecir (ecr), 6 — Ecnebî, 7 — Ecram, 8 — Ecza (türlü manalariyle), 9 — Edat (gramer), 10 — Edep, 11 — Edebiyat, 12 — Ezelî.

LİSTE No. 6

1 — Facia, 2 — Fahiş, 3 — Fahrî, 4 — Faide, 5 — Fail (gramer), 6 — Faiz, 7 — Fani, 8 —Ş Fatih, 9 — Fâzıl, 10 — Fazilet 11 — Feci (fecaat'ten), 12 — Fecir, 13 — Feda.

LİSTE No. 7

1 — Gadir (= gadr), 2 — Gaflet, 3 — Gaile, 4 — Galebe, 5 — Ganimet, 6 — Garaz, 7 — Garip, 8 — Gavamız, 9 — Gaybubet, 10 — Gaye, 11 — Gıda, 12 — Gına, 13 — Girdap, 14 — Gurur, 15 — Günah.

LİSTE No 8

1 — Haber, 2 — Hadise, 3 — Hafıza, 4 — Hâkim, 5 — Hâkimiyet, 6 — Hâl, 7 — Halis, 8 — Hârika, 9 — Hasılât, 10 — Hassa, 11 — Hatır, 12 — Hatıra.

LİSTE No. 9

1 — İbda (bedaat'ten), 2 — İbra, 3 — İcmal, 4 — İcra, 5 — İçtihat, 6 — İdare, 7 — İddia, 8 — İdman, 9 — İdrak, 10 — İhale, 11 — İhdas, 12 — İhraz

LİSTE No. 10

1 — Kabahat, 2 — Kabiliyet, 3 — Kabul, 4 — Kabir (= kabr), 5 — Kader, 6 — Kadir (= kadr), 7 — Kadit, 8 — Kafile, 9 — Kafiye, 10 — Kaide, 11 — Kâinat, 12 — Kamus, 13 — Kanun.

LİSTE No. 11

1 — Lâkap, 2 — Lâkin, 3 — Lâmise, 4 — Lânet, 5 — Lâfzî, 6 — Lâübali, 7 — Lâzım, 8 — Leh (aleyh'in zıddı), 9 — Lehçe, 10 — Letafet, 11 — Levha, 12 — Leylî, 13 — Liyakat, 14 — Lûgat.

LİSTE No. 12

1 — Macera, 2 — Madam ki, 3 — Madde, 4 — Maddî, 5 — Mahiyet, 6— Mani, 7 — Mania, 8 — Mehaz, 9 — Memur, 10 — Memuriyet, 11 — Mubalâğa, 12 — Mukarek.

LİSTE No. 13

1 — Nabız, (= nabz) 2 — Namzet, 3— Namus, 4 — Naz, 5 — Nazım, 6 — Nesir, 7 — Nedamet, 8 — Nesil, 9 — Neşe, 10 — Neşir (=neşr), 11 — Neşriyat, 12 — Netice, 13 — Nezahet, 14 — Nezaket.

LİSTE No. 14

1 — Paye, 2 — Pejmürde, 3 — Pençe, 4 — Perhiz, 5 — Pervane, 6 — Perver (... -), 7 — Perişan, 8 — Peşiman, 9 — Peşin (= pişin), 10 — Peyda, 11 — Peygamber.

LİSTE No. 15

1 — Rağmen, 2 — Rakabet — Rakam, 4 — Rakîp, 5 — Razı, 6 — Refah, 7 — Remiz, 8 — Renk, 9 — Resim, 10 — Resmî, 11 — Rey.

LİSTE No. 16

1 — Sabah, 2 — Sâbık, 3 — Sabır (= sabr), 4 — Sadaka, 5 — Sade, 6 — Sadet, 7 — Sâf, 8 — Sâfî, 9 — Sahil, 10 — Sahip, 11 — Sahife (= sayıfa), 12 — Sahne.

LİSTE No. 17

1 — Şahıs, 2 — Şahit, 3 — Şahsiyet, 4 — Şaibe, 5 — Şâir, 6 — Şiir, 7 — Şataret, 8 — Şevk, 9 — Şart, 10 — Şayia, 11 — Şer, 12 — Şeref, 13 — Şeriat.

LİSTE No. 18

1 — Tâbi (tebaiyet'ten), 2 — Tabut, 3 — Tâli (derece), 4 — Tarih, 5 — Tecil, 6 — Tedip, 7 — Teemmül, 8 — Teenni, 9 — Teessüf, 10 — Teessür, 11 — Teessüs, 12 — Tehir, 13 — Tekit, 14 — Telif, 15 — Temin, 16 — Tesir.

LİSTE No. 19

1 — Özür, 2 — Ufuk (= ufk), 3 — Uhde, 4 — Ukde, 5 — Ulvî 6 — Umde, 7 — Umum, 8 — Unsur, 9 — Unvan, 10 — Urfî, 11 — Uzuv, 12 — Ücret, 13 — Ülfet, 14 — Üstat, 15 — Üzlet.

LİSTE No. 20

1 — Vahşet, 2 — Vahamet, 3 — Vaki (vuku'dan), 4 — Vasıta, 5 — Vebal, 6 — Vecit (= vect), 7 — Veda,8 — Velhasıl, 9 — Vesika, 10 — Vicdan, 11 — Yadigâr, 12 — Yakîn, 13 — Yani, 14 — Yegâne, 15 — Yeis.

LİSTE No 21

1 — Zait, 2 — Zaman, 3 — Zat, 4 — Zebun, 5 — Zebunküş, 6 — Zekâ, 7 — Zerre, 8 — Zeval, 9 — Zindan, 10 — Ziyan, 11 — Ziyaret, 12 — Zümre.

LİSTE No. 22

1 — Abes, 2 — Abus, 3 — Acayip, 4 — Acaba, 5 — Acele, 6 — Acemi, 7 — Aciz (= acz), 8 — Adalet, 9 — Âdet, 10 — Âdeta, 11 — Adî, 12 — Afiyet.

LİSTE No. 23

1 — Bakaya, 2 — Basiret, 3 — Basit, 4 — Bazan, 5 — Belâ, 6 — Belâhet, 7 — Beraet, 8 — Berat, 9 — Berbat, 10 — Bereket, 11 — Beşaşet, 12 — Beşeriyet, 13 — Bezil (= bezl).

LİSTE No. 24

1 — Can, 2 — Cefa, 3 — Cehit (= ceht), 4 — Cehennem, 5 — Celâdet, 6 — Cemaat, 7 — Cemile, 8 — Cemiyet, 9 — Cenaze, 10 — Cennet, 11 — Cenin, 12 — Cenup.

LİSTE No. 25

1 — Defi (= def), 2 — Defa, 3 — Defter, 4 — Delâlet, 5 — Delil, 6 — Derç, 7 — Derece, 8 — Derkenar, 9 — Derman, 10 — Ders, 11 — Dert, 12 — Deruhte.

LİSTE No. 26

1 — Efsane, 2 — Ehemmiyet, 3 — Ehil (= ehl), 4 — Elbet, 5 — Elîm, 6 — Emanet, 7 — Emare, 8 — Emel, 9 — Emîn, 10 — Emniyet .

LİSTE No. 27

1 — Fart, 2 — Farz (- etmek), 3 — Fasahat, 4 — Fasile, 5 — Fatanet, 6 — Faza, 7 — Fazl, 8 — Felâket, 9 — Ferağat, 10 — Fert, 11 — Fesat, 12 — Fesih (= fesh).

LİSTE No. 28

1 — Habıt (= habt), 2 — Hacım (= hacm), 3 — Hail (haylûlet'ten), 4 — Haiz, 5 — Hami (himaye'den), 6 — Hapis (= haps), 7 — Harç, 8 — Hasar, 9 — Haslet, 10 — Hasım (= hasm), 11 — Haste (= hasta), 12 — Hazan, 13 — Hazine, 14 — Havi

LİSTE No. 29

1 — İcabet, 2 — İhtifal, 3 — İhtikâr, 4 — İhtimal, 5 — İhtisas (his'-ten), 6 — İhtiva, 7 — İhtiyaç, 8 — İhtiyat, 9 — İspat, 10 — İtham (ittiham), 11 — İttihaz.

LİSTE No. 30

1 — Kahir (= kahredici), 2 — Kail, 3 — Karar, 4 — Karz, 5 — Kast, 6 — Kasvet, 7 — Kubbe, 8 — Kudret, 9 — Kudsiyet, 10 — Kurban, 11 — Kur'a.

LİSTE No. 31

1 — Mebhut, 2 — Meblağ, 3 — Meselâ, 4 — Metbu, 5 — Metin (= metn), 6 — Misal, 7 — Mübrem, 8 — Mücadele, 9 — Müphem, 10 — Müsmir, 11 — Mütecasir.

LİSTE No. 32

1 — Nağme, 2 — Naış, (= nâş), 3 — Nasip, 4 — Nefaset, 5 — Nefer, 6 — Nifak, 7 — Nimet, 8 — Nisap, 9 — Nispet, 10 — Nizam, 11 — Nüsha, 12 — Nutuk.

LİSTE No. 33

1 — Rahat, 2 — Reca (= rica), 3 — Risale, 4 — Rüşvet, 5 — Rivayet, 6 — Rıza, 7 — Ruh, 8 — Ruhanî, 9 — Ruhsat, 10 — Rükün, 11 — Rüşt, 12 — Rütbe.

LİSTE No. 34

1 — Sadme, 2 — Saik, 3 — Samiin, 4 — Sebep, 5 — Secde, 6 — Seher, 7 — Serap, 8 — Sicil, 9 — Sihir, 10 — Siper, 11 — Sır, 12 — Sitayiş, 13 — Sitem, 14 — Sütun.

LİSTE No. 35

1 — Şafak, 2 — Şeffaf, 3 — Şefkat, 4 — Şiar, 5 — Şiddet, 6 — Şifa, 7 — Şifahî, 8 — Şua, 9 — Şube, 10 — Şule, 11 — Şuur, 12 — Şüphe.

LİSTE No. 36

1 — Tebcil, 2 — Tebeyyün, 3 — Tebliğ, 4 — Tebşir, 5 — Tecavüz, 6 — Tecerrüt, 7 — Tecessüm, 8 — Tecessüs, 9 — Tecrübe (= tecribe), 10 — Tevil, 11 — Teyit, 12 — Ticaret.

LİSTE No. 37

1 — Zabıt (= zabt), 2 — Zâf, 3 — Zafer, 4 — Zam, 5 — Zarafet, 6 — Zarar, 7 — Zaruret, 8 — Zem, 9 — Zeyl, 10 — Zihin, 1 1— Zillet, 12 — Zimmet.

LİSTE No. 38

1 — Ahmak, 2 — Aile, 3 — Akıbet, 4 — Âlim, 5 — Âr, 6 — Árız, 7 — Árıza 8 — Arîza 9 — Arz (- etmek), 10 — Asıl (= asl), 11 — Azap, 12 — Azil, (= azl), 13 — Azim (= azm), 14 — Aziz.

LİSTE No. 39

1 — Bahane, 2 — Bahar, 3 — Behre, 4 — Bigâne, 5 — Bihude, 6 — Encümen, 7 — Endam, 8 — Endişe, 9 — Esir(esaret'ten), 10 — Esmer, 11 — Eşya, 12 — Evham.

LİSTE No. 40

1 — Cerbeze, 2 — Cesaret 3 — Cev, 4 — Cevap, 5 — Ceza, 6 — Cezim (= cezm), 7 — Cihet, 8 — Cins, 9 — Cinsiyet, 10 — Cirim (= cirm), 11 — Cisim (= cism), 12 — Cüret, 13 — Cürüm (= cürm), 14 — Cüzü (= cüz).

LİSTE No. 41

1 — Dalâlet, 2 — Desise, 3 — Deva, 4 — Devam, 5 — Devlet, 6 — Dikkat, 7 — Din, 8 — Dirayet, 9 — Dua, 10 — Duçar, 11 — Duhuliye, 12 — Dünya, 13 — Dost, 14 — Düşman.

LİSTE No. 42

1 — Feyz, 2 — Fiat, 3 — Fidye, 4 — Fihrist, 5 — Fikir (= fikr), 6 — Filen, 7 — Filî, 8 — Firaset, 9 — Fırka, 10 — Fırsat, 11 — Fitne, 12 — Fuzulî.

LİSTE No. 43

1 — Hat (haddini bilmek gibi), 2 — Halecan, 3 — Halef, 4 — Hareket, 5 — Harîm, 6 — Hazakat, 7 — Hesap, 8 — Hiddet, 9 — Hilâf, 10 — Hirfet, 11 — His, 12 — Hitap, 13 — Hitabet, 14 — Hizmet.

LİSTE No. 44

1 — İhtar, 2 — İhtilâf, 3 — İhtilâs, 4 — İhtira, 5 — İhtisar, 6 — İhtisas (hususiyet'ten), 7 — İhtiyar, 8 — İrade, 9 — İrca, 10 — İrsî, 11 — İrşat, 12 — İrtisam.

LİSTE No. 45

1 — Karîha, 2 — Karîne, 3 — Kasaba, 4 — Kaza, 5 — Kefalet, 6 — Kerre, 7 — Kesafet, 8 — Keşif (= keşf), 9 — Keşmekeş, 10 — Kibar, 11 — Kibir (= kibr), 12 — Kısım (= kısm), 13 — Kısmet.

LİSTE No. 46

1 — Mahdut, 2 — Mahfil, 3 — Mahrem, 4 — Mahrum, 5 — Mahsul,

6 — Mahzur, 7 — Mecal, 8 — Meccanen, 9 — Meclis, 10 — Mecmua, 11 — Mihnet, 12 — Mihver.

LİSTE No. 47

1 — Saadet, 2 — Sarhoş (serhoş), 3 — Satır (= satr), 4 — Satvet, 5 — Sefahet, 6 — Sefalet, 7 — Selâm, 8 — Selâmet, 9 — Selâset, 10 — Semt, 11 — Senet, 12 — Serbest.

LİSTE No. 48

1 — Şakavet, 2 — Şahadet, 3 — Şehir (= şehr), 4 — Şek, 5 — Şekil (= şekl), 6 — Şenaat, 7 — Şevk, 8 — Şevket, 9 — Şikâyet, 10 — Şık (= şıkk), 11 — Şuh, 12 — Şükran, 13 — Şümul.

LİSTE No. 49

1 — Tahakkuk, 2 — Tahakküm, 3 — Tahkik, 4 — Tahkir, 5 — Tahlil, 6 — Tahmin, 7 — Tahsil, 8 — Tahsis, 9 — Thayyül, 10 — Teçhiz, 11 — Tedavi, 12 — Tedavül, 13 — Tehaşi, 14 — Tuhaf.

LİSTE No. 50

1 — Afiv (= afv), 2 — Ahit (= aht), 3 — Akar, 4 — Akıl (akl), 5 — Akim, 6 — Alâka, 7 — Alâmet, 8 — Alîl, 9 — Amelî, 10 — Asır (= asr), 11 — Aşk, 12 — Avam, 13 — Ayıp (= ayp), 14 — Aynen.

LİSTE No. 51

1 — Hak, hakikat, 2 — Hakaret, 3 — Haset, 4 — Hasret, 5 — Haz, 6 — Hazım (= hazm), 7 — Hedef, 8 — Heder, 9 — Hidayet, 10 — Hikâye, 11 — Hilâl, 12 — Hissedar.

LİSTE No. 52

1 — İstibdat, 2 — İstida, 3 — İstidlâl, 4 — İstifade, 5 — İstifa (afivden), 6 — İstihale, 7 — İstihfaf, 8 — İstihkak, 9 — İstihsal, 10 — İstiğna, 11 — İstiğrap, 12 — İstiskal, 13 — İstisna, 14 — İstişare.

LİSTE No. 53

1 — Kalem, 2 — Kanaat, 3 — Katiyen, 4 — Kayt, 5 — Kelime, 6 — Kemal, 7 — Keyfi, 8 — Keyfiyet, 9 — Kin, 10 — Kıvam, 11 — Kıyafet, 12 — Kıyas, 13 — Kuvvet, 14 — Külfet.

LİSTE No. 54

1 — Mahsus (hususiyet'ten), 2 — Mahzen 3 — Medar, 4 — Mede-

niyet, 5 — Muhabir, muhbir, 6 — Muhalefet, 7 — Muhatap, 8 — Muhatara, 9 — Muhtariyet, 10 — Muhtıra, 11 — Müdavele, 12 — Müddet, 13 — Müzepzep.

LİSTE No. 55

1 — Nakil (= nakl), nakliyat, 2 — Nakit (= nakt), 3 — Nakış (= nakş), 4 — Nefret, 5 — Nevheves, 6 — Nevi, 7 — Nezaret, 8 — Niyet, 9 — Noktai nazar, 10 — Nüfuz, 11 — Nükte.

LİSTE No. 56

1 — Salâhiyet, 2 — Samimî, 3 — Sanat, 4 — Sarfiyat, 5 — Sıfat, 6 — Sıhrıyet, 7 — Sınıf, 8 — Sulp, 9 — Sunî, 10 — Suret.

LİSTE No. 57

1 — Tedbir, 2 — Tedenni, 3 — Tedricî, 4 — Terbiye, 5 — Tercimeihal, 6 — Tercih, 7 — Terettüp, 8 — Terhis, 9 — Tertip, 10 — Tetkik, 11 — Tezekkür, 12 — Tezkere, 13 — Tezellül.

LİSTE No. 58

1 — Hakem, 2 — Halâl, 3 — Hall (= etmek), 4 — Halîm, 5 — Hayal, 6 — Hayr, 7 — Hikmet, 8 — Hıyanet, 9 — Hodbin, 10 — Hulûs, 11 — Hulya, 12 — Huy, 13 — Hükûmet, 14 — Hüküm.

LİSTE No. 59

1 — İs'af 2 — İsraf, 3 — İstihlâk, 4 — İstiklâl, 5 — İstikrar, 6 — İstidat, 7 — İstilzam, 8 — İstimdat, 9 — İstimzaç, 10 — İstinkâf, 11 — İstinsah, 12 — İz'an, 13 — İzdiham, 14 — İzin (= izm).

LİSTE 60

1 — Merak, 2 — Merasim, 3 — Merci, 4 — Mepbut, 5 — Merhaba, 6 — Merkez, 7 — Mersiye, 8 — Mertebe, 9 — Murabaha, 10 — Muracaat, 11 — Murahhas, 12 — Murakabe, 13 — Murat.

LİSTE No. 61

1 — Tarziye, 2 — Terakki 3 — Tereddüt, 4 — Tereffu, 5 — Terennüm, 6 — Teressüp, 7 — Terkip, 8 — Tersim, 9 — Terviç, 10 — Terzil, 11 — Tesallut, 12 — Tescil, 13 — Teselli, 14 — Teselsül, 15 — Teshir, 16 — Teslim.

LİSTE No. 62

1 — Hamiyet, 2 — Hamt, 3 — Haram, 4 — Hava, 5 — Havaî, 6 — Havadis, 7 — Havale, 8 — Havsala, 9 — Havuz (= havz), 10 — Hayat, 11 — Hayvan.

LSTE No. 63

1 — İsabet, 2 — İskân, 3 — İsnat, 4 — Israr, 5 — Istılah, 6 — Istırap, 7 — Istırar, 8 — İşaa 9 — İşaret, 10 — İşgal, 11 — İtaat, 12 — İtminan, 13 — İttırat.

LİSTE No. 64

1 — Merhem, 2 — Mesafe, 3 — Mesaha, 4 — Meslek, 5 — Meskenet, 6 — Meskûn, 7 — Mesuliyet, 8 — Mesire, 9 — Meşguliyet, 10 — Meşrep, 11 — Meşru, 12 — Meşruhat, 13 — Meziyet.

LİSTE No. 65

1 — Tanzim, 2 — Tavsif, 3 — Tavsiye, 4 — Tavzih, 5 — Temelluk, 6 — Temellük, 7 — Temkin, 8 — Tenakus, 9 — Tenasül 10 — Tenazur, 11 — Tenezzül, 12 — Tenkit, 13 — Tenkıhat, 14 — Tenkil.

LSTE No. 66

1 — Haysiyet, 2 — Heves, 3 — Heybet, 4 — Heyecan, 5 — Heyet, 6 — Heykel, 7 — Hile, 8 — Himmet, 9 — Hüner, 10 — Hüviyet.

LİSTE No. 67

1 — İfşa, 2 — İkbal, 3 — İklim, 4 — İkram, 5 — İkramiye, 6 — İkrar, 7 — İktibas, 8 — İktısat, 9 — İktiran, 10 — İktiza 11 — İlân, 12 — İltibar, 13 — İtidal, 14 — İtizar.

LİSTE No. 68

1 — Maarif, 2 — Mabet, 3 — Macun, 4 — Maden, 5 — Marifet, 6 — Maruf, 7 — Maslahat, 8 — Masuniyet, 9 — Matbuat, 10 — Mazbata, 11 — Mazbut, 12 — Mazeret, 13 — Mazmun, 14 — Maznun, 15 — Hazhariyet.

LİSTE No. 69

1 — Tehalük, 2 — Tembih (= tenbih), 3 — Tensikat, 4 — Tevahhuş, 5 — Tevali, 6 — Tevatür, 7 — Tevazu, 8 — Tevazün, 9 — Tevbih, 10 — Tevcih, 11 — Teveccüh, 12 — Tevehhüm, 13 — Tevkif.

LİSTE No. 70

1 — İlga, 2 — İlham, 3 — İltibas, 4 — İltifat, 5 — İltihak, 6 — İltimas, 7 — İltizam, 8 — İmkân, 9 — İmtihan, 10 — İmtiyaz, 11 — İmza, 12 — İtina, 13 — İtiraz, 14 — İtiyat.

LİSTE No. 71

1 — Mağrur, 2 — Mahabet, 3 — Maharet, 4 — Makale, 5 — Makam, 6 — Makar, 7 — Makbul, 8 — Maksat, 9 — Maktu, 10 — Kakul, 11 — Mamur, 12 — Mana, 13 — Manzara, 14 — Masum.

LİSTE No. 72

1 — Taamül, 2 — Taaruz, 3 — Taciz, 4 — Tadil, 5 — Tasarruf, 6 — Tasavvur, 7 — Tasdik, 8 — Tasmim, 9 — Tasnif, 10 — Tasvir, 11 — Tatbik, 12 — Tatmin, 13 — Tazammun, 14 — Taziye.

LİSTE No. 73

1 — İcap, 2 — İcar, 3 — İcat, 4 — İhanet, 5 — İhmal, 6 — İhtimam, 7 — İman, 8 — İnsaf, 9 — İnsan, 10 — İzah.

LİSTE No. 74

1 — Mefahir, 2 — Mefhum, — Meftun, 4 — Mehcur, 5 — Mehtap, 6 — Mektep, 7 — Mektup, 8 — Melek, 9 — Melfuf, 10 — Melhuz, 11 — Menfaat, 12 — Menfur, 13 — Men (- etmek), 14 — Menşe.

LİSTE No. 75

1 — Taallül, 2 — Taammüm, 3 — Taammüt, 4 — Taassup, 5 — Takdir, 6 — Takdis, 7 — Taklit, 8 — Takrir, 9 — Taksit, 10 — Takvim, 11 — Talik, 12 — Tamir, 13 — Tatil, 14 — Tazim.

LİSTE No. 76

1 — İnhisar, 2 — İnikâs, 3 — İnikat, 4 — İntıba, 5 — İntihar, 6 — İntikam, 7 — İntisap, 8 — İntişar, 9 — İnzıbat, 10 — İnziva.

LİSTE No. 77

1 — Memleket, 2 — Memnuniyet, 3 — Mevsim, 4 — Mevsuk, 5 — Mevzu, 6 — Mevzun, 7 — Meydan, 8 — Meyva (= mive), 9 — Mide, 10 — Mıktar, 11 — Mıkyas, 12 — Mimar, 13 — Mizaç, 14 — Mizah.

LİSTE No. 78

1 — Tagallüp, 2 — Takyit, 3 — Taltif, 4 — Tamam, 5 — Taviz, 6 — Tayip, 7 — Tefavüt, 8 — Teferrüç, 9 — Teferrüt, 10 — Tefrika, 11 — Tefrit, 12 — Tefsir, 13 — Tekaüt, 14 — Tezat.

LİSTE No. 79

1 — Millet, milliyet, 2 — Minnet, 3 — Mıntaka, 4 — Misak, 5 — Muadil, 6 — Muaf, 7 — Muamele, 8 — Muamma, 9 — Muasır, 10 — Mucize, 11 — Mukadderat, 12 — Mukaddes, 13 — Mukavva, 14 — Mülk, mülkiyet.

LİSTE No. 80

1 — Tafsil, 2 — Tefennün, 3 — Teftiş, 4 — Tefviz, 5 — Tekayyüt, 6 — Tekellüf, 7 — Tekemmül, 8 — Tekevvün, 9 — Teklif, 10 — Tekrar, 11 — Tekzip, 12 — Telâfi, 13 — Telâkki, 14 — Telin.

LİSTE No. 81

1 — Mugalâta, 2 — Muğlâk, — Mukavele, 4 — Mukayese, 5 — Muktedir, 6 — Mukteza, 7 — Muhacir, muhaceret, 8 — Musibet, 9 — Mutabakat, 10 — Mutalâa, 11 — Mutavaat, 12 — Munafık, 13 — Muvazaa, 14 — Muzat.

LİSTE No. 82

1 — Telkin, 2 — Telmih, 3 — Temaşa, 4 — Temayül, 5 — Temeddün, 6 — Temessül, 7 — Temettü, 8 — Temsil, 9 — Tesadüf, 10 — Tesahup, 11 — Teseyyüp, 12 — Teslimiyet, 13 — Tesviye, 14 — Tühmet.

LİSTE No. 83

1 — Muahaze, 2 — Muvaffakıyet, 3 — Muvakkat, 4 — Muvazene, 5 — Müessese, 6 — Mükâfat, 7 — Mükemmel, 8 — Mükerrer, 9 — Mülâhaza, 10 — Mülâkat, 11 — Mümanaat, 12 — Münaferet, 13 — Münakaşa, 14 — Münavebe.

LİSTE No. 84

1 — Teşebbüs, 2 — Teşci, 3 — Teşeüm, 4 — Teşekkül, 5 — Teşekkür, 6 — Teşhir, 7 — Teşhis, 8 — Teşkil, 9 — Teşrif, teşrifat, 10 — Teşrih, 11 — Teşvik, 12 — Tezvir, 13 — tezyif.

LİSTE No. 85

1 — Mündemiç, 2 — Münderecat, 3 — Müjde, 4 — Müruvvet, 5 — Müsabaka, 6 — Müstacel, 7 — Müsakkafat, 8 — Müsait, 9 — Müsamaha, 10 — Müsamere, 11 — Müskirat, 12 — Müzmin.

LİSTE No. 86

1 — Mühim, 2 — Mühlet, 3 — Mühmel, 4 — Mühür (=mihr), 5 — Mühendis, 6 — Müstahzerat, 7 — Müstahase, 8 — Müstesna, 9 — Müşahede, 10 — Müşahhas, 11 — Müştemilât, 12 — Müyesser.

LİSTE No. 87

1 — Âbide, 2 — Ahlâk, 3 — Akîde, 4 — Atıf (= Atf), 5 — Buhran, 6 — Cevher, 7 — Ciddiyet, 8 — Cihaz, 9 — Cümhuriyet, 10 — Devir (=Devr), 11 — Fen, 12 — Feveran, 13 — Fezleke, 14 — Fuhuş (=Fuhş).

LİSTE No. 88

1 — Hars, 2 — Hürriyet, 3 Hulâsa, 4 — Husus, 5 — Huzur, 6 — Kesat, 7 — Küfür (= Küfr), 8 — Kül, 9 — Kütle, 10 — Küsurat, 11 — Lâhza, 12 — Nafaka, 13 — Nefsaniyet, 14 — Ömür (= Ömr)

LİSTE No. 89

1 — İbare, 2 — İbret, 3 — İlâve, 4 — İnat, 5 — İrtica, 6 — İsmet, İffet, 7 — İsyan, 8 — İzzet, 9 — Mebus, 10 — Mesele, 11 — Menfi, 12 — Mezhep, 13 —Mezmum.

LİSTE No. 90

1 — Meşrutiyet, 2 — Mubah, 3 — Muhal, 4 — Muhit, 5 — Musafaha, 6 — Mutlak, 7 — Muahede, 8 — Müdafaa, 9 — Mülâzemet, 10 — Mülhak, Mülhakat, 11 — Müsavat, 12 — Müşavere.

LİSTE No. 91

1 — Tabaka, 2 — Tabiat, 3 — Taallûk, 4 — Tavaf, 5 — Teberrü, 6 — Tedafuî, 7 — Tehlike, 8 — Tevekkül, 9 — Rağbet, 10 — Ret, 11 — Rikkat, 12 — Rıyazet

LİSTE No. 92

1 — Vait (= Vât), 2 — Vâde, 3 — Vazife, 4 — Vaziyet, 5 — Vefa, 6 — Vekâlet, 7 — Vukuat, 8 — Vukuf, 9 — Siyaset, 10 — Zıyafet, 11 — Zühul, 12 — Zımnî.

LİSTELERDEKİ SÖZLERİN KARŞILIKLARI

Bu listelerde görülen arapça ve farsça sözlere gelen karşılıklar bir komisyonca gözden geçirilerek elenmektedir. Liste listeler yapılan bu elemeden sonra elde kalanlar Umumî Merkez Heyetine gelecek, oraca da görülüp derinleştirildikten sonra benimsenilecek karşılıklar, önce bir teklif gibi bültende çıkacak, sonra da kitap olarak basılacaktır.

Dilimizde çokça kullanılan arapça ve farsça bağlantı sözleriyle bazı birleşik sözler için hazırlanan anket listelerini gelecek sayımıza koyacağız.

GRAMER ANKETİ

Cemiyet, en ziyade türkçede kelime teşkili meselesi üzerinde çabuk neticeler elde etmek ihtiyacındadır. Çünkü ıstılah kısmı bölükleri söz yaratma işinde en çok bu usullere baş vuracaklardır.

Gramer işleri daha ziyade ihtısas işi olduğu için Umumî Merkez Heyeti bu meseleyi mutahassıs ve muallimler arasında bir anketle ışıklandırmayı yerinde görmüş, bu işi gramer koluna vermiştir.

İlk kısım olarak, Kol, "Türkçede kelime teşkili hakkında bir anket„ adıyle beş formalık bir kitap bastırarak bütün türkçe muallimlerine ve dil meraklılarına dağıtmıştır.

Bu kitabın çok değerli olan "Ön sözü„nü ve örnek olarak " î „ nispet ekine ait bir bahsini gelecek sayımızda basacağız. Burada yalnız anketin mevzuunu anlatan sahifesini koyuyoruz:

ANKETİMİZ

T. D. T. C. Gramer kolu büyük Mustafa Kemalin açtığı dilimizi millîleştirmek ve ilimleştirmek çığırında çalışanlara bir muhtıra vazifesi görmek üzere iştikak ve terkip şekillerimizi toplamağa çalışmıştır. Elde ettiği neticeleri iki kısım olarak neşrediyor,'Fakat türkçemizin bütün iştikak ve terkip zenginliklerini toplamaktan ve her şeklin manalarını isabetle göstermekten uzak kalmadığına da güveni yoktur. Bundan dolayı bir anket açarak bütün dilcilerimizin değerli mutalâaları ve tetkik mahsulleriyle bu işi tamamlamağa teşebbüs ediyor.

Anketimize herkes girebilir.

Rica ettiğimiz noktalar şunlardır:

1) Manasını aydınlatmağa çalıştığımız her lâhikanın, her şeklin başka manaları varsa örneklerle anlatılması.

2) Manalar hakkındaki anlatışlarda beğenilmiyecek noktaların gösterilmesi ve örneklerle aydınlatılması.

3) Osmanlıcadan karşılık ararken veya ilim ve sanat sözleri yaratırken lâhikaların tatbikı hakkındaki mütalâalarımızdan beğenilmiyenlerin gösterilmesi.

4) Lâhikaların tatbikı hakkında başka mütalâalar varsa örneklerle gösterilmesi.

5) Teklif mahiyetinde olarak kavisler arasında veya doğruca metin içinde kullandığımız yeni tabirlerden beğenilmiyenlerin gösterilmesi ve sebepleri bildirilerek maksadın aydınlatılması. [*]

6) Yeni teklifler varsa sebepleriyle aydınlatılarak ileri sürülmesi.

---

[*] İleri sürülen ıstılahlar bulduklarımızın hepsi değildir ; bunlar üzerine ileride ayrı bir anket açılacaktır,

SÖZ TARAMALARI

Cemiyetin dördüncü başladığı iş te türkçe eski kitaplardan ıstılah olabilecek sözleri taramak işidir. Bunun ıstılah kısmı bölüklerine pek büyük hizmeti olacağını düşünen Umumî Merkez Heyeti, ayrı bir komisyon seçerek basılmış ve basılmamış eski türk metinlerinden söz tarama işini bu komisyona vermiştir.

Komisyon ilk önce askerlik, idare ve siyaset ıstılahı olabilecek sözleri taramağa başlamıştır. Kitabülidrak lilisaniletrak ile Gök Türkçe metilerinde ve Divanü Lûgatittürk'te bulunan bu yoldaki ıstılah olabilecek sözleri listeler halinde basmıştır.

Bu üç listeden başka dördüncü ve beşinci listeler de basılmak üzeredir. Bu listeleri gelecek sayılarımıza koyacağız. Burada örnek olarak yalnız birinci liste yi alıyoruz:

KİTAB - ÜL - İDRAK Lİ - LİSAN - İL - ETRAK

ten taranmış.

Askerlik ve İdare Istılahı Olabilecek Türkçe Sözler

Tarıyan: Hasan Âli

Türkçe söz	Manası	Sayfa
Akın	Hücum	5
Akış	Bir cihete doğru birçok kimselerin koşması.	5
Alp	Kahraman, cesur, yiğit	3
Altağu	Altı bir arada, bir arada toplu olan altı şey.	3
An	Mania	4
Anuk (anık)	Hazır	4
Anuk dur	Hazır ol	4
Amaç	Yakın nişangâh	4
Atlanmak	Ata binmek	7
Atlı	Suvari	7
Azık	Erzak	9
Basmak	Galip gelmek, güreşte yıkmak	15
Bilik	Silâh	18
Biltirik	Harp edevatının mahfazası	18
		21
Bozulmak	Gâret edilmek	23
Bulun	Ganimet	23
Bulunlamak	Ganimet almak	24
Bustu	Pusu	24
Buyruk	Emir	26
Çalık	Kılıçla vurmak, kesmek	26
Çapınmak	Birden hücum etmek.	27
Çaşut	Casus	27
Çaşutluk	Casusluk etmek	27
Çavuş	Padişahın önüde tazim ve ihtiramla bağıran adam	27
Dikmek	Naspetmek	34
Demren	Okun ucundaki sivri demir	33
Depkiç	Mahmuz	33
İlgü	Ok nişangâhı	38
İlgün	İl+gün = Devlet	38
İnam	Doğru,emin adam	39
Karavaş	Köle ve cariye	70
Karavul	Karakol	70
Kargu	Kargı, kamış	70
Keçüt	Geçi	43
Kezlik	Okun kirişe dayanan yerini oğmak için kullanılan bıçak	48
Kiriş	Yarış, oyun, ok atışı gibi müsabakalarda kendi tarafından olan kimse	49
Kılavuzlamak	Kılavuzluk etmek	81
Kırılmak	Helâk olmak, mahvolmak	76
Koş	Çift, mukabil, ar-	76

Türkçe söz	Manası	Sayfa
	kadaş, birlikte olan	
Kömüldürük	Atın göğsündeki kayışların iltisak noktasında yapılan süs	51
Kübe	Harp esnasında giyilen zırh	54
Kürken	İki asker arasındaki gürültü	56
Kürtün	Adi palan	56
Muştucu	İyi haber getiren	59
Muştuluk	İyi haber getirene verilen hediye, müjde	59
Nişan	Damga, alâmet, nişan	60
Olturkaç	Sandalye,iskemle	62
Onkolu	Askerin sağ tarafı, sağ kolu	62
Orga	Bayrak	62
Otak	Çadır	63
Otçu	Tabip, doktor	63
Öç	İntikam	64
Örpek	Mızrağın ucundaki tuğ	66
Sağan	Ok demiri	85
Sav	Dâva, söz	88
Savcı	Dâva halleden, hâkim	88
Senir	Tepe, siper, kale	89
Sındırmak	Kırmak, bozmak	91
Sınık	Kırık, bozuk	91
Suluk	Kemer ile asılan çanta (Matara)	93
Sürmek	Kovmak, tardetmek	94
Şepşebi	Kınından çıkarılmış kılıç	96
Tepgiç	Mahmuz	101
Tetik	Gizli bir şeyin anahtarı ki onu ancak yapan bilir	102
Tolak	Dolak	104
Top	Top	105
Torlak	Acemi	106
Tuma	Harp esnasında giyilen, zırh ve emsali	107
Turluk	Çadırın üstüne örtülen keçe	107
Tutka	Kılıç sapı	108
Tutsak	Esir	108
Uğ	Çadırın üst kısmına konan ağaç veya ok	111
Uğlamak	Çadıra ağaç dikmek	111
Yagı	Düşman	117
Yağlık	Düşman için hazırlanmış ok	117
Yaraklanmak	Silâhlanmak	120
Yarık	Zırh	121
Yatincek	Cemaattan ayrılıp yalnız kalan kimse	124
Yışık (Aşuk)	Baş zırhlı	126
Yorgalamak	Koşarak yürümek	128
Yürekli	Cesur	130

DİL KÖŞELERİ

Bütün gazetelere yazılan tamim

Muhterem efendim,

Türk dili Tetkik Cemiyeti, Türk dilini özleştirme ve bütünleme işinde, başta memleketin münevverleri olmak üzere, bütün milleti alâkalandırmanın başarılacak büyük işe ne kadar faydalı olacağını bildiği için, her yerde çıkan bütün türkçe gazete ve mecmualarda birer dil köşesi ayrılmasını, her millet işinde değerli varlıkları yardımcı olan matbuattan rica etmeğe karar vermiştir.

Cemiyetin neşriyat kolu, bütün gazete ve mecmualardaki Dil Köşelerini göz önünde tutarak bunlardan kolların faydalanmasına delâlet edeceği gibi, bu köşelerdeki yazılara da elinden geldiği kadar yardım edecektir. Bunu temin etmek için gazetenizin içinde bu gibi yazılar bulunan sayılarından Ankara'da Türk Dili Tetkir Cemiyeti Umumî Merkezine üçer tane gönderilmesini ve bu Köşelerde yapılacak neşriyatta bağlı küçük muhtırada bildirilen hususlara dikkat buyurulmasını rica ederim. Cemiyetimizin nizamnamesi ile Lûgat - Istılah Kolu talimatnamesinden ve Derleme işleri için hazırlanan derleme kılavuzu ile defterinden birer tane takdim edilmiştir,

Gazetenizin muharrirlerinden Derleme işinde çalışmak istiyenler her yerde teşekkül etmiş olan Derleme Heyetlerine veya ocaklarına müracaat ederek lüzumu kadar derleme defteri alabilirler.

Sayğılarımı sunarım, efendim.

Dil Köşeleri İçin Muhtıra

1 — Dil Köşelerine :

A) Cemiyet tarafından gönderilecek yazılar,

B) Cemiyetin çıkaracağı bültendeki yazılardan bilhassa tamimı faydalı görülen kısımlar,

C) Gazetenin kendi muharrirleri tarafından yazılacak, yahut dişarıdan dil işiyle uğraşanlar tarafından gönderilecek dile dair makaleler, düşüneceler, teklifler ve saire,

Ç) Osmanlı türkçesinde bulunup hâlâ kullanılmakta olan yabancı kelimelerden bilhassa halkın anlamadıklarına bulunabilecek öz türkçe karşılıklar,

D) Her türlü ilimlere ait, bilhassa ilk ve orta mekteplerle Liselerde okutulan kitaplarda geçen, ıstılahlara bulunabilecek öz türkçe karşılıklar,

E) Öz türkçe yazılmış her türlü yazı örnekleri konulacaktır.

2 — Yukariki maddenin Ç ve D fıkralarında gösterilen aramalarda Türk Dili Tetkik Cemiyeti Lûgat - Istılah Kolu talimatnamesinin hükümlerine uyulmalıdır.

3 — Gazeteler ve mecmualar kendi muharrirleri, yahut bu işle uğraşabilecek zatler arasından birine dil köşesini idare ettirmelidirler. Çıktığı yerde bu işi yapabilecek kimse bulunmıyan gazeteler ve mecmualar Cemiyetin Umumî Merkezine bunu bildirirlerse, Neşriyat Kolu, yahut Cemiyetin Vilâyet Merkezi âzalarından birinin bu iş için salık verilmesine çalışılacaktır.

KİTAPLAR

BİR TENKİDE CEVAP

Dilbilikte bilgisi kıt bir Yunanlı dilbilikçi

T. D. T. C. nin birinci kurultayından sonra, bizdeki dil hareketinin, komşumuz ve dostumuz Yunanistanda fazla bir alâka ile takip olunduğu elimize geçen bir broşürden anlaşılıyor. " Athina „ mecmuasının M D cildinde makale olarak çıktıktan sonra ayrıca basılan bu broşürü yazan A. A. Papadopoulos adlı biridir. "Türkçenin Helenceden (Rumcadan) borçlanmaları„ başlığını taşıyan bu risale, ilk satırlariyle, dikkatimizi kendisine çevirdi:

" *Son derece fakir olan bu dil* (Türkçe) „ deye başlıyan bu satırlar şovinist bir bilgiçliğin en parlak örneğidir : Dilimiz " *en çok mücerret kavramlar ifadesinden mahrum„* gösterildikten sonra " *cemiyet ve devlet hayatı nedir bilmez göçebe Türk aşiretleri Türkistandan kopup cenubî-garp ve garp memleketlerine ilerledikçe rasgeldikleri medenî halkların zengin dillerinden unsurlar alıyor.„* deniliyor. Az ötede bu hadiselerin tarihi 11 inci asır olarak tesbit olunuyor. Fakat değil (İsadan Sonra) on birinci asırda, (İsadan Önce) kırk birinci asırda bile bu söylediği memleketlerde baştan başa Türkler hakim değilmiydi? Son devirlerde dahi üç asır içinde Bizans ve Balkanlara tamamiyle hakim olarak bütün Avrupanın birleşik ehlisaliplerini yenen bu Türkler göçebe aşiretlerinden ibaret gösterilmekle mubarririn kendi milleti olan Yunanlılarla beraber Balkan ve Avrupa milletlerine de layık olmadıkları bir leke sürülmüş olacağının damı farkına varılmıyor?

Broşürde, satırlar arasında istihfaf sezilen bir eda ile, dil hareketimiz anlatılıyor, "*her şeyi yenileştiren ve yenileştirmekte olan yeni devir adamlarının dillerini de millîleştirmek ve yabancı tesirlerden ayıklamak* „ istedikleri söyleniyor; ve bu teşebbüs gerçekleneceği umulmaz boş bir dilek gibi karşılanıyor. Yunanlı dilbilikçiye göre Türkler - din ve medeniyetçe asırlardanberi tesirleri altında kaldıkları - Arapçanın, " *cemiyet ve devlet teşkilâtlarında* „ kendilerine hocalık eden Yunancanın dillerine vermiş olduğu söz-

leri atamazlarmış! İddiasını isbat için muharrir, Türkçede bulunduğu hepimizce malum " *çiroz, çağanos* „ kabilinden Bizans Rumcalarına dizi dizi geçit yaptırıyor.

Broşuru gözden geçirince kani olduk ki Mösyö Papadopulosun tarihten olduğu kadar dilbilikten ve filolojiden de anlayışı son derece kıttır; beri yandan ise vatandaşlarından makalesini okuyanlara karşı büyük bir suç da işleyor: Onlara dost komşularını küçüksemek duygularını vermeğe çalışmakla.

Papadopulosun dilbilikten behresizliğini lise talebeleri bile anlayabilir; kendi iddiasına karşı getirilecek isbatları yene kendi broşurunda buluyoruz: Bu muharrir, mücerret kavramaları anlatacak sözlerden mahrum gibi gösterdiği türkçede " ağaç, hastalık, rüzgâr„ gibi umumî isimlerin bulunduğunu, ancak bunlara ait cins ve çeşitleri gösteren isimlerin yabancı dillerden alınmış olduğunu söylüyor ! Yalnız bu misal ile yunanlı münekkit kendisinin mücerret ve müsahhas kavramaların mahiyeti hakkında en küçük bir fikri olmadığını göstermiş olmıyor mu ? " Ağaç „ mı daha mücerret, " defne, mersin „ mi ? (bırakınız ki türkçede ağaç ismi de var, türlü ağaç isimleri de). Hususi cins ve nevi isimleri lisandan lisana geçmek dilbiliğin bir asırdan beri kayıt ettiği en umumi prensiplerdendir. Dillerin zenginlik ve kabiliyetlerini ölçen miyar bu değildir.

Dilimizin garp dilbilikçilerine hayranlık telkin eden iştikak ve tasrif morfolojisi Mösyö Papadopulosa göre fakir midir acaba ? Türkçe gibi kendi gramer aletleriyle her türlü kavram ayrıntılarını anlatabilmekte eşi yok dil için " mücerret kavramlar ifadesinden aciz ve fakir„ sıfatlarını kullanmağa dili varan bir bir adamın dilbilikle ne alâkası olabilir ?

Türkçede bulunan ve hepsi müşahhas eşya isimlerinden ibaret olan sözleri dizi dizi sayıp döken Mösyö Papadopulosun tenkidine karşı biz de aynı yoldan yürüyerek"*bu günkü rumcanın fakirliğini*„ iddia edebiliriz. İşte bu günkü rumcanın konuşma ve yazı diline ait bir diksiyoneri gelişi güzel açıyoruz, yıldız işaretli halk sözlerinin bir kısmını sıralıyoruz.(Çoğunun türkçe olduğu üzerine okuyucunun dikkatini dileriz):

Ayarı (ayar), anganizo (anırmak), paputzi (pabuç), paputzono (papuç giydirmek), pasas (paşa), petimezi (pekmez), piperi (biber), piperizo (biber ekmek), tsairi (çayır), tsadiri (çadır), tsakali (çakal), tsai (çay), tsali (çalı), tsami (çam), pistoli (piştol), gemi (gem), gefiri (köprü), yagurti (yoğurt),

yakuti (yakut), yasemi (yasemin), yasaki (yasak), yeleki (yelek), yioltzis (yolcu), yulafi (yulaf), ngerizi (geriz), nger- deli (gerdel), ngiotsi (göç), nginoertzlules (güherçile), ngiumi (güğüm), gomari (himar), guva (kovuk), mpagas (bağa) mpayatizo (bayat olmak), mpayatikos (bayat), mpazari (pa- zar), mpailizo (bayılmak), mpayilisma (bayılma), mpairaki (bayrak), mpairaktaris (bayraktar), mpakalis (bakkal), mpa- kalikon (bakal dükânı), mpaklavas (baklava), mpakiri (bakır). mpakirenios (bakırdan), mpakirtzidiko (bakırcı dükâni), mpa- kırono (bakırlamak), mpakirtzis (bakırcı), mpakratzi (bak- raç), mpalena (balena), mpalkoni (balkon), mpaltatzis (baltacı), mpaltas (balta), mpanio (banyo), mpardaki (bardak) mpermperis (berber), mpatis (batı - garp), mpeyazi (beyaz kâğıt), mpezeriso (bezmek, usanmak), mpekiaris (bekâr), mpekris (bekri), mpekriliki (bekrilik), mpelki (belki), mpenisi (biniş, pardesü), mperdes (perde), mpereketi (bereket), mpestahtas (peştahta), mpehlevanis (pehlivan), mpiliardo (bilardo), mpira (bira), mpa- gaji (bagaj), mpogatza (poğaça), mpoyi (boy), mpoyas (boya), mpoyadizo (boyamak), mpozas (boza), mpolika (bol bol), mpunta- las (budala), mpureki (börek), mustaki (bıyık -moustache), mus- tarda (hardal-moutarde), mufluzis (müflüs), muflusio (müflüzlük), musluki (musluk), musmulon (muşmula), mukalitis (mukallit, hokkabaz), mukalitliki (mukallitlik, hokkabazlık), mulki (mülk) vs. vs.

Bugünkü yunancanın halk konuşma dilinden bir sahife olarak naklettiğimiz bu misalleri E. Legrand'ın diksiyonerinden aldık. Bu lugatın 920 sahifesi karıştırılmış olsa, Türkçeden doğrudan doğruya veya Türkçe vasıtasile yunancaya geçen sözlerin binlere çıktığı kolayca görülür. [1]

Mösyö Papadopulos arzu ederse ve işi müsaitse bunları saya- bilir; bunlardan -lik,- ci lâhikalarımızla ve başka gramer moerfemle- rimizle teşkil edilmiş olanları da tasnif eder. Rumcaya ne için şu veya bu fonetik suretleriyle geçtiğini de iyzah ederek dilbilikçiliğini tatmin edecek yeni bir temrin serisi bulur. Belki de " asarı atika „ gibi arapça - farsça ve (batı) gibi halis türkçe sözleri bile rumlaştırmak yolunu bulduğu gibi bunları da rumcaya mal etmek sihirbazlığını keşfeder. [2]

---

[1] E. Legrand, N, Dc. grec moderne - François - Garnier Frères, Paris.

[2] "A- sarı atika„ terkibindeki *atika*, bu muharrire göre, Rumca *"iatika„* lahika- sından ibaret imiş !

Bugünkü Yunancanın konuşma dilinde, en çoğu türkçeden doğrudan doğruya ve dolayısiyle geçmiş 5 binden fazla söz vardır. Bunlar elimizdeki şu lugatın içinde sicillidir. Fakat Homirosun, Aristonun, Aristofanin dili dururken yunancanın tenkidinin bugünkü rumca konuşma dilinde kullanılan yabancı kelimeleri sayısiyle yürütmek bizim aklımıza bile gelmez.

Mösyö Papadopulos bu gibi biliklik işlere karışabilmek için Türkçenin ta Sumere varan yedi bin senelik eserleri hakkında küçük olsun bir fikir edinmelidir. O zaman anlıyacaktır ki Türkçe, Helenlerden önce, iki bin seneden fazla, bütün dünya medeniyetinin ilim ve siyaset dili olarak hüküm sürmüştür. İşte öyle bir mazisi olan Türkçe, şimdi de bugünkü medeniyetin mücerret mefhumlarını anlatabilecek tabirleri, bütün öbür büyük diller kadar, kendi vasıtalariyle yaratabilecek zenginliklere maliktir. Ancak o zaman bu dil bilikçi Homerin, Aristofanın, Aristonun dilinde dahi o beğenmediği Türkçenin izlerini görebilecektir.

Ahmet CEVAT

OKURLARIMIZA

GELECEK SAYIMIZIN YAZILARI

"Türk dili„ bülteni, yazılarının çokluğu yüzünden bu sayısını mutat hacmının iki katından fazla olarak çıkarmağa mecbur kalmıştır. Gene bu yüzdenn eldeki bir takım yazıları da gelecek sayımıza bıraktık. Bunların başlıcaları şunlardır:

1 — Cemiyetin Tarihçesi:

T. D. T.ı C. nin ilk kuruluşundan birinci Dil Kurultayına kadar yapılan işleri gösterir, Cemiyetin Umumî Kâtibi Ruşen Eşref Bey tarafından yazılmış bir yazıdır. Cemiyetin ilk kuruluşuna ait birçok vesikalar da burada yer bulacaktır.

2 — Derleme Raporları:

Derleme Kolu şubat 1933 ten başlıyarak her ay gelen fişler üzerine birer rapor vermiştir. Bu aporlar elde bulunduğu halde bu sayıya sığdırılamamıştır. Bunlarla birlikte işlenen derleme fişlerinden bazı örnekler de gelecek sayımıza konacaktır.

3 — Gramer Anketi:

"Türkçede kelime teşkili„ hakkındaki anketin birinci kısmına konulmuş olan "Ön süz„ ile — örnek olarak — "Î" nispet ekinin türkçede nasıl karşılanabileceğini gösterir bir parçası gelecek sayımızda çıkacaktır.

4 — Tarama Listeleri:

Yalnız bir tanesini bu sayıya koyabildiğimiz ıstılah olabilecek sözleri tarama listelerinin hazırlananları gelecek sayımızda yer tutacaktır.

5 — Neşriyat İşleri:

Gazetelerin dil hakkındaki yazıları, yerli ve ecnebî dil bilginlerinin türk dili hareketleri hakkındaki düşünceleri, muhtelif makaleler ve tetebbüler de gelecek sayımıza konacaktır.

Cemiyeti ziyaret eden değerli ecnebî bilginlerin ziyaret hatıralarını da gelecek bültene bırakmağa mecbur olduk.

Bunlardan başka gelecek sayımızda Cemiyetin başlıca kararları, karşılıklar anketi, dile ait düşünceler ve haberler de bulunacaktır.

TEŞKİLÂT LİSTELERİ VE DİZİ YANLIŞLARI

Bu sayımıza koyduğumuz kolların ve bölüklerin teşkilât listelerinde isimleri alfabe sırasiyle dizmeğe çalıştık. Bununla beraber, bilhassa ihtısas bölüklrinin âzaları çok olması yüzünden bazı kere karışıklığa uğrıyarak sıranın bozukluğu olmuştur.

Bundan dolayı âza arkadaşlarımızdan özür dileriz. İsmi yanlışlıkla geçmemiş âzalar bulunursa gelecek sayılarda yeniden kollara ve bölüklere girecek âzalarla birlikte onların da isimleri neşredilecektir.

Bültenimizin tashihi için elimizden geldiği kadar titiz davrandığımız halde gene bazı yanlışlıklar olduğunu teessürle gördük. Bunun için de okurlarımızın aflarını dileriz.

Fransızca kısmı

PROPOS LIMINAIRES

Le présent *Bulletin* est né d'une importante décision du premier Congrès de la Langue Turque. Cette décision est consignée de la manière suivante dans l'article 6 du Programme des travaux que le Congrès a élaboré pour le Comité central en guise de directive :

«La Société devra publier dans un périodique les résultats de ses recherches et celles des personnalités étrangères s'occupant des problèmes relatifs à la langue turque. »

Le Congrès a pris cette décision pour la raison qu'il a jugé opportun et utile de porter périodiquement à la connaissance de la nation tout entière :

1 — Les résolutions essentielles et les plus importantes du Comité central de la Société pour l'Etude de la Langue turque ;

2 — Les objectifs poursuivis dans leurs travaux par les différentes sections de la Société, les progrès réalisés, les buts atteints ;

3 — Les documents linguistiques anciens ou neufs qui auront été recherchés, rassemblés et triés;

4 — Les travaux où soit les membres de la Société, soit les personnes n'appartenant pas à celle-ci consigneront leurs observations, leurs recherches et leurs découvertes au sujet de la langue turque.

Le *Türk Dili* traitera les sujets et publiera les documents suivants :

1 — Les statuts de la société, son organisation centrale et extérieure, ses instructions, ses circulaires.

2 — Les décisions de caractère fondamental, ou les plus importantes, prises au cours des réunions du Comité central.

3 — Le programme des travaux des différentes sections de la société.

4 — L'emploi des mots nouveaux ; des textes et traductions de textes mettant en relief le beauté et la richesse de la langue turque.

5 — Les résultats des travaux des sections et des organismes extérieurs, leurs opinions, leurs propositions.

6 — Les rapports de la langue turque avec les autres langues; les résultats des recherches prouvant l'ancienneté, la richesse et le développement historique de la langue turque.

7 — Les recherches sur les idiomes turcs, leur formation, leur syntaxe.

8 — Les mots et termes neufs, proposés ou adoptés définitivement.

9 — Informations et rapports sur les résultats de la recherche des mots; matière linguistique et littéraire à l'état brut ou évoluée provenant de cette recherche, et dont la propagation est jugée utile; poésie et littérature populaires.

10 — Enquêtes, concours, propositions au sujet de la langue.

11 — Vues et observations sur la langue turque.

12 — Tous ouvrages anciens et nouveaux qui seront jugés profitables. (Les textes de certains ouvrages anciens fort précieux seront de temps à autre publiés en supplément, accompagnés de commentaires et d'observations.)

13 — Articles sur les ouvrages de savants linguistes turcs ou étrangers sur la langue turque.

14 — Articles que les savants linguistes turcs ou étrangers s'occupant des problèmes relatifs à la langue turque destineront à notre bulletin.

15 — Extraits et traductions d'extraits d'ouvrages parus oilleurs, et qui seront jugés dignes d'intérêt.

La Société fera un choix et un classement de ces textes et documents.

Chaque numéro du bulletin comportera une partie française où sera résumé le contenu de ce numéro.

Les thèses présentées au premier Congrès de la Langue turque et qui n'ont pas été publiées dans les procès-verbaux faute d'avoir été lues seront, pour autant qu'elles présentent quelque intérêt, publiées de temps à autre dans le bulletin.

***

Le *Türk Dili*, qui apportera la plus grande attention à appliquer son programme, prie tous ses lecteurs de l'aider à réaliser l'entreprise qui

consiste à rénover la langue turque, retrécie par des recours plusieurs fois séculaires à des langues étrangères et ayant été par là près de perdre sa personnalité, et à lui faire retrouver cette personnalité.

Nous nous mettons au travail en présentant encore une fois l'hommage de notre attachement et de notre respect au fondateur et protecteur de notre Société, SON EXCELLENCE GAZI MUSTAFA KEMAL, qui a ouvert la voie conduisant notre langue à la suprématie la plus resplendissante et la plus complète, — et en glorifiant notre magnifique langue turque, source inépuisable et généreuse, d'une abondance digne des plus nobles héros de la Beauté, de la Grandeur, du Bien.

STATUTS

de la Société pour l'Etude de la Langue Turque

I — Buts de la Société - Organisation centrale

1 — Une société a été constituée le 12 Juillet 1932 sous le patronage de Son Excellence Gazi Mustafa Kemal, Président de la République, et portant le nom de "Société pour l'Etude de la Langue turque„ .

2 — Le but de la "Société pour l'Etude de la Langue turque„ est de dégager la beauté et la richesse propres de la langue turque, et de l'élever, parmi les langues mondiales, à un niveau digne de sa valeur.

3 — Le siège central de la Société pour l'Etude de la Langue turque est à Ankara.

4 — Le ministre de l'instruction publique de la République Turque est président d'honneur de la Société.

5 — Les affaires et les travaux de la Société son dirigés par le Comité central.

6 — Le Comité central est composé d'un président, d'un secrétaire général, d'un comptable et de six membres. Le secrétaire général est en même temps délégué responsable de la Société. Deux d'entre les membres du Comité central sont élus par celui-ci aux fonctions de vice-président.

Chacun des six membres du comité central assume la présidence des sections mentionnées à l'article 10. Le comité central élit pour chaque section le nombre de membres qu'il estime nécessaire, et ce à titre temporaire ou permanent.

7 — Le comité central, élu par le congrès, est renouvelé à chaque congrès. Ses membres peuvent toutefois être réélus.

8 — Le comité central élit les titulaires des fonctions de président, de secrétaire général, de comptable et de membre devenues vacantes entre deux congrès, et rend publiques ces élections.

9 — Tout citoyen turc réunissant les qualités requises peut devenir membre de la Société. C'est le comité central qui statue sur les demandes faites à cet effet.

10 — Les sections de travail à former par le comité central s'occuperont des branches suivantes :

1 — Linguistique et Philologie ;
2 — Etymologie ;
3 — Grammaire et Syntaxe ;
4 — Vocabulaire et Terminologie ;
5 — Recherche des mots ;
6 — Publications.

11 — Le comité central pourra disposer de l'assistance de tous les organismes existant dans le pays.

II — Organisation extérieure

12 — La Société pour l'Etude de la Langue turque possède dans chaque province un comité provincial formé par décision du comité central.

Dans les provinces où il existe une Maison du Peuple, le comité directeur de la section des Lettres et d'Histoire de la Maison remplit les fonctions de comité provincial.

Les comités provinciaux correspondent directement avec le comité central en tout ce qui concerne les questions de linguistique.

13 — Des sections peuvent être créées par décision du comité central dans les sous - préfectures, les communes et villages. Des membres correspondants peuvent également être nommés.

14 — Les programmes des travaux et instructions destinés aux comités provinciaux, aux sections ainsi qu'aux membres correspondants sont élaborés par le comité central.

III — Dispositions financières

15 — Les revenus de la Société pour l'Etude de la Langue turque consistent en dons et en subventions.

16 — Toutes les dépenses de la société sont faites sur décision du comité central.

17 — Les lettres et documents se rapportant aux affaires financières de la société doivent être revêtues de la signature du comptable en même temps que celle de l'un des présidents ou du secrétaire général.

IV — Le Congrès

18 — Le congrès de la Société pour l'Etude de la Langue turque se réunit tous les deux ans au minimum, aux dates et lieux à désigner par le Comité central. La date des congrès est annoncée trois mois au moins à l'avance.

Le Comité central règle la forme du congrès et détermine les matières dont il aura à s'occuper.

V — Dispositions générales

19 — La Société pour l'Etude de la Langue turque peut, sur décision du Comité central, accorder le titre de membre honoraire ou de membre correspondant aux savants linguistes turcs ou non-turcs.

20 — Le date du 26 septembre, à laquelle s'est tenu le premier congrès de la Langue turque, est commémorée tous les ans par les membres de la société comme "Fête de la langue turque„.

Programme des Travaux

Adopté au 1er Congrès de la Langue turque

1 — Une étude comparative devra être entreprise de la langue turque et des plus vieilles langues turques comme le Sumérien et l'Hétéen, ainsi que des langues dites indo-européennes et sémitiques.

2 — Des recherches devront être faites sur le développement historique de la langue turque; une grammaire comparée devra être élaborée à ce sujet.

3 — Il devra être procédé à l'élaboration d'un dictionnaire d'idiomes en ressemblant les mots appartenant aux idiomes turcs, puis à l'élaboration rapide du dictionnaire de base de la langue turque, d'une grammaire et d'une syntaxe turques. Il convient de rechercher très soigneusement, au cours de la préparation de la grammaire, de la syntaxe et du dictionnaire, tous les suffixes de la langue turque, et de donner aux suffixes comme aux particules une forme grâce à laquelle ils pourrant suffire à tous les besoins de notre langue.

4 — Une grammaire historique de la langue turque devra être élaborée.

5 — Il conviendra de rassembler les ouvrages publiés en Orient et en Occident sur la langue turque, et traduire en turc ceux de ces ouvrages qui seront jugés utiles.

6 — La Société devra publier dans un périodique les résultats de ses recherches et celles de personnalités étrangères s'occupant des problèmes relatifs à la langue turque.

7 — Les journaux turcs doivent consacrer une place spéciale aux questions linguistiques.

Comité Central

Le premier Congrès de la Langue turque a élu les personnalités suivantes aux fonctions de président, secrétaire général et membres du Comité central de la Société pour l'Etude de la Langue turque :

Samih Rifat Bey,		président
Ruşen Eşref	,,	secrétaire général
Besim Atalay	,,	comptable
Ahmet Cevat	,,	membre du comité central
Celâl Sahir	,,	,, ,, ,, ,,
Hâmit Zubeyr	,,	,, ,, ,, ,,
Hasan Ali	,,	,, ,, ,, ,,
Ibrahim Necmi,		,, ,, ,, ,,
Ragıp Hulusi	,,	,, ,, ,, ,,

Programme d'organisation et de travaux de la section de Lexicologie et de Terminologie de la Société pour l'Etude de la Langue turque.

Nous donnons ci-après la traduction textuelle des passages essentiels de ce programme. Les autres parties du programme traitent de l'organisation des travaux :

Article 10 — Les bases sur lesquelles il convient d'appuyer l'élaboration du vocabulaire de la langue turque sont les suivantes :

A — Il sera procédé à un examen des dictionnaires turcs anciens et nouveaux, pour en extraire tous les mots turcs employés dans la langue écrite ou parlée d'aujourd'hui.

B — De même seront empruntés à ces dictionnaires les mots étrangers qui, étant introduits dans notre langue, sont compris, quant à leur sens, par le peuple. Au cas où les dictionnaires contiendraient un mot turc qui serait l'équivalent exact de l'un de ces mots étrangers, il serait également adopté.

C — C'est au territoire turc que se borne en premier lieu la recherche des mots et termes nécessaires à notre langue. Tous les mots qui seront découverts sur notre territoire, et qui expriment les moindres nuances de significations seront adoptés. S'il en est plusieurs qui ont le même sens, la préférence sera donnée au plus répandu, au plus harmonieux, au plus accessible.

Un terrain de recherches encore plus vaste, c'est le monde turc historique et géographique tout entier. Les mots choisis dans les idiomes turcs d'au-delà des frontières turques ou empruntés aux vieux ouvrages, et communiqués par la section chargée de la recherche des mots, serviront à exprimer les sens pour lesquels la langue turque écrite et parlée d'aujourd'hui a recours à des mots qui ne sont pas essentiellement turcs. Dans cet ordre d'idées, il sera fait en sorte qne les mots choisis soient les plus conformes au génie de notre langue, ou bien qu'ils y soient conformés le cas échéant.

D — Les dérivés et les formes composées des mots étrangers employés seulement dans la langue écrite seront remplacés par des mots nouveaux formés à l' aide de sufixes turcs ou de la réunion des racines.

E — En donnant la définition d'un mot à introduire dans le dictionnaire, on recherchera dans des dictionnaires spéciaux la famille d'idées à laquelle il appartient, et l'on s'efforcera de grouper l'équivalent dans la langue turque,

d'après les plus subtiles différences de sens, de tous les mots étrangers qui rentrent dans cette famille.

Article 23 — En recherchant l'équivalent d'un terme quelconque, il y a lieu de procéder de la façon suivante :

A — Emprunter des mots turcs employés dans la langue et la littérature populaires.

B — Ressusciter les mots appartenant au vieux turc occidental et tombés en désuétude.

C — Ressusciter les mots se trouvant dans les autres idiomes historiques turcs.

D — Emprunter des mots aux idiomes turcs d'au-delà des frontières de la Turquie.

E — Former des mots en premier lieu à l'aide de racines appartenant au turc de Turquie, et si certaines d'entre elles n'existent pas, à l'aide de racines empruntées aux autres idiomes turcs, puis de suffixes turcs et encore sous formes de mots composés.

Article 24 — Il y a lieu d'indiquer l'origine du mot turc à proposer comme terme, son sens propre et figuré, et de spécifier où il a été pris. Il est permis d'élargir ou de retrécir le sens littéral de ces sortes de mots, et il suffit qu'il existe n'importe quel rapport entre ce sens et le sens de ces mots en tant que termes.

Article 25 — Pour créer un équivalent à un terme, il convient en premier lieu d'analyser les mots exprimant le même sens dans les grandes langues étrangères, et d'en déterminer la racine, ou les racines s'il s'agit de mots composés.

On trouvera ensuite les racines de mots turques pouvant constituer des équivalents à ces termes, et l'on formera le terme turc en créant soit des dérivés, soit des noms composés. Il y a lieu, au cours de ce travail, de s'assurer que les éléments employés dans la composition du mot existent dans notre langue, que les formes de composition s'adaptent au génie de celle-ci, et que les mots nouveaux qui seront formés ne donneront lieu à aucune confusion ni ambiguité dans la langue.

Article 26 — Au cas où il ne serait pas possible de trouver ou de créer le terme requis par aucun des moyens indiqués ci-haut, on pourra emprunter la racine du terme employé dans une langue étrangère et, au cas où il serait impossible de détacher la racine, d'adopter le terme dans la forme où il est employé, ou encore le maintenir s'il existe dans la langue écrite. Cette racine, cette forme seront soumises à toutes les règles de la langue turque et employées avec des suffixes turcs.

L'activité et les travaux de la Société pour l'Etude de la Langue Turque

La Société pour l'Etude de la Langue turque se compose de son Comité central et de six sections, lesquelles ont pour principal objet :

1 — La Section de Linguistique et de Philologie, d'élaborer toute une série d'ouvrages sur la linguistique en général, d'étudier les rapports du turc avec les langues indo - européennes, de procéder à la traduction d'ouvrages publiés en Occident sur les idiomes turcs, etc.

2 — La Section d'Etymologie, d'étudier les rapports étymologiques entre le turc et les autres langues et particulièrement avec l'arabe et le grec.

3 — La Sections de Grammaire, d'élaborer en tout premier lieu une grammaire fixe du turc d'aujourdhui. La section a déjà préparé à cet effet un programme qui est à l'étude au comité central; elle a, d'autre part, préparé une étude sur les suffixes qui est en voie d'impression.

4 — La Section de Lexicologie et de Terminologie, d'élaborer un dictionnaire des mots essentiellement turcs ou entièrement turquisés, de faire un répertoire complet des équivalents de tous les termes techniques et scientifiques se rattachant aux mathématiques, à l'astronomie, à la philosophie, la psychologie, la physique, la chimie, la biologie, etc.

5 — La Section de Recherche des mots et termes, d'examiner et étudier tous les mots et termes proposés par les sections auxiliaires.

6 — La Section des Publications, de s'occuper en premier lieu de la publication du présent *Bulletin* Celui - ci n'est pas destiné à paraitre à une date fixe, mais il sera fait en sorte qu'il paraisse plus ou moins régulièrement. Il y sera fait mention de tous les travaux de la Société.

La Société possède également des sections réparties dans toutes les provinces et des membres correspondants en grand nombre, que le Comité central charge d'exécuter les travaux que lui impose son programme.

A travers les livres

Un Linguiste peu savant en matière linguistique

Une brochure récemment parue en Grèce nous apprend qu'on y porte un intéret extrême aux problèmes lïnguistiques qu'on agite chez nous depuis le premier congrès de la Langue turque. Cette brochure, dont le contenu a paru d'abord dans la revue Athina, a pour auteur un certain A. A. Papadopoulos, et son titre : Les emprunts de la langue turque au grec nous a amené à nous y arrêter quelque peu.

M. Papadopoulos commence par trahir en quelque sorte les règles fondamentales de toute science en faisant preuve d'un chauvinisme scientifique qui s'exprime par l'affirmation toute gratuite que " la langue turque est extrêmement indigente „ , et par le doute quant la réalisation d'une entreprise destinée à affranchir la langue turque de l'influence et de l'emprise étrangères. L'auteur est d'avis que les Turcs ne peuvent se passer de l'appoint apporté à leur langue par l'arabe et, ce qui est le comble, par le grec ! Et notre linguiste d'avancer, comme preuve à ses dires, que des mots comme « çiroz », comme « çaganoz » , etc., pullullent dans le parler turc !.

Mais M. Papadopoulos, aussi mauvais historien et philologue qu'il est mauvais linguiste, nous fournit lui-même les armes par lesquelles on peut le combattre. Ainsi, lorsqu'il prétend que la langue turque ne possède pas de mots abstraits, il ajoute qu'il existe bien dans cette langue des mots exprimant un sens général comme " arbre „ ou " maladie „ , mais qu'il n'y en a guère qui expriment les différentes sortes d'arbre ou de maladie, et qu'elle a pour cela recours aux langues étrangères. Mais M. Papadopoulos prouve de la sorte qu'il n'a pas non plus une notion précise... des notions abstraites. Le mot " arbre „ , par exemple, n'est-il pas plus abstrait que le mot " chêne „ ou " bouleau „ (sans compter que le turc possède en propre les noms de toutes les sortes d'arbres) ?.

Et cette morphologie des dérivés et de la conjuguaison dans la langue turque, qui suscite une admiration profonde chez tous les savants linguistes du monde, paraît-elle également pauvre à M. Papadopoulos ? Qu'est-ce qu'un homme, qui dit qu'elle est "pauvre„ et manque de "noms abstraits„ d'une langue qui n'a pas sa pareille pour exprimer toutes les différences de sens

au moyen de ses propres instruments grammaticaux, peut bien entendre aux problèmes linguistiques ?

En nous servant de la méthode de M. Papadopoulos, nous pouvons lui rétorquer que la langue grecque d'aujourd'hui est bien pauvre. Témoins les mots suivants, que nous empruntons au hasand à un dictionnaire, mots employés dans le grec écrit et parlé, et dont la presque totalité sont turcs : *mpayatikos (bayat, rassis), mpaïraki (bayrak, drapeau), mpakalis (bakkal, épicier), mpaklavas (baklava, pâtisserie), mpakiri (bakır, cuivre), mpalkoni (balkon,), mpaltas (balta, hâche), mpardaki (bardak, verre), mpatı (batı, couchant), mpezeriyo (bezmek, se lasser), mpekiaris (bekâr, célibataire), mpekri (bekrî ivrogne), mpelki (belki, peut être), mpereket (bereket, abondance), mpehlivani (pehlivan, lutteur), mpogazi (boğaz, gorge), mpoya (boya, couleur), mputalas (budala, imbécile), musluki (musluk, robinet), mukalitis (mukallit, imitateur), paputzi (papuç, chaussure), tsadiri (çadır, tente), tsakali (çakal, chacal), tsali (çalı, buisson), tsami (çam, pin), gemi (gem, mors), yataki (yatak, ilt), yileki (yelek, gilet), ngiotsi (göç, déménagement).*

Nous avons emprunté ces quelques mots au dictionnaire d'E. Legrand (1). Les 920 pages de cet ouvrage contient-il est facile de s'en rendre compte-plusieurs milliers de mots introduits dans la langue grecque par l'intermédiaire de la langue turque. En effet, ce dictionnaire contient plus de dix mille mots employés dans le grec parlé d'aujourd'hui, dont la grande majorité sont des mots authentiquement turcs et d'autres introduits dans le grec par l'intermédiaire du turc. Mais il ne nous viendrait pas à l'idée de dénigrer la langue d'Homère, d'Aristote et d'Aristophane sous prétexte que le grec parlé d'aujourd'hui pullule de mots étrangers.

Pour pouvoir exprimer une opinion judicieuse en matière linguistique M. Papadopoulos aurait dû, en ce qui nous concerne, étudier les diverses manifestations de la langue turque, qui remontent à sept mille ans. Il aurait appris de la sorte que la langue turque a régné, deux mille ans avant les Héllènes, comme langue scientifique et politique du monde civilisé. Cette langue, dont le passé est si glorieux, est assez riche pour exprimer par ses propres moyens, et tout aussi bien que les autres langues perfectionnées, tous les sens abstraits qui font la grandeur d'une langue.

Et alors, ce savant linguiste découvrira les traces de cette langue turque qu'il dédaigne dans celle d'Homère, d'Aristote et d'Aristophane également.

AHMET CEVAT

---

[1] E. Legrand, " Dictionnaire grec moderne- français. „ . Garnier frères, Paris.

Samih Rifat

Au lendemain de son institution, et à l'heure où elle se mettait au travail, la Société pour l'Etude de la Langue Turque a éprouvé un deuil aussi cruel qu'inattendu : elle a perdu son Président.

Samih Rifat, dont les paroles prononcées au premier congrès étaient écoutées avec une respectueuse et affectueuse attention, était déjà très souffrant à cette date. Passant ses nuits à lutter contre son mal, il s'efforçait de puiser dans les remèdes l'énergie nécessaire pour être debout tous les jours. Et quand un profond élan intérieur le conduisait aux séances du Congrès, il se sentait presque guéri, et paraissait un homme plein de vigueur lorsqu'il montait à la tribune.

Le congrès terminé, ce grand serviteur de la langue turque rentra à Ankara et s'alita immédiatement. Il ne lui fut même pas donné d'aller au siège de la Société dont il était président. De son lit de malade, il entretenait ses amis des problèmes linguistiques, des grandes choses qui allaient être accomplies, et en oubliait ses douleurs.

C'est ainsi que, ayant de jour en jonr perdu ses forces, le grand Samih Rifat est mort le 3 décembre 1932. Ses obsèques solennelles ont eu lieu le lendemain, et il a été inhumé au cimetière de Cebeci.

La Société pour l'Etude de la Langue turque a exprimé dans la lettre suivante à Son Excellence Gazi Mustafa Kemal, Président d'honneur de la Société, les sentiments de douloureuse affliction que lui a inspiré la mort de Samih Rifat :

A notre grand Président d'honneur, Son Excellence Gazi Mustafa Kemal

Grand Président d'honneur,

Le comité central de la S. E. L. T., après avoir dit adieu à son cher président, s'est réuni afin d'honorer sa mémoire et exprimer sa tristesse devant le vide qu'il a laissé : cette cérémonie a été appelée Réunion Samih Rifat. Les membres du comité sont comme un coeur unique blessé par la douleur. Nous savons combien votre coeur, grand Président, est ému par la mort de Samih Rifat qui, stimulé par vous, a travaillé de toutes ses forces jusqu'à son dernier jour pour notre grand idéal. Notre seule consolation, dans

ce deuil, réside dans l'existence de cette source d'énergie qu'est notre grand Président d'honneur, qui a créé notre Société et qui chaque jour lui donne les preuves les plus précieuses de son intérêt. Tous les membres du comité ont fait encore une fois serment de travailler de toute leur force, et jusqu'à leur dernier jour, à la gloire de la Langue turque, ainsi que l'a fait le précieux chef qu'ils viennent de perdre. Ils m'ont chargé de vous faire part, en même temps que de leur serment, des voeux qu'ils forment pour la santé de votre incomparable Personne, colonne de notre Nation. Je vous souhaite, grand Présiden, en même temps que mes collègues, une longue et interminable vie.

Ruşen Eşref
Secrétaire général de la
S. E. L. T.

Son Excellence le Président de la République a fait à cette lettre la belle réponse que voici:

Au Secrétaire général de la S. E. L. T.

La mort de Samih Rifat qui, grâce à ses vues profondes et ses découvertes fort utiles, a tracé des sillons nouveaux dans le domaine de la langue turque, laisse un vide profond et douloureux dans la nation turque et parmi tous les savants linguistes.

La sensibilité dont le comité central de votre Société donne la preuve en présence de cette douleur est une manifestation nouvelle du respect que la nation turque a toujours éprouvé à l'endroit de ses hommes de science.

Je vous félicite pour votre serment de travailler sans relâche et sans répit, ainsi que l'a fait votre président, pour la gloire de la Langue turque, et souhaite que la vie et la santé vous permettent à tous d'éxecuter ce serment.

Gazi M. Kemal

Le Société a également adressé la lettre ci-dessous à la famille de Samih Rifat :

Le grand Samih Rifat qui nous a quittés d'une façon si inattendue, était le chef, non seulement de sa famille, mais aussi de notre Société. La mort a aussi douloureusement frappé celle-ci et toute la nation turque que vous-mêmes. La Société, après

les obsèques, a tenu aujourd'hui une Réunion Samih Rifat et honoré sa mémoire et son nom.

Nous souhaitons que vous nous associez toujours à votre douleur que nous savons grande, et vous présentons nos plus respectueux hommages.

La mort de Samih Rifat a affecté toute la Turquie scientifique. De toutes les parties du pays, des télégrammes de condoléances ont été envoyés à la Société.

Biographie de Samih Rifat

Samih Rifat Bey, né en 1874, est fils du lieutenant-colonel Rifat Bey.

Il connaissait, à part sa langue maternelle, le français, l'arabe et le persan. Il travailla comme secrétaire de rédaction dans plusieurs journaux, et posséda lui-même la concession d'un journal appelé Ittifak.

En mars 1892, il entra au service de l'Etat comme employé des poids et mesures; puis fut transféré en 1894 à la comptabilité de la préfecture d'Istanbul et en 1895 aux bureaux de l'école des Ingénieurs.

En 1899, Samih Rifat Bey fut admis au bureau de la presse intérieure et, en 1905, nommé chef de bureau à la commission dite des affaires urgentes. En 1908, il fut nommé chef de bureau à la direction de la correspondance du ministère de l'inténeur, et assuma en même temps les fonctions de professeur de littérature à l'école secondaire de Mercan.

Après le rétablissement de la Constitution, Samih Rifat Bey fut nommé sous-gouverneur intérimaire de Biga, fonctions dans les quelles il fut titularisé définitivement en 1909.

Sous gouverneur de Karasi en 1911, il fut nommé gouverneur de Konya en 1912. Dans le même année, Samih Rifat fut appelé au poste de sous-secrétaire d'Etat à l'intérieur, fonctions qu'il exerça jusqu'à sa nomination comme gouverneur de Trabzon (1913). En 1914, il fut nommé gouverneur d'Erzurum, mais refusa ce poste et demeura en disponibilité jusqu'à l'année suivante, où il fut nommé à nouveau gouverneur de Konya. Mais, mis encore une fois en disponibilité, il n'exerça aucune fonction pendant six ans, au bout desquels il fut nommé sous-secrétaire d'Etat à l'instruction publique (1922).

Le 11 août 1923, Samih Rifat fut élu député de Çanakkale, quitta le ministère de l'instruction publique et se consacra jusqu'à sa mort à la vie parlementaire.

Les obsèques de Samih Rifat

Voici le récit que le "Hakimiyet Milliye„ a fait des obsèques de Samih Rifat :

Son Excellence le Président de la République, très affecté de la mort de Samih Rifat Bey, a chargé son premier aide de camp Celal Bey de présenter ses condoléances à la famille du défunt.

Son Excellence le président du Conseil, venu hier soir demander des nouvelles de la santé de Samih Rifat Bey, a appris son décès avec douleur et exprimé sa compassion et ses condoléances à la famille éplorée. Les obsèques de Samih Rifat auront lieu aujourd'hui.

***

Hier, toute Ankara a pris part au deuil qu'a causé la mort de Samih Rifat. Cette perte a affecté non seulement ses amis, mais la population tout entière.

A 14 heures, Son Excellence Kâzim pacha, président de la Grande Assemblée Nationale; le Professeur Afet Hanım Efendi; Hikmet Bey, secrétaire général de la présidence de la République et Celal Bey, premier aide de camp, au nom de Son Excellence le Président de la République; Kemal Bey, sous-secrétaire d'Etat à la présidence du conseil, au nom du président du conseil, les ministres, les députés, les hauts fonctionnaires de l'Etat, la jeunesse, les intellectuels, les étudiants, la population étaient réunis autour du cercueil.

C'est à travers ses larmes que le ministre de l'instruction publique, dans un discours émouvant, a dit les mérites innombrables du défunt. Puis ce fut les discours de Yusuf Akçora Bey, président de la Société pour l'Etude de l'Histoire turque, et de Ahmet Cevat Bey, ce dernier prenant la parole au nom de la Société pour l'Etude de la Langue turque.

Le cercueil, précédé de très nombreuses couronnes, fut ensuite transporté au cimetière de Cebeci, suivi par une foule énorme. Au cimetière, on déposa près de la fosse la dépouille d'un homme qui, en confiant à tous les Turcs éclairés le soin d'une cause qu'il a défendue comme une cause nationale, avait obtenue ce qui, obtiennent fort peu de mortels. Sur le cercueil du cher et grand Samih Rifat,qui a travaillé à la suprématie de la langue turque, les prières ont pour la première fois été dites en turc.

Et c'est au milieu de l'émotions indicible de toute la population d'Ankara que le grand dispaur a été confié à la Terre.

Samih Rifat Kısmı

T. D. T. C., kuruluşunun arkasından, işlere tam sarılacağı günlerde büyük, unulmaz bir acıya uğradı: Değerli reisini kaybetti.

Birinci Kurultayda her söz alışı büyük bir sevgi ve saygı ile karşılanan rahmetli Samih Rifat, zaten daha o zamanlar ağır hasta idi. Gecelerini hastalık buhranlariyle geçirir, sabahları ilâçlarla kuvvet bulmağa çalışırdı. Fakat içten gelen derin bir hamle ile Kurultaya girince sanki eyileşir, canlanır, hele kürsüye çıkınca genç, dinç bir hal alırdı.

Kurultay bittikten sonra, Ankaraya döndüğü zaman Türk dilinin bu büyük fedayisi doğruca yatağa düştü. Başına geçtiği Cemiyetin merkezine bir gün olsun gelmek, reisi olduğu heyete bir kerrecik olsun reislik etmek ona kısmet olmadı. O yatağının içinde hatır sormağa gelenlere hep dilden söz açar, yapılacak büyük işleri anlatırken ağrılarını, sızılarını unutur, canlanırdı. Fakat o söz kapanınca bu heyecanlar yeniden onu kuvvetten düşürürdü.

İşte böylece günden güne yaşama gücü azalan o büyük adam, 1932 yılı Birincikânununun üçüncü günü akşamı gözlerini kapadı. Ertesi günü büyük merasimle cenazesi kaldırıldı. Cebecide topraklara emanet edildi.

T. D. T. C. cenazeden dönüşte yaptığı ve « Samih Rifat toplanması » adını verdiği toplanmada, ilk çıkacak bültende bir "Samih Rifat kısmı „ bulunmasına karar vermişti. İşte bu kısım, o karara uyarak çıkıyor.

TAZİYE MEKTUPLARI

T. D. T. C., reisinin ölümünden duyduğu derin gönül sızılarını Büyük Hami Reisi Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine yazdığı şu mektupla anlattı:

Yüce Hami Reisimiz Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine

Yüce Hami Reis,

T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti, sevgili Reisi Samih Rıfattan, bir daha buluşmamak üzere ayrıldıktan sonra onun değerli adını anmak, onun bıraktığı boşluğa yanmak için toplandı. Buna (Samih Rifat toplanması) adı verildi. Heyetin bütün âzaları, bir tek gönül halinde, bu acı ile dağlıdır. Sizden hız alarak son nefesine kadar büyük ideal için canla başla çalışan Samih Rıfatın ölümü ile siz Yüce Hami Reisimizin gönlünün de ne kadar sızladığını duyuyoruz. Benliklemizi sarmış bu yas içinde bizleri avutucu tek düşünce, Cemiyetimizi kuran ve her gün yüksek himayesinin binbir eserini gösteren siz Büyük Hami Reisimizin kuvvet kaynağı varlığıdır. Heyetin bütün âzaları, kaybettikleri değerli baş gibi, son günlerine kadar, Türk dili için yürekten çalışmağa bir kere daha andiçtiler. Milletimizin temel direği olan eşsiz vücudunuza sağlık dileklerini bu antlariyle beraber arzetmek vaziyfesini bana verdiler. Arkadaşlarım ile birlikte Size tükenmez ömürler dilerim Büyük Reisim Efendim.

T. D. T. C. Umumî Kâtibi
Ruşen EŞREF

Gazi Hazretleri bu mektuba şu yüksek ve değerli cevabı verdiler:

Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Kâtipliğine :

Türk dili çığırında değerli görüşleriyle, doğru buluşları ile, yeni izler açmış olan Şamih Rifatın

aramızdan ayrılışı Türk milleti ve bütün bilgi acunu içinde derin ve acıklı bir boşluk bırakmıştır.

Bu acı karşısında, Umumî Merkez Heyetinizin gösterdiği duyarlık, Türk milletinin bilginleri için her zaman besliyegeldiği yüksek saygının yeni bir belirişidir.

Türk dilinin yükselmesi uğrunda yıllardanberi emek vermiş Reisinizin yaptığı gibi bıkmadan, usanmadan çalışmak için içtiğiniz andı kutlularım. Bu andı hepinizin sağ ve sağlam olarak yerine getirmenizi dilerim.

Gazi M. Kemal

Merhumun değerli ailesini de cemiyet şu mektupla taziye etti:

Büyük Samih Rifatın Saygıdeğer Ailesine

Hepimizi öksüz bırakarak hiç beklenmedik bir sırada aramızdan ayrılan sevgili büyük Samih Rifat, yalnız saygıdeğer ailenizin değil, Cemiyetimizin de yüksek başı idi. Ölümü sizleri olduğu kadar bizi ve bütün Türk milletini de yürekten dağladı. Cemiyetimiz, bugün cenazeden döner dönmez bir "Samih Rifat toplanması„ yaparak, onun ulu ve kutlu adını içi yana yana anmıştır.

Büyük olduğunu bildiğimiz acınızda, bizleri her zaman yanınızda duymanızı diler, sonsuz saygılarımızı sunarız Efendim.

Samih Rifatın acıklı ölümü bütün bilgi Türkiyesini sarstı. Her yerden cemiyete birçok taziye telgrafları geldi.

Merhumun cenazesinde söylenen nutuklarla gazetelerde yazılan yazılardan elimize geçenleri, onun yüksek ve değerli adını anmak için açtığımız bu kısımda basıyoruz.

TABUT BAŞINDA

Maarif Vekili Doktor Reşit Galip Beyin Nutku

«Büyük bir âlim, büyük bir sanatkâr, büyük bir vatandaş, ve büyük bir arkadaş kaybettik.

Zekâlarının ufku olmıyan insanlardan biri idi. Tarih, türkiyat, lisaniyat, şark ve garp felsefesi, şark ve garp edebiyatı, şark ve garp musikisi, cesur ve atılgan dimağının geniş ihatasiyle teshir edilmiş bilgi sahaları idi. Onunla konuşanların malûmatının zenginliğine, vukuf cephelerinin derinliğine hayran olmamaları mümkün değildi.

Ruhu tükenmez bir heyecan kaynağı idi. Bütün ömrü, ilim ve sanat aşkının uyumaz ve dinlenmez heyecanı ile, iyiliği, güzelliği, ve doğruyu arıyarak geçti.

Millî tarih ve millî dil işlerinde üzerine aldığı vazifeleri sıhhatini ve hayatını istihkar ederek yaptı. Tarih kongresinde onu Samanpazarı yakınındaki mütevazı evinin bir karyoladan ve birçok kitaptan başka eşyası bulunmıyan odasında tutmağa bir gün bile muvaffak olamadık. Hem hekim, hem arkadaş olarak onu hasta döşeğinden ayırmamak için baş vurduğum tedbirlerden hiçbiri onun millî vazifeyi her şeyden üstün tutan ruhu üzerinde müessir olmadı. Sendeliyerek ve her adımda dinlenerek kürsüye çıkışını, saatlerce millî davayı müdafaa edişini, büyük ruhu için hayranlık, sıhhati için endişe duyarak ve gözlerimiz yaşararak seyrederdik.

Dil Kurultayında hastalığı daha ilerlemiş, maddî kuvveti daha zayıflamıştı. Vefada ve kadirşinaslıkta eşi olmıyan Büyük Reis, onu yanında ve gözü önünde tedavi ettirmek için sarayın bir dairesine almıştı. Bir aydan fazla orada komşu yaşadık. Odasının önünden gecenin hangi saatinde geçsem onu çalışıyor bulurdum. Kendisine bakan hekimlerin öğüdünü yalnız bu

hususta dinlemezdi. Gazinin emrine de, hayatında yalnız bir kere, iyileşinceye kadar çalışmayı bırakmak hususunda itaatsizlik gösterdi.

Konferanslarını en kemirici sancıların ıstırabiyle inliyerek yazıyordu. Odasından Kurultay salonunun kapısına kadar sedye ile getirilen bu hasta adam, en son kuvvetini kürsüye kadar yürümek için sarfeden bu takatsiz vücut, inandığı millî davayı müdafaaya başladığı zaman coşkun bir kuvvet oluyor, büyük salonun kapılarından bahçeye ve denize taşan gür sesiyle ve iyman aşılıyan mürşitler kudretiyle saatlerce konuşuyordu. Gelişinden daha yorgun sedyesine serilerek döndüğü zaman onun gözlerinde vazifesini yapmış idealistlerin hoşnutluğunu görüyorduk. Onun gözlerini en son defa bundan üç gün evvel gördüm. Yatağında oturmustu. Belli idi ki oturacak hali yoktu. Vazifesini elinden almıyayım diye bana kendisini kuvvetli göstermek istiyordu. Ben Tarih kongresindeki sözlerine ait tashihleri bizzat yapmaktan vazgeçmesi, bu işi bana bırakması için yalvardığım zaman razı olmuş gibi görünüyor, fakat derin bir yürek acısiyle hayat ışığının sönmek üzere olduğunu gördüğüm gözlerinde bu işi, bir vazife olduğu için, kendisi yapmak ısrarının manası şimşekleniyordu.

Büyük bir âlim, büyük bir sanatkâr, büyük bir vatandaş, büyük bir arkadaş ve büyük bir mefkûreci kaybettik. Muhterem ailes ile birlikte bütün memleketi, onu bütün kıymetleriyle tanıtarak seven Gazi'yi, ona sevgi ile olduğu kadar saygı ile de bağlı arkadaşlarını ve büyük bir uzvundan ebediyen mahrum kalan maarif ailesini taziye ederim.»

Ahmet Cevat Beyin Nutku.

" Bütün millet, yüreğinin derinlerinden koparak gözlerinden dökülen yaşlarla; senin tabutunun başında yüksek bir evlâdına, büyük bir âlimine ağlıyor:

Asîl Türkün bütün milletlere dil verdiğini, medeniyet öğrettiğini en önce sezen sensin.

Türk dilinin on bin, belki daha fazla yıl evelki teşekkülünün gizli kanunlarını en önce görüp dünya ilmine açan sensin.

Türk milleti büyük keşiflerinin sönmez ışıkları bilgi göğünün tanında yayılmasını tam beklemekte iken gözlerini bu ölümlü dünyanın ışığına kapadın.

Seni kucağına alan toprak, eminim, değerli konuğunu ağırlamak vaziyfesini sezecek kadar duyguludur!

Senin alev dolu, ateş dolu, nur dolu kafatasını, bütün geçmiş büyüklerin külüne karıştırmakla hürmetini arttıracağından o da muhakkak emindir.

Nâşını biz çaresizler ona emanet ederken, bunca sadık yürekte hâtıranın birer mezarı kazıldığından da sen emin ol.

Gözlerimin önünde, şu anda, yalnız bir hayal var: senin hayalin... Birinci Dil Kurultayının kürsüsünde, alev dolu, ateş dolu, nur dolu kafatasından, şimdi toprağa emanet ettiğimiz dimağından son nutkun fışkırırken ölümsüzlüğün bir timsali halini alan hayalin...

Büyük Mustafa Kemalin inkılâpçılık bayrağı altında çalışmak şerefinin şevkleriyle, heyecanlariyle taşan yüreğinden son nutkun fışkırırken, bir ten ve bir can gibi yüzlerle göğüsten alkış sesleri yükselirken, ilâhî seninden manyetizmelenen bütün Kurultay, mıknatisli bir ibre gibi, o Büyük Kutba dönerek hayranlık borcunu öderken, ilim misyonunun aleviyle nurlanan süzülmüş çehrenin hayali....

Bu hayalin önünde eğiliyorum, ve bütün milletle beraber ölümlü dünyadan — yazık, pek erken — ölümsüz âleme çekilen Türk âlimini selâmlıyorum; ve benimle beraber Türk Dili Tetkik Cemiyetinin bütün Merkez Heyeti ve onun bütün kolları, gözleri yaşlı, bağırları yanık, eşsiz Reislerinin ölmez hatırasını takdis ediyor.„

Naim Hâzim Beyin Okuduğu Ağıt.

Bu sabah pek acı bir haber geldi,
Dediler: Samih de göğe yükseldi.
Duyunca çarpındım, çırpındım, sanki
Zehirli bir süngü bağrımı deldi.

Ta eskiden sana saygı taşırdım,
Seninle dertleşir ve anlaşırdım;
İstemezken bir an senden ayrılmak,
Öldün dediler de, Samih, şaşırdım.

Bilgime kaynaktın, duyguma ışık,
Tatlı dillerine olmuştum âşık.
Neler bekliyordum senden ülküme
Umutlarım oldu karmakarışık.

İçli bir şairdin, yazardın ince,
Susardı ağızlar sen söyleyince.
Gür seslerin artık gelmiyecek mi,
Dindi mi inildin, Samih, bu gece?

Tırmandın üstüne şanlı yokuşun,
Yüceltti Türklüğü yüksek buluşun;
Bilginden biz daha neler beklerdik,
Şu dertten olsaydı bir kurtuluşun!

Acın içerimi eritti, yaktı,
Bir sel oldu sanki, gözümden aktı,
En yüce taçlara yaraşan başın
Toprağa mı böyle karışacaktı?

Hayır, sen ölmedin, ey büyük ölü!
Seninle yaşıyor Türklüğün gönlü,
Hiç ölmez soyumun içerisinde
Varlığın kalacak daim gömülü.

Sen tatlı uykuna dal ki biz varız,
En derin saygıyla seni sararız.
Derin bir güvenle uyu kabrinde,
Senden kalanları biz tamamlarız.

BİR SES DİNDİ

Samih!

Bugün koskoca sesin, gözümüzün önünde sonu yok sessizliğe indi. Şimdi:

"Şebistanı elem hâli sadadan!„

Bu dinen, o sesti ki, sultanların kurdurduğu geniş kubbeye sığmıyordu. Asya bozkırlarından tâ batının ucuna kadar yerlerin üstündeki gök kubbeyi çınlatmak diler gürlükte idi: Uyaran bildirişlere yaraşır ses! Kalem kadar incelmiş bir vücuttan nasıl çıkıyordu? Kim sanırdı ki bu ses oraya sedye içinde taşınmış! O, hasta ciğerlerden hız alıyor gibi değildi!.. Engin yaylaların açıklığından esiyor gibi dinçti, atılgandı, erkekti!.. Ömrümde, hiç bir üzgün bedende böyle düzgün ses duymadım!

Samih!

O günler, vücudünü görse, Eyyup acırdı; sesini duysa Davut imrenirdi. Seni dinledikçe, Galibin:

"Bir şulesi var ki şem'i canın„
"Fanusuna sığmaz asumanın„

mısralariyle anlattığı mana bu adam olsa gerek diyordum.

Kırk yıl toplanıp biriktirilmiş bilgilerin öyle alabildiğine akıyordu. Odanda yatarken seziyordun ki ölüm yaklaşıyor. Kürsüde iken anlıyordun ki dirime kavuşuyorsun.

Sen konuşurken, gözlerimizin önünde güçsüz vücudün değil, sesinin rüzgârından savrulan yele saçların, sesinin rüzgârından alevlenen ateş gözlerin kalıyordu. O saçlar ki vücudüne kıyan yılların elini tazeliklerine değdirmemişler; o gözler ki ilk parıltılarına yılların sönüklüğünü dokundurtmamışlar. Çünkü, saz bedeninden sonsuzluğun uğultusu geçiyordu, ve onun

içinden geçerken en yüksek haykırışlarını buluyordu. Sesin, senin bitkin vücudünü de kapmış götürüyordu.

Büyük kabiliyetin herkesleşişi, kavranmaz bir muammadır. Onu sezen ve bulan ömre ne mutlu! Sen, o Kurultay haftası onu bulmuştun.

Yıllarca, çoşkunluğunu bucak bucak gezdirip, türlü çığırlarda deneyip gönlünün sızılarını, özleyişlerini mısralarda, sazlarda, bahıslarda dolaştırmış adam, o hafta milletine yayılıyordu. Bu hız, kendinin en son, en yüksek hızı olduğunu bilmiş gibi, milletinin önüne son çıkışı olduğunu sezmiş gibi, bütün varını, tükenmez bir cömertlikle döküp saçıyordu. O günlerde müjde sundu, bilgi verdi, andiçti, aldığı mükâfatı bağrına bastı, veda-aşmağa benzer sözler söyledi...

Hep o günlerini anıp duruyorum; çünkü sen, hayatının merdivenlerinden inerken söylediğin o son sözlerle, bu hayattan ayrılmıyacakların biri oldun. Ölüm karşına mezarını açıyordu, fakat sen artık hayatta çığırını açmıştın.

Millete bunca eyilikler eden Gazi, Kurultayı düşünüp toplamıyaydı, seni baş seçip ayırmıyaydı, inanlı ömrün son deminde bu yükselmeğe kavuşacak mıydı? Millet, bağrında yatan sesin değerini duyacak mıydı? Sen milletin alkışlarını duyacak mıydın? Millet o sesin dindiğine bugün yandığı gibi yanmıyacaktı. Sen ömrünün tükendiğini bu sevgi içinde unutmıyacaktın.

Seni toprağa koyduğumuz âna kadar senden ayrıldık sanmıyordum. Sen öldükten sonra bile senin havan beni o kadar sarmıştı.

Bilirsin, topraktan çıkarılan eski mermer lâhitlerde, su gibi akar giyimli ağlayıcılar vardır. Senin lâhtinin başına, matemi-nin eli, yurdunun büyüklerini, içlilerini canlı ağlayıcılar diye koydu. Mezarının başına sığmıyanlar da, senin ölümüne ufuklar ardında ağlaşıyorlar. Sen başkasının mezar taşına:

" Vatan yolunda vazifem ayakta ölmekti. „
" Bu gaye uğruna koştum, didindim, uğraştım. „

" Hayatımın sonudur, takatim mi var! demedim; „
" Dikenli yolları geçtim, diyarlar aştım, „
" Nihayet işte eriştim o koştuğum ölüme „

diye yazarken meğer kendi dilinle kendini söylemişsin.

Bir ses dindi; hem ne coşkun bir ses; hem de ne olgun çağında.

Samih!
Bu gece:

" Gönül pürgirye hali inzivadan „

Ruşen EŞREF

SAMİH RİFAT

Dün Samih Rifatı Ankara toprağına gömdük. Şair, âlim, sanatkâr, hepsi doğru; fakat Samih Rifat en başta bir dava adamı idi.

Dil Kurultayındanberi hekimlerden onda kan, ciğer, kalp, herhangi hayat maddesine dokundularsa hiç birinden hayır kalmadığını işitiyorduk. Her geceyi bir ölüm ıstırabı ile geçiren bu adamı, ertesi gün, kürsü üstünde bir delikanlı kadar canlı, bir çocuk kadar şevk içinde görenler, şaşıp kalıyorlardı. Dava aşkı ve dava iradesi, bu iskeleti, iş başında, bir dev gibi kuvvetlendirmişti.

Samih Rifatın son günleri ruhun madde ile boğaz boğaza bir kavgası olarak geçti.

Samih Rifatın üstünde bütün gençliği birkaç dakika durdurmak isterim: Samih Rifat, davası ile yirmi beş otuz sene alay edilmiş, davası yirmi beş otuz sene gülünç görülmüş bir adamdır. Bir insan için yarı - deli tanınmak, ne politikada, ne de devlette itibar kazanılmağa yardım etmez. Bilâkis Samih Rifat devletin en yüksek memuriyetlerine kadar da çıkmıştır. Gülünç görünmek, onun maddî hayatı için bir tehlike idi.

Yüksek bir ruhun bu uzun küfran seneleri içinde yaralanmamasına imkân var mıdır?

Samih Rifat, bu ruh ıstırabı içinde iken, Gazi onun davasının elinden tuttu. Bütün hakikatler gibi, onun hakikatini de öne sürdü. Samih Rifatın davası, millîleşti.

Bu mükâfat, dava kahramanlarına, hayatta iken pek az nasip olmuştur. Samih Rifat, Gazi'nin tarih ve dil inkılâpları içinde yeniden doğdu. Ona, ölümle boğuşacak, ölümü ikide bir yatağından kovacak, ölümü geciktirecek ve uzaklaştıracak kadar kuvvet veren irade ve şevk kaynağı işte budur.

Milleti için bir dava edinmekliğin, davasını sonuna kadar gütmekliğin bir insan için ne büyük şeref olduğunu, dün, Samih Rifatın tabutu arkasında hepimiz, derin derin, bir daha duyduk.

Dün o tabutun arkasından bütün Ankara gitti. İnkılâp gençliği, dava adamlığının bu yüksek örneği arkasından gidecektir.

Tarihte büyük şerefler, büyük mücadelelerle kazanılmıştır. Mücadelesiz hayat, tabutunun tahtası çürümeden ismi unutulup gidenlerin hayatı olabilir.

Davalarına tam zamanında ve kendi istedikleri gibi, kıymet verilmemesini, davalarını silkip atmak için bir sebep sayanlar, dava zaferi gibi, hayatta eşi olmıyan şerefin tadını almamağa mahkûmdurlar.

Falih RIFKI

SAMİH RİFATIN DİLBİLİĞİNDE MEVKİİ VE NAZARİYESİ

"Ana Lisanımız kendi derin ve umumî rabıtaları içinde o kadar şumullü ve geniş hakikatleri ihtiva etmektedir ki bunlara istinat eden metodik bir tetkik yolunun Garp Lisaniyatını birçok yanıldığı noktalarda tenvir etmek kudretini gösterebileceğinden emin olmak lâzımgelir.,,

Samih Rifat

Sönüşünün acısını yüreğimde taze bir dağlama kadar duyduğum sevgili reisimiz Samih Rifatın dilbiliğindeki yüksek mevkıi ve ileri sürdüğü nazariye hakkında herkese açık bir fikir vermek cemiyetimiz için şerefli bir borçtur. Bu duygu iledir ki, gözlerim yaşlı olarak, bu satırları karalıyorum, ve arzu ettiği gibi, bu sahada, izi üzerinden giderek çalışmaktan geri kalmıyacağımıza söz veriyorum.

Samih Rifat türkçenin birçok lehçelerini edebiyatlariyle bilen, hele uygurca ve çağataycada aramızda eşi kalmıyan bir filoloğdu. " Kodatkubilik „i onun gibi okuyup anlıyacak başka bir Türk âlimini tanımıyorum. Hint - Avrupa dilleri kadar Samî dillerin de bir kaçının etimoloji lûgatleri, mukayeseli gramerleri arasında senelerdenberi tetebbüler yapmakta olan bu Türk âlimi hiçbir Garp filoloğunun erişemediği bir mertebede, türkçenin köklerini bu iki büyük aile lisanlariyle karşılaştırmak iktidarını kazanmıştı.

Renan ile Cunny'nin eserleri ona tarihî devirleri aşmak, onların ötesine geçmek, dilin sarflaşmak çağından evelki teşekkül çağına yol aramak fikrini ilham etmiş gibidir.

Tarihî devre ait yazılı vesikalar, düne kadar, üçbin seneyi geçmiyen kısa bir zamana ve pek mahdut eserlere münhasırdı. Sumer, Eti, Elâm... keşifleri bu tarihî sahayı iki misli bir eskiliğe çıkarmışsa da henüz yeni vesikaların hecelenmesi devrindeyiz. On dokuzuncu asırda Bop'tan, Grimm kardeşlerden beri baş-

lıyan dilbiliğinin açtığı çığırda giden âlimlerin elde ettiği mukayese usulünü aşmadıkça tarihî vesikaların üç bin senelik hudutları ötesinde kalan zamanları ilmin tetebbü sahasına sokmak mümkün olamazdı. Dillerbilgisinin paleontolojisini yaratmak lâzımdı. Bu ilmin tarihî metottan büsbütün başka bir disiplini olmalı idi. Bu lüzum ilim âlemince duyulmuştu. Fakat Samih Rifat bu ilmin yalnız lüzumunu anlamamış, istikbalde takip edeceği metodu ilk keşfeden âlim olmuştur. Evet, dillerbilgisinin paleontolojisine, bir ilim disiplini olarak en önce bir CRİTERİUM sistemi sezen, âdeta buldu denilebilen Samih Rifattır. Böyle bir miyar sistemi aranmasa ve bulunmasa, insanlar için tarihî devirlerden evelki on binlerle senelik bir medeniyetin gizlediği esrarın birçok noktaları sonuna kadar kapalı kalırdı. Samih Rifat, bulduğu tetebbü metodunun anahtarını, bize, birinci dil kurultayında okuduğu büyük tezle emanet ediyor. Yazmak için sarfettiği her gün ömrünün bir yılına mal olduğunu bile bile hazırladığı bu tez elde olmasaydı Türk âliminin büyük keşfi meçhul kalacak, şerefi başkalarına kaptırılacaktı. Hayat kadar kıymetli bir nakt ile yazılan bu tez Samih Rifatın namını ölümsüzler panteonunun kubbesine yazdırmağa kâfi gelecektir.

Âlimimizi yeni sahada tetebbülere götüren kılavuzların E. Renan ile Bordo müderrislerinden A. Cunny olduğunu söylemiştik. Kendisi her birinden birer tetebbü misali getiriyor. Renan arapçada üçüzlü köklerin ikizli tabanlardan çıktığını, üçüncü seslerin katılmasiyle yakın manalı sözlerin türediğini öne sürmüştür: *Kat* ile *Kat'* buna bir misaldir. Her ikisinin manası çok yakındır.

A. Cunny ise gene arapçada sona gelen seslerin bazı konkret mefhumlar sınıflarına işaret olduğunu söylemiştir. Getirdiği misal "b„ sesinin türlü hayvan isimlerinin nihayetinde bulunmasıdır: Kelb (köpek), erneb (tavşan), akreb (türkçede akrep), dübb (ayı), zi'b (kurt), sa'leb (tilki)... v. s.

Anlaşılıyor ki, pek eski bir devirde, arapça, henüz tarihî devrinin sarfını kazanmadan, hayvan isimleri türetmeye yarıyan

bir (b) sesini, eklenti gibi kullanmıştır. Ancak bu eski devirden sonra arapça mükesser (flexionnel) bir yapı tarzına girmiş olacaktır.

Bu yeni tetebbülerle dillerbilgisinin paleontolojisi başlıyor demektir. Samih Rifatın ilmî keşifleri bu yeni bilginin metot istikametini çevirecek mahiyettedir.

Bir kerre Samih Rifat türkçenin köklerini alarak onlarda sarflaşmaktan önceye çıkan bir "*préfixe*„li, "*flexion*„ lu ve "*métathèse*„ li teşekkül buluyor; sonra Hint ve Avrupa dillerinin olduğu kadar Samî dillerin de — gramerleşmeden önceki devirlerde — bu teşekkülden geçtiğini ispata yol açacak bazı misaller getiriyor.

Türkçenin bu paleontolojik teşekkülü hakkında bir kaç misal:

A. Préfixe'li teşekküle dair;

1 — Almak
Çalmak
tal (a) mak
yal (a) mak
salmak
kalmak

2 — Akmak
Çakmak
Yakmak
Takmak
Kakmak

Bu *Préfixe*'li teşekkülün türettiği yeni yeni kökleri, manaca, birbirlerine yaklaştırmak (hiç olmazsa *reçu* ile *déçu* arasındaki yakınlık kadar bir yakınlık bulmak) mümkündür.

B. Flexion'lu teşekküle dair:

1 — Kasmak

kesmek
kısmak
kösmek « köskü »
kusmak

} aralarında mana yakınlıkları âşikârdır.

2 — Kaçmak
göçmek
geçmek
} mana yakınlıkları âşikârdır.

3 — Taplamak (kanatları gererek açmak), toplamak; taptamak (taban), tepmek; v. s.

C. Metatezli teşekküle dair:

Katmak, takmak
Sapmak, basmak
Kösmek (köskü) - sökmek... v. s.

Samih kullandığı misallerin manalarını tarih dahilinde takip ediyor ve onlara tevcih ettiği delâletlerin doğruluğunu tamamiyle kuvvetlendiriyor.

Nazariyenin ikinci yüzüne geçelim:

Bu teşekkülün izlerini başka ailelere mensup dillerde bulmak sahasında Samih Rifat hakikî bir *érudition* sahibi olduğunu gösteriyor.

Meselâ : *Köy* kelimesinin etimolojisini Hint ve Avrupa ailesine bağlıyan âlimleri nakzetmesi kendi nazariyesini teyit eden ilmî bir ıspattır.

Köy sözünü o âlimler *öküz* demek olan eski farsça *gâv* ismine bağlıyorlar.

Samih diyor ki, Türkçenin tarihtenönceki teşekkül kanunları bilinmeden evel bu tevil mülâyim gelirdi. Fakat bu isim bizde bütün bir seriye, bir mefhum ailesine dahildir :

Öy (ev),*köy*, *toy* (hükümdarın kasrı)

Bunlara Anadoluda kulübe manasiyle kullanılan *höy* ile *höyük, öyük* isimleri de katılabilir.

Artık, mesken mefhum ailesiyle yakınlığı bu derece ıspat olunan *köy* isminin, ne kadar mülâyim olursa olsun, nihayet kıymeti subjektif bir tevcihten ilerisine varmıyan tevile dayanarak, Hint - Avrupa lisanlarından neşet ettiği kabul edilebilir mi?

Samihin "su„ dan çıkan sözlere dayanan ve birçok lisanlara teşmil edilen misali pek parlaktır. Bundan çıkan maddeleri

“ s + sait „ formüliyle gösteriyor. Türkçede bunlara dair bazı misaller:

Sıvarmak « hayvanlara su vermek »
Savak « suyun aktığı oluk »
Sızmak « mayiin ince bir iz halinde çıkması »
Süzmek « mayii ince bir iz halinde geçirmek »... v. s.

Bu «*s*» sesinin aynı mayi manasiyle başka lisanların köklerinde bulunduğu hakkında misaller:

Sanskritçede:

Sru « şelâle »,
Sruta « dere, çay »,
Sruva « denizin meddi »,
Sruvana « ifrazat »,
Sunati « imbikten geçirmek »... v. s.

İrlanda dilinde:

Srut « ırmak »,
Sruthail « denizin meddi »,
Srobhaim « akmak »,
Subh « usare »...

Lituanya dilinde:

Sroveti « akmak »,
Srova « met »,
Srewe « akıntı »,
Srounis « seyyal »,

Got lisanında: Sows “deniz, göl„; eski Almancada: sêo “deniz, göl„, soç “usare„; Latincede: succum “usare„... v. s.

Âlim bu «s» sesini, aynı su manasiyle ilişiği olmak üzere, dillerde takip ediyor, hattâ tahminlerinde bazen muhayyileyi yoracak derecelere varıyor.

Samihin, Türkçenin bu paleontolojik teşekkülü ile Arî ve Samî lisanların kökleri arasında yaptığı mukayeseler bir çok sahalara şamildir.

Deniz, okyanus, uranos, pelagos, bulak, boran, varuna, oğan, ökean, kulzüm, talay, talasa, tamar, tamuğ, dağ, tepe, kır, gora... v. s.

Misalleri çoğaltmağa, ve her birinin üstünde durmağa bir gündelik gazetenin sutunları müsait değildir. Yukarıya yazdığımız icmal, kaybettiğimiz büyük âlimin ilmî kıymeti hakkında küçük, fakat açık bir fikir verebildiyse istediğimiz yerine gelmiş demektir. Tezi olduğu gibi basılacak, ve başka lisanlara tercüme olunacaktır. Mutahassısların merakını o zamana kadar tatmin edememek zarurîdir.

Ahmet CEVAT

BÜYÜK SAMİHİ SON GÖRÜŞÜM.

Birkaç gün önce aramızdan, bir daha gelmemek üzere, ayrılan büyük ilim adamımız Samih Rifat Bey umumî harpten önce Konyada vali idi. Ben çok sevdiği oğlu rahmetli Hatife hususî türkçe dersleri veriyordum. O da ta o zamandan düşüncelerini saran filoloji bahisleriyle beni uyandırıyordu.

İnsanlar, kendi dilinden anlıyan, kendi duygularını kavrıyan adamlarla çarçabuk dost olurlar. Bu, esasen ruhun da derin bir ihtiyacıdır. İşte bu ihtiyacı daha kuvvetle duyan mütevazı valimiz, beni, o zaman bile, kendisine bir eş gibi tutmuş, genç bir muallimin yanında büyük mevkiini unutmuştu. Tevazu, yerdekileri yükseltmek istiyen semavî bir iniştir. Büyük karakterli valimizin bu, en açık sıfatıydı. O, herkesle bir arkadaş gibi konuşurdu. Konya gençliğini yetiştirmek, birleştirmek, gönlünün öz dileklerinden biriydi. Ne yazık ki istediklerini görmeden memleketimizden ayrıldı. Onun bu ayrılışı, bugünkü ayrılışı kadar, içerimizde iz bırakmıştı. Bilgimi, duygumu ışıklandıran bir güneş bizden uzaklaşmıştı.

Zevkımı, ince şiirleriyle derinleştiren, bilgilerimi nurlu sözleriyle büyüten bu ilim ve sanat babasından uzaklaşırken, bir öksüz gibi, ağlamıştım.

Umumî harp başlangıcında Samih Bey bize gene vali olmuştu: onun gelişiyle umutlarımın yeniden aydınlanacağına seviniyordum. Fakat bu sefer, onun valiliği bir şimşeğin parlayıp sönmesi kadar kısa oldu: Onu Dahiliye Müsteşarlığına çağırmışlardı.

Harp bitti. Millî mücadelenin başlangıcında, değerli şairimiz Mehmet Emin Beyle beraber, onun memleketimize geldiğini haber alınca, hemen ziyaretine koştum. Odasında bir kitap çevresinin arasına giren eski valimiz, beni sevinçle karşıladı. O çevrenin içerisine ben de girdim. Alnının çizgileri çoğal-

mıştı. Yüzünde, derinleşen bilgisinin gölgelerini seziyordum. Günün, korkunç, sonu belirsiz hadiselerini üstünkörü geçerek :

— Naim, dedi, ben kendimi pek derin bir akıntıya kaptırdım. Daldığım denizden topladığım incileri sana saçıp dökeyim mi? Seni çok severim. Saklamak şartıyle sana sırlarımı açacağım. Göreceksin ki buluşlarım, seni ve beni sevindirecek kadar büyük...

İki sene sonra Ankarada bastırdığı eserin ana çizgilerini bana daha o zaman göstermişti. Buluşlarını anlatırken her şeyi unutmuştu. Akşam olmuş, göz gözü görmiyecek kadar ortalık kararmıştı. İkimiz de karanlığın farkında değildik: Onun gür sesiyle tatlı tatlı anlatışları yepyeni bir buluşun çerçevesi içinde odaya bambaşka bir aydınlık veriyordu.

Benden verdiklerine karşılık istedi :

— Sen de bana hiç olmazsa görmediğim şiirlerini oku.

Dedi. Bazı parçaları okudum, beğendi. O zaman «çocuk şiirleri» adiyle talebeme yazdığım parçalardan (Türkçe) yi çok sevdi:

— Bunu Hatife bir göstersek ...

Dedi.

Samih Beyle üç yıl sonra mecliste birleştik. Birbirimizi gördüğümüz zaman birleşip konuşmadan yapamazdık. Hep konuşur, dertleşirdik. O, bana, yaşayışının her yüzünü açar, benden bir şeyini saklamazdı. Yazdığı şiirleri :

— İlk önce sana okuyorum işte !..

Derdi. Bir gün :

— Epice zaman evvel bir şiir yazmak istedim, iki mısradan azla doğmadı. Ne zaman bunu tamamlamak istemişsem karihamda bir kısırlık duyuyorum .

Dedi. Mısralar şunlardı :

Sevdiğim mehlikayı dün gördüm ;
Zülfünün sayesinde gün gördüm.

Bu iki mısra başlı başına bir şiirdi. Bedii bir temaşanın minimini bir tablosu... Bunun tamamlanacak bir eksiği yoktu.

Dil kurultayında ancak, büyük ülküsünün kuvvetiyle kalkıp

oturabilen değerli âlimimizle pek az konuşabildim. Benim de ona açacak sırlarım vardı.

On beş gün sonra Çamlıcadaki köşkünde kendisini ziyaret ettim. İşte bu, üstadı artık son görüşüm oldu.

Ağaç dallarından yapılmış kitap dolu natürel bir etajerden başka göze çarpar bir süsü olmıyan geniş salonunda uzun müddet kalmıştım.

Kendisine Arap dilinin Türkçeden alındığını gösteren son yazılarımın esaslarını anlattım. Yüzündeki derin yorgunluğun koyu gölgeleri gittikçe açılıyordu. Konyada bana buluşunun temellerini gösterirken ben onu nasıl dinlemişsem o da beni öylece dinledi. Alnındaki çizgiler büsbütün silinmişti. Fersiz gözleri parlıyor, gülümsiyordu. Buluşum ona, onun davasına çok kuvvetli bir ışıktı.

— Üstat, dedim, siz Konyada benden buluşunuza bir karşılık istemiştiniz; işte on iki yıl sonra son üç ayın doğurduğu buluşlarımı sana sunmaya geldim.

Anlattıklarımı candan dinledi ve hayret etti. Büyük davasının bu kadar aydınlandığını görmek zevkı ona sapsağlam bir adam edâsı veriyordu.

— Aman, dedi, bunları yaz, Büyük Gaziye verelim.

Yüce Hamisinden gördüğü yüksek koruyuşları, sağlığına karşı gösterdiği borcu ödenmez bağlılıkları uzun boylu anlattı. Bir buçuk sene evel mecliste gene böyle bir içten konuşmamızda:

— Naim, demişti, bir sigaranı içeceğim. Ölsem de gene içeceğim.

Bu sefer konuşurken hiç sigarasını söndürmemişti.

Yenişehirde civarımızda bir ev araştırmamı istedi:

— Ankaraya geleyim de her akşam birleşiriz, çalışırız.

Dedi. Bunları söylerken üstadı inceden inceye süzüyordum. anki o, hiç hasta değildi. Ölmiyecek adı gibi, hiç söneceği akla gelmiyen gözleri, solacağı sanılmıyan gülümser çehresi vardı.

Yirmi gün sonra bize komşu olan aziz üstadımın yüzünü bir defacık olsun görmek nasip olmadı. Kaç defa evine gitmişsem, çok sıkıntıda olduğunu haber alınca yanına giremedim. Onun perişan yatışına yüreğim dayanamazdı. Ah, keşki dayanabilsem, sinirlerime biraz dayantı verebilseydim.

Bir ay önce beni kapıya kadar uğurlıyan eşsiz komşumun bir ay sonra, hiç aklıma getirmezdim ki, mezarının topraklarına gözyaşlarım karışacak, ağıtımın yaralı ahengi tabutunun çevresinde çınlıyacak.

Ah!.. Ben büyük komşumu tabutunun tahtaları arasında Cebecinin çakıllı ve kireçli topraklarına gömülürken mi görecektim?

Büyük üstadım! Konyadan ayrılırken de sana matem tutmuş, ayrılığına göz yaşları dökmüştüm. O zaman ayrılmış, gene birleşmiştik. Fakat şimdi? Şimdi, artık yüzünü bir daha ne zaman göreceğim, gür sesini ne zaman dinliyeceğim?..

Umutlarımın bugün bütün yolları kapalı. Bizi birbirimize kavuşturacak ancak bir yol, tek bir yol var: Ölüm!..

Naim HAZİM

SAMİH RİFAT BEY.

Samih Rifat... Ben onu 1894 tenberi tanırdım ve severdim. Eski Babıâlinin matbuat ınüdürlüğü tahrirat kaleminde idi. Sevimli çehresi, yakışıklı ve düzgün tavrı, güler yüzü ile ilk bakışta Samih Rifat insana sevgi duyururdu. Samih Rifat edip, şair ruhlu doğmuş ve yazıya merak sarmış bir irfan adamı idi. O yüksek ruhuyle Servetifünun çalışma isteklerine yardımdan hiç geri durmamıştır. Samih Rifatın Babıâli matbuat dairesinde bulunuşu meşrutiyetin ilânından iki sene eveline kadar devam etmişti. Matbuat müdürlüğünde irfan düşmanlığı yaparak mevkıini yükselten ve nihayet korkunç bir hastalığın pençesinde can veren ve can verirken yaptıklarına nadim olan Hıfzı Bey zamanında Samih Rifatın muharrirlere ve münevverlere elinden gelen her türlü iyiliği, kolaylığı yapmış olduğunu söylemeği bir doğruluk borcu bilirim.

Samih Rifat tehlikeleri göz önüne alarak Hıfzının ve sarayın sansör baskısının altında yeniliğe ve irfana, matbuat dairesinde bulunmaktan istifade ederek, gücü yettiği kadar arka olmaktan hiç geri kalmamıştı.

1902 de bir jurnal ile Servetifünun gazetesi kapatılarak ben ve muharririm ve Samih Rifatın kaleminde arkadaşı olan sansörüm hünkâr iradesiyle mahkemeye verildiğimiz zaman Samih Rifattan yürekten gelen teselliler ve teessürler görmüştüm. Bu belâyı başımızdan attıktan sonra Samih Rifat çırpındı, çabaladı ve hediyeler dağıtarak matbuat müdüriyeti tahrirat kaleminden Dahiliye mektubî kalemine güç belâ kaçtı.

Meşrutiyet Samih Rifatı o kalemde ve Babıâli yokuşu gazetelerinde ilmî, edebî yazılarda çalışır buldu. Meşrutiyet Samih

Rifatın damarlarındaki yenilik ve irfan ateşlerini alevlendirdi. Galiba "İttifak„ isminde bir yevmî gazete kurdu, fakat yaşatamadı. Dahiliye mesleğinde mutasarrıflığa çıktı. Çanakkale mutasarrıfı iken ben ona kotra ile misafir gittim. O tarihte 14 tonluk güzel bir kotram vardı. 1910 senesinin yaz günlerinde bir sabah Çanakkale önünde demir attık. Samih Rifatın ziyaretine koştum. Bu kıymetli ve vefalı arkadaşım İstanbuldan yelkenle gelişime son derece sevindi.

Çanakkalede beş günden ziyade kaldım. Bütün kıyıları kotra ile cevelânlar yaparak beraber gezdik. Akdenizin mavi dalgaları üstünde kotranın yelkenlerini şişiren serbes rüzgârları kullanarak dolaşırken sözlerimiz hep maziye karışan ve boğulan istipdat devrinin acıklı günlerine aitti. Arasıra durur,

— Nesrin'in yelkenleri gibi göğsümüzü şişirelim.

Derdim.

Samih Rifatın millî mücadeledeki rolü çok büyüktür. Tarihimizde parlak bir sayfa tutar. En son vazifesini Dil Cemiyetinin Kurultay hazırlıkları yapılırken Dolmabahçe sarayında yaptı. Bu hazırlıklar içinde naçiz bir surette ben de bulunoyordum. Kurultay toplanmazdan evel ihzarî komitemiz Samih Rifatın reisliği altında toplanırdı. O büyük adam hasta döşeğinde oturur, kıvranır ve dilcilik çalışmalarını derin bilgisiyle sıralardı. Samih Rifatın yatakta bizimle çalışması ve arasıra sedye ile büyük içtimaların kapısına kadar götürüldükten sonra, gûya hasta olan ve can acısiyle kıvranan o değilmiş gibi, metîn tavırla söz yerine çıkması ve yüksek bilgisini etrafa saçması, gür sesini herkese dinletmesi, hiç mübalâğasız son derece büyük bir hayatiyet ve bir kuvetli uzviyet ile çalışan yüksek dimağının parlak nuru idi. Kırk gün kadar Samih Rıfatın Dolmabahçe sarayında can acısı ve can arzusiyle çalıştığını gördükten sonra bu büyük adamın yanında kendimi çok, ama çok küçük buldum.

Samih Rıfatın gür ve bilgili sesi, Kurultayın son içtimaında eski padişahların sarayının kubbesini ilim ve hakikat haykırışlarıyle çınlattı. Orada hazır bulunan Gazi Hazretlerine, büyük âlimimizin ilim namına, millî dil namına teşekkürler ederek :

— Alkış sana !

Diye haydırdığı vakit, bütün salonun tek bir vücut gibi kaynaşıp Ulu Gaziyi alkışlamasını hiç unutmıyacağım.

Samih Rıfatın hizmetleri, fedakârlıkları da asla unutulmamalıdır.

Ahmet İHSAN

SAMİH RİFAT

Hezaran per açıp rengü zıyadan,
Üful etmiş güneş sahnı semadan;
Şebistanı elem hâli sadadan,
Gönül pürgirye hali inzivadan ! . .

Ankaradan İstanbula gidiyordum. Pendikte aldığım gazetelerde onun ölüm haberini görünce içimin sızladığını maddî bir acı gibi duydum. Bu mısralar, iradesiz bir hatırlama ile kafamda inlemeğe başladı. Güneş göklerden çekilip gitmiş gibi, gözlerim karardı.

Samih Rifat, güneş gibi kudret dolu bir âlimdi. Yakan, aydınlatan, ısıtan, can veren bir varlık... Son defa yoklamıya gittiğim zaman acılarının sesini duymuş, yanına girmeği bir türlü gönlüm istememişti. Bu iç duyguyu anlamış gibi o da, beni yanına sokmadı. İstıraplarına ne kadar hâkim olduğuna, sedye ile inip bir genç çeviklik ve gücüyle söz söylediğini kürsüde görenler tereddütsüz « evet » derler.

Samih Rifatı ben ilk önce İstanbulda, Türk ocağında görmüştüm. Siyah sakalı, koyu gözleri, gece derini bakışı, önümde duran bir resim gibi hâlâ hayalimde, hele şimdi o kadar acıklı bir bellilikle gözlerimin önünde ki...

O zaman ben genç bir ihtiyat zabiti idim. Onun Zerdeşt münakaşasını alâka ile takip ediyordum. O sıralarda, muarızının tesiri altında daha çok kalmış olduğum için Zerdeştin Türk olabileceğine bir türlü aklımı yatıramıyordum. Ocağın küçük bir odasında idik. Söz, Zerdeşt meselesine geldi. Ben bu iddiaya inanamadığımı söyledim. Belki de gençliğin verdiği cüretle, fakat hiç bir zaman bozmadığım açık yüreklilikle ona düşündüklerimi anlattım. Bu olgun insan, beni dikkatle dinledi ; sonra söze başladı. Samih Rifatın inandırma kudretini, onunla

münakaşa etmiş olanlar çok iyi bilirler. Ben o zaman bunu pek bilmiyordum. Biraz dinledikten sonra zekâm, ona verdiği karşılıktan utandı. O kadar kuvvetli, o kadar sanatlı, hele o kadar dolgun ve hazırlıklı söyliyordu ki anlatışının sonunda kendimi yokladım: artık ağzımı açacak zorum, daha doğrusu gücüm kalmamıştı. Zerdeşt türktü. Değil Zerdeşt, Yezdan da türktü.

Bu ilk görüşten on beş, on altı yıl sonra Samih Rifatı tekrar gördüm. Bu senenin yazı idi. Dil Kurultayına hazırlanmak üzere onun reisliği altında toplanıyorduk. Bu defa yatakta idi. Zayıflamış şakaklarında atan çıkık damarları, pos bıyıklarını ve gür sakalını kesince meydana çıkan ince ve keskin dudaklarıyle on beş yıl önce gördüğüm Samih Rifata benzemiyordu. Onda değişmiyen yalnız iki şey vardı ki bu değişenlerin hepsini gözden siliyor, asıl iç varlığına tanışkanlığı yeniden canlandırıyordu : gözleri ve sözleri...

Gözler, gene öyle derin, gene öyle manalı idi. Ses gene öyle kalın ve hatefî idi.

Sözler, gene duru bir zekânın ışıklara engel olmıyan beraklığını gösteriyordu. Bütün bunlar hep onun yaşamak gücündeki varlığını anlatan şeylerdi. Fakat sırtındaki beyaz keten entari, bana daha o zaman, vaktinden önce giyilmiş bir kefen gibi gelmişti. Ne yazık, onun sahisini umulmadık bir çağda giydi. Ne yazık!...

Şüphesiz ki ben, Samih Rifatı çok sevmiştim. Fakat şunu söyliyeyim : bu sevgi, onun zekâsındaki duruluğa, anlayışındaki açıklığa, acılarını yenmekteki kudretine duyduğum hayranlık yanında zayıf kalır. Ondaki ruh kudreti kendini sevdirmeden önce, yahut ta sonra insana hayret veriyordu. Hayret ettiğim bu kudretin ölümüne, şimdi hayretten daha büyük bir duygu ile ağlıyorum. Bu duygunun adı ne? bilmiyorum. O duyguyu veren gibi o da meçhul...

Samih Rifatın tabutu, toprağın içine konan o çirkin ve çürümeğe mahkûm tahtadan sandık değil,

Aç koynunu, ben geldim.

Diyerek gittiği yurt topraklarında zerrelerini zerrelerine karıştıracağı büyük varlıktır.

Onun büyük idealine gerçekten bağlı olan bizler, gene onun diliyle arkasından hıçkırıyoruz:

Yarın sen edersin cihandan güzar,
Kalır halka, Samih, sözün yadigâr.
Olürsen de ruhun olur neşedar.
Okundukça nutkun negam ber negam.

Yok, yok; bizim için bu bile bir teselli değil!...

Hasan ALİ

SAMİH RİFAT

İnsan bilmediği bir diyara yeni vardığı zaman, oranın güzel görünüşleri önünde nasıl şaşakalır ? Gördüğü yerlerde benzerine raslamadığı gün doğuşları, yahut batışları karşısında, yeryüzüne gözünü yeni açmış çocuklar gibi, nasıl şaşkın bir gülümseme ile ellerini çırpar?

Samih Rifatı Dil Kurultayının kürsüsünde gördüğüm zamanki duyuşlarım da tıpkı bunun gibi olmuştu. Ellerim, ben kumanda etmeden, alkışa atılıyor, gözlerim, ben karşıgelmeğe vakıt bulmadan ıslanıyordu.

Samih Rifatı ondan önce tanımıştım: Fakat bambaşka bir yolda... Ancak Kurultayda, Türk milletini kılığından, kıyafetinden en ince duygularına kadar yenileştiren, onu karanlık dünden ışıklı bugüne çıkardıktan sonra, canlandırdığı milletin uzak geçmişteki büyüklüğünü de meydana koyan, tarihlerde benzeri bulunmaz en büyük Türk Dâhisinin, inkılâpçı ve yaratıcı yüreğinden koparak Türk dilinin üzerine aydınlıklar serpen bu büyük toplanmada, gerçekten gördüm ve tanıdım.

Samih Rifat adı, benim kulağımda ilk önce edebiyat kavgalarının gürültüleri içinde çınlamıştı. O zaman, genç yüreğimiz kendimizden çok ileri bildiğimiz Avrupaya doğru yenilmez bir özleyişle atılıyordu. Servetifünun gidişini bu yolun en parlak bir örneği gibi görüyorduk. Ona karşıgelmek istiyenlere gerici, bozguncu gözüyle bakıyorduk. Hüseyin Cahit Beyin kavgalarında karşısına çıkanların topunu birden bu sıraya sokmaktan kendimizi alamıyorduk. «Servetifünun» adıyle anılan bu edebiyatın düşünmece, duyguca ne kadar ileri olursa olsun, hasta bir içle bozuk bir dıştan kurtulamadığını çok sonra anladık.

İşte o sırada Servetifünunculara karşıgelenler arasında bir « İbnerrifat Samih » imzasına da raslıyorduk. Hüseyin Cahit

Bey, Ahmet Mitat Efendiden başlıyarak ta Mehmet Celâllere kadar bütün itirazcılara kalem sallarken bu « İbnerrifat » Beye de şöyle aralıkta bir hamle yapıvermişti.

Yavaş yavaş, Servetifünundan başka gazeteleri, mecmuaları da okudukça " İbnerrifat Samih " Beyin, bize gösterilmek istenildiği kadar kof, değersiz, ileriliğekarşı bir adam olamıyacağını, ürke ürke, düşünmeğe başladık. Onun canlı şiirleri Servetifünunda okuduk arımızdan hiç te geri kalmıyordu. Hele « Cezebatı ilâhcuyanem » diye bir şiiri dardı ki o zamanlar bayıla bayıla okuduğumuz Cenap Şahabettinin, Faik Âlinin şiirlerinden farksızdı. Belki de onlardan üstündü bile...

Edebiyat yazıları, Abdülhamit zorbalığının bir yumruğıyle kesiliverince gençliğin bu yoldaki duyguları da topal kaldı. Sonra Meşrutiyet gürültüleri, siyaset meşgaleleri hepimizi bir sel gibi aldı, götürdü. Samih Rifat Beyin adını, Çanakkaleye mutasarrıf, Konyaya vali, Dahiliyeye müsteşar olarak, tevcihat sütunlarında görüyorduk. Arada sırada bir iki şiiri bize bu adın içinde gizlenen ince duygulu, derin görüşlü şairi andırıyordu. Yahya Kemale bile nazire söyleten :

Bu demdir tab'ımın devri melâli ;
Sever zulmetle gönlüm hasbıhali.
Sadalar duymanın var ihtimali
Karanlıklarda âmakı hafadan.

Gibi güzel şiirlerini okurken, içimizde bir ince üzüntü ile,

— Şu adam, Servetifünun edebiyatına karşı idi, ama doğrusu özlü şair !..

Demekten kendimizi alamıyorduk.

*
* *

Zerdeşt münakaşası, bize Samih Rifatın o zamana kadar hiç bilmediğimiz bir yüzünü açtı: Şair ve idare adamı tanıdığımızın içinden bir tarihçi, bir dilci doğuyordu. Hem de tarih

kitaplarını yutmuş, rakamlar, atlar bellemiş bir kuru tarihçi, gramer kaideleri ezberlemiş, adı sanı duyulu şairlerin şiirlerini bellemiş bir dilci değil; tarihin bütün verimlerini, dilin bütün varlıklarını kafası içinde bir kere inceden inceye ayırıp her birini didik didik ettikten sonra, onları yeniden ve kendine göre birbirine bağlıyarak birleştirmiş bir bulucu...

O münakaşada da Samih Rifatın karşısına, kafasına doldurduğu karmakarışık bilişlerden kendini şaşırmış bir bozukdüzen feylesof çıkmıştı. O sırada gençlik üzerinde onun tesiri daha çoktu. Samih Rifatın Zerdeştin Türklüğünden tutturarak yaya yaya ortaya attığı türkçü görüş, münakaşayı takip edenlere mübalâğalı gibi görünüyordu.

Mütarekenin karanlık günlerinde, Samih Rifatı bir kere daha gördük. Bütün Türkiye tek bir varlık gibi, Büyük Kurtarıcının yanında toplandığı, « Ya ölüm! Ya istiklâl! » diye döğüştüğü günlerde, Ankaranın o zaman o kadar uzak görünen ufuklarından bize bir kitap gönderdi. Bu, yepyeni bir buluşun ilk anlatılışı idi. Basılan kısmı, asıl tezin bir başlangıcıydı. Bunu sayıp dökecek, bütün açıklığıyle belirtecek olan ikinci cildi merakla bekledik. Fakat o, gelmedi.

Harf inkılâbı sıralarında, Dolmabahçe sarayında yeni Türk harfleri için verdiğim konferansları dinliyenlerin en ön sıralarında Samih Rifat Beyi gördüm. Necip Asım Beyle yanyana oturuyor, içten yanan gözlerinin ışıklarıyle söylenen sözleri dinler gibi değil de, görür gibi takip ediyordu.

Bir aralık, söz « p, ç, t, k » ile biten kelimelerin sadalı bir ek aldıkları zaman son harflerinin « b, c, d, ğ » olup olmamasına gelmişti. Ben:

— İşte araştırılacak bir şey: Neden kimisinde bu değişme oluyor da kimisinde olmıyor?

Ded'ğim zaman, sessiz sadasız dinliyen bu gözlerin canlandığını gördüm:

— Onun sebebi kelimenin ilk harfidir. Orada aramalı!

Dedi.

Bu konuşmayı fırsat bildim. İki toplanış arasında yanına sokuldum. Kitabından söz açtım:

— Birinci cildi okumuştum. Çok merak ettim. İkinci cildi çıkmış, yahut hiç değilse yazılmış mıdır?

Diye sordum. Gizli ışıklı gözleri bir saniye üzerimde durdu:

— Yazdım, ama basılmadı.

Dedi.

— Yazılı olarak ziyaret edebilir miyim?

Diye, korka korka, sordum.

— Ankaraya gittiğim zaman, bakayım, kâğıtlarım arasında bulabilirsem...

Dedi.

Kurultaya kadar, Samih Rifat için görüp bildiklererim işte bu kadardı.

*
* *

Birinci Dil Kurultayına girdiğim zaman, onu kürsünün üzerinde solgun yüzü, gür sesiyle hatiflerden haber getirir bir tayf gibi gördüm. Sade süs için yapılmış olan o tantanalı salonun içinde kaybolan sesi, o kadar merak ettiğim tezi anlatırken kulaklarımıza pek eksik bir çınlama yapıyordu.

Fakat, Kurultayda çarpışmalar başladığı zaman, Samih Rifatın bitkin gövdesi içinde saklı duran taşkın içvarlığı, birdenbire, karanlık bulutların altından doğan güneş gibi, ışık saçmağa başladı. Gök gibi gürliyen sesinde uğultularla her karşıgelişin önüne çıkan, en çetin bağları en usta bir hastabakıcı gibi hiç acı, sızı duyurmadan çözüp yaranın yerini meydana koyuveren bu adamdaki kandırıcı, anlatıcı, içe yakın büyüklüğe işte o zaman erdik.

Kurultayın son günüydü. Merkez Heyeti seçilecekti. O, mecalsız bacaklarının çekemediği vücudunu bir sedirin üzerine atmış, Ahmet Cevatla görüşüyordu. Kansız, esmer yüzünde açılacağı umulamıyan çok tatlı bir gülümseme ile şaka etti:

T. DİL KU... KÜTÜPHANESİ

— Listede sen yoksun!

Sonra birden başını çevirdi. Orada ayakta duran beni gördü:

— Sen de yoksun!

Bu tatlı şaka, o kadar ince, içe söyler bir gülümseyişle yapılmıştı ki birdenbire göğsümün içinde bir genişleme duydum.

Kurultayda vaktin darlığı, ne Hüseyin Cahit Beye vermek istediğim cevabı, ne de Umumî Kâtipliğe verdiğim tezi söylemeğe meydan bırakmamıştı. Fakat bu gülümsiyerek söylenen iki söz, bütün bu eksikliklerden duyduğum acıyı silip götürdü.

Şimdi mezarının bir kara ağız gibi açılan deliği içine, topraklar arasına bıraktığımız o büyük adamın karıştığı ölmezlik diyarından uzaklaşarak, yaşamanın acılı ve ölümlü dünyasına dönerken, bütün bu geçmişler gözümün önünde acı acı canlanıyor. O tatlı gülümsemeyi bir daha görememek, o en hasta gününde bile kımıldıyan, kabına sığmıyan ruhun parıltılarını bir daha sezememek, o gür sesin kuvvet verici çınlayışlarını bir daha işidememek... Of! Bu ne dayanılmaz bir acı, ne yürek yakıcı bir ayrılık!...

*
* *

Samih Rifat Türk şiirinin son elli yıl içinde geçirdiği türlü değişmelerin hepsinde, ince, derin duygusu; geniş, ışıklı anlayışıyle, gerçekten, yürekten şair olduğunu göstermiş bir adamdı. Gazel de yazmış, Hâmit yolunda da şiir söylemiş, Servetifünun gidişinde de onu açanlarla yarışa girmiş, tekke ve saz şairleriyle de boy ölçüşmüş, bütün bunlarda üste çıkmıştı. Şairliğin bir şekil işi değil, bir içduygu meselesi olduğuna en canlı bir ıspat istenirse Samih Rifatı gösterebiliriz.

Fakat Samih Rifatın benliğini milletleştiren, şairliği, edebiyat bilgisi, gazeteciliği, idare adamlığı, hattâ mebusluğu değil, asıl tarihçiliği ve dilciliğidir. Tarihin öteyanındaki gizlilikleri bile dil yoliyle ortaya çıkkrmağa çalışan bu büyük adam, kendini

dilciliğin tarihinde ölmezleştirecek bir büyük buluşla milletini öğündürmüş, dünyaya kendini tanıtmıştır.

Bu buluş, Türk dilinin bütün dillerin kaynağı olduğudur. Samih Rifat, derin bir içtensezişle, bütün dillerin bir anadan doğup büyüme kardeşler olduğuna kanmış, kendi öz dili içinde bu kaynağı arayıp bulmuştur.

Onun yarım kalmış kitabını okuyunuz, onun Kurultaydaki tezini satır satır gözden geçiriniz, birdenbire derin bir inanışla kıskıvrak sarıldığınızı görürsünüz.

Bütün yazılarında, buluşlarında, ortaya koyuşlarında o kadar canlı bir inan var ki onunla birlikte sürüklenmemek elden gelmez. Bununla beraber o, hiçbir sözünde işini bitmiş saymıyor,

— Yarın herşey meydana çıkacak. Ben yalnız bir ışık tutuyorum!

diyecek kadar da alçakgönüllülük gösteriyor.

Ne yazık ki, bütün buluşlarını arkadaşlarının sıkı çalışmalarıyle sağlamlıyacağı bir günde, kafasının içinde sakladığı o derin inanışla beraber, aramızdan çekildi. Şimdi biz, o büyük başın ayrılık acısıyle yüreklerimiz burkulmuş, arkasında, gözlerimiz toprakta, aranıyoruz:

— Nerede o büyük dilci?

O büyük dilci, şimdi sessiz mezarının karanlık derinliklerinden bize bakıyor. Gür sesinin derinden çınlayışına benzer bir sada bize:

— Kurduğum işi sakın yarım bırakmayın!

der gibi oluyor.

Hayır! Yarım bırakmıyacağız!

İbrahim NECMİ

BÜYÜK BİR YİTİK

Zıya Gök Alp'ten sonra Türk yurdunun gördüğü en büyük yaslardan biri de Samih Rifatın ölümüdür. Ben onu İstiklâl savaşı sırasında Ankarada tanıdım, sevdim. «Telif ve Tercüme Heyeti» nin reisi idi. «Türkçede tasrifi huruf kanunları ve menşei lisan meselesi» diye bir araştırma yazdı, heyette okudu, bunu kitap olarak bastırdı. Dava epeyce dedikodu uyandırdı. Bence okuyanların çoğu davayı anlamamıştı. Çünkü dil işinin her şeyden evvel biyolojik, sonra tarihî bir iş olduğu bilinmiyordu. Bundan başka dil için garpta yazılan kitaplar her türlü - Öncük - (à priori - kablî) inanışlardan kurtulmuş değildir. Bu yüzden onlara bütün gönülleriyle inananlar aldanırlar.

Dil Kurultayında Samih Rifat, delillerinde çok daha kuvvetli olarak, eski unvanı gene eline aldı, yürüttü. Eskiden ona (yanılıyorsun) diyenler Kurultayda onun sağ yanında yer aldılar. O, Kurultayda yalnız bir dilci, bir tarihçi, bir şair değil, bir de yüksek, amansız bir hatip olduğunu gösterdi. Dilek uğrunda canına değer vermemek buna derler. İş saatlerinde, arkadaşlarından hiç ayrılmıyan, bir davayı tutmak için kürsüde saatlerce söz söyliyen Samih Rifat, yatağına serilir, biraz nefes aldıktan sonra otuz dokuz, kırk derece bir hararetle gene çalışırdı.

Ne için bu kadar çok çalışırdı? Neye ihtiyacı vardı? Hemen hiç bir şeye ihtiyacı yoktu. Bulunduğu halden daha yükseğe çıkacak ta değildi, ne istiyordu?

Maddî hiç bir şey! Şeref, nam gibi şeyleri bile dudak bükümiyle karşılıyordu. Onun sönmek üzere olan sözlerinde yalnız bir şey parlıyordu: Türk varlığı.

Ankarada iken bir milleti kurtarmak ve yaşatmak işini omuzlarına yüklenmiş olan Büyük Gaziden söz açıldı mı, Samih Rifat büsbütün başkalaşır, «benim idealimi o başaracak» der-

di. Gaziye bir peygambere bağlanır gibi bağlıydi. Türkün yalnız kurtuluşunu değil, kurtulduktan sonra her yolda, ilerlemesini de ondan umardı. Umduğu gibi de çıktı.

Samih Rifat, denebilir ki, erken öldü. Vücudü sağ olsaydı çalışa çalışa daha otuz kırk yıl yaşıyabilirdi. Bununla beraber gözü arkada kaldı denemez. Onun işini onun gibi yürütecek, onun kadar feragatli kafalar bulunamıyacak sanıyorum. Öyle iken Büyük Gazinin verdiği hamle ile dil işi, türk dilinin eskiliğini, iyilikliğini ıspat işi yürüyecektir.

Biz, türk dilinin işçileri üstat başımızın ölümünden dolayı çok acındık. Tanrı ona rahmet eylesin.

Kâzım NAMİ

Samih Rifat

Sene 1920 .... Ankaradayız. Ankaranın 12 sene evvelki günlerini hatırlarsınız. Ankara o zaman atla gezilen ve hükûmet daireleri han dıvarları arasında teneffüs eden bir kasabadır.

Aynaya ancak berber dükânında, ateşe Merkez kıraathanesinde rasgeldiğimiz zamanlarda orta Anadolu kışının ne demek olduğunu tahmin edebilirsiniz. Bu kış günlerinde termometre nakıs sıfıra yükseldiği zaman bir bahar gelmiş gibi yüzler gülerdi.

*
* *

Nakıs sıfırın beklendiği bir kış sabahı Samanpazarında bir çeşmenin lülesini çeviren ve elindeki gaz tenekesini çeşmenin yalağına yerleştiren sakallı ve zayıf bir adam gözüme ilişti.

Bir hafta kadar her sabah ona aynı yoldan geçerken çeşme başında rasladım. Yaşlılığına rağmen ne berrak gözleri vardı.

Bizim pansiyon hemen ihtiyar adamın evinin yanında idi. Pansiyon sahibine sordum. Bana dedi ki:

— Bu kara sakallı adam mı? İstanbuldan gelmiş. Vali mi imiş, ne imiş ... Burada yarı aç, yarı tok yaşıyor.

Bu idealist adamı mimledim.

*
* *

Ankarada Yenigünün yazı odasındayım. Dışardan tüfeklerine süngüleri sicimle bağlanmış asker kafileleri istasyona iniyorlar. Rap, rap, sert ayak sesleri işidilmiyor. Çünkü bizim istiklâl ordumuzun ilk neferlerinin ayaklarında nalçalı postallar yoktu. Yalnız bir ses bir alev gibi akıyordu:

" Aydın, Aydın, güzel Aydın!
Keşke yanıp yıkılaydın ! „

Bu mısralar, Samih Rifatın meşhur nefesini hatırlattı..

Biz onun mısralarını mırıldanırken yazı odasının kapısı açıldı. Siyah sakallı parlak bakışlı adam içeri girdi. O gün tanıdım, bu adam Samih Rifattı.

Onu bilmeden tanırdım, sonra onun, Rıza Tevfikle yaptığı meşhur kalem döğüşünde ne yaman ve tatlı bir kahramanlık vardı. Zerdeştin Türk olduğunu iddia edişinde (Zaloğlu Rüstem) i yenen bir ilim yiğitliği bizi lise sıralarında hayran bırakmıştı.

Evvelce gazetecilik hayatı da olan Samih Rifatı bizim nesil ancak vali olarak tanıyordu.

*
* *

1922, gene Ankaradayız: Harp devam ediyor. Cephe adam yiyor. Yeni Türkiye genç kanları ile sulanan cephe ilerilerinden taze bir çiçek gibi fışkırıyor.

Muallim mektebinin konferans salonundayız. Bir keşfin ve yeni bir fikri söyliyenin heyecanı ile tezini anlatanı dinliyoruz: Kürsüde siyah sakallı adam Samih Rifattır.

Tasrifi huruf kaidelerinden bahsediyordu. Fikrine inanan adamın imanına burada rasladım.

*
* *

Maarif Müsteşarı Samih Rifat resmî işleri arasında okuyor, mütemadiyen okuyordu. Vekâletin yüklü meşguliyeti yanında Science Sociale ile de ciddî surette meşgul olabiliyordu.

*
* *

1930 .... Onu Yalovada büyük otele giden yol üstünde gördüm. Sabah yaklaşıyordu. Bana hazırlanan yeni tarihten bahsetti. Yorgundu. Belli idi ki saatlerce çalışmıştı.

Samih Rifat Yalovanın yaz sabahında çok üzgündü, çökmüştü. Fakat tarih tezini büyük bir heyecanla anlatıyordu. Onun içinde 18 yaşın heyecanı, aşkı hoplıyordu. Biraz sonra hastalandı.

*
* *

1932 .... Dolmabahçe sarayının kubbelerinde gene bir genç

sesin şakraklığı dalgalandı. Sanki o ses bu yaşlı bedenden, bu hasta vücuttan çıkmıyordu. Gözlerimi kaldırıp yüzüne baktığım zaman şaşırıyordum. Saraydaki dairesinden salon kapısına kadar sedye ile gelen Samih Rifatın bedeni bir balmumu heykeli gibi süzüldüğü halde, o, zaman zaman delikanlı heyecanını dizlerinde hissediyor, ayağa kalkıyordu. İnanan adamın, ideale karışan adamın önünde (hayat) kanunlarının susmuş tuğunu gördüm.

*
* *

Samih Rifat fikrin maddeyi doğurduğunu farzedenlere göre öldü. Fakat maddenin inkişaf ederek fikirleştiğine inanan ben diyorum ki Samih Rifat kalıbını değiştirdi. Ve bir fikir olarak kafalara girdi. Mısralariyle, fikirleriyle, inanışıyle Türk fikrinin bir merhalesi oldu.

Sadri ETEM

ÖLÜM YAKIMI

Ölüm! Ölüm! Yaman ölüm!
Yiğitlere düşman ölüm!
Kırılası elin gene
Yaktı bizi, aman ölüm!

Gözü dalmış gök engine,
Yıldız sayan şu ak nine
Kaç oğluna yansın daha?
Nasıl kıydın Samihine?

Hıçkırarak saldı teller,
Titriyerek aldı eller,
Bu salığın karasını
Gideremez aksa seller.

*
* *

Ölüm! ölüm! ne yaptın sen?
Kimi aldın, bari bilsen!
"Güzel Aydın„ ozanı o.
Yaslı gidip gelmişti şen.

En verimli bir yaşında
Vurdun onu iş başında
Güfte gitti o şairle,
Beste kaldı kardaşında.

O yattıkça bu kocasın,
Kimi varsa çok yaşasın.
Birer ışık onlar bize
Ortasında kara yasın

Olüm çok mu gördün onu?
Şu salgının yok mu sonu?
Böyle seçip aldıkların
Buldu beş on günde onu.

Bin dokuz yüz otuz iki
Bir çekilmez yıl oldu ki...

Şekip öldü, Cevdet öldü,
Samih oldu az sonraki.

Bu ne bitmez acı oldu!
Koca yurdun yüzü soldu.
Ağlamazken er kişiler,
Gözler bütün yaşla doldu.

*
* *

Tanrım! ölüm ırak ola
Yeni yılda yeni yola.
Tanrım! yeter bunca yitik
"Otuz üç„ü sen kutlula.

Fuat HULUSI

SAMİH RİFAT BEYLE SON KONUŞUŞUM

I

" Ne irkildin evlâdım ? „
" Gözlerin bel bel oldu. „
" Göç yükünü bağladım; „
" Bana Haktan el oldu. „

II

" Sönmesin dileklerim. „
" Sizden bunu beklerim! „
" Kırk yıllık emeklerim. „
" Henüz gonca gül oldu. „

III

" Bu gülleri dermeden : „
" Baharını görmeden , „
" Tam çağına ermeden, „
" Artık bana gel oldu. „

*
* *

Tılsım gibiydi adın ;
Düşünen başımızdın ;
Ne de çabuk ayrıldın?!
Yürek yandı kül oldu.

Öksüz o'duk; ağladık.
Hep karalar bağladık.
Sular gibi çağladık ;
Yaşlar aktı, sel oldu.

Sen uçmakta rahat ol !
Aşk gibi gönlüme dol.
Kapanmaz açtığın yol.
Bilgin bir temel oldu.

Besim ATALAY

SAMİH RİFAT BEY [1]

RESMÎ TERCÜMEİ HALİ

Samih Rifat Bey, askerî kaymakamlarından Rifat Beyin oğludur. 1290 (1874) yılında doğmuştur. Tahsili hususidir.

Türkçe, Fransızca, Arapça ve Farsca dillerini bilirdi. Bir çok gazetelerin yazı müdürlüğünü yapmış, " İttifak „ adında bir gazete imtiyazı da almıştı.

1308 (1892) yılı martında Kantar idaresi memuru olarak devlet hizmetine girmiştir. 1310 (1894) de Şehremaneti muhasebesinde, 1311 (1895) de Hendesehane kaleminde bulunmuştur.

Buradan istifa eden Samih Rifat Bey 1315 (1899) yılında dahili matbuat kalemine girmiş, 1321 (1905) de Tesrii muamelât komisyonu mümeyyizliğine tayin edilmiş, 1324 (1908) de Dahiliye mektubî kalemi mümeyyizi olmuş, aynı zamanda Mercan İdadisi Edebiyat hocalığını da üstüne almıştır.

Meşrutiyetten sonra Samih Rifat Bey 1325 (1909) da Biğa mutasarrıflığı vekili olarak Çanakkaleye gitmiş, sonradan asaleten mutasarrıf olmuştur.

1327 (1911) de Karesi mutasarrıfı olarak Balıkesire gitmiş, 1328 (1912) de Konya valisi olmuştur. Gene o sene Samih Rifat Bey Dahiliye müsteşarı olarak İstanbula gelmiş, 1329 (1913) de Trabzon valiliğine tayin edilmiştir. 1330 (1914) de oradan Erzurum valiliğine gönderilmek istenilmiş isede gitmemiş, yerine başkası tayin edilerek kendisi açıkta kalmıştır. 1331 (1915) de yeniden Konya valisi olan Samih Rifat Bey, buradan azledildikten sonra 6 sene mazul kalmış, 1338 (1922) de Maarif Vekâleti müsteşarı olmuştur. 1339 (1923) Ağustosunun 11 inde Çanakkale mebusluğuna intihap edilerek maarif hizmetinden de çekilmiş, ondan sonra Büyük Millet Meclisinde çalışmıştır.

---

[1] Dahiliye ve Maarif Vekâletleri sicillerinden hulâsa edimiştir.

ÖLÜM GÜNÜ YAZILAN

Büyük Samih Rifatın dünyadan el çektiği duyulur duyulmaz " Hakimiyeti Milliye „ nin 4 Birincikânun 1932 tarihli sayısında şu yazı çıkmıştı :

Hakimiyet, bugün okurlarına pek acı bir haber vermektedir: Samih Rifat Bey dün akşam üzeri ölmüştür.

" Samih Rifat Bey, dil, tarih ve edebiyatımızın en büyük adamlarından biridir. Edebiyat tarihimizde olduğu kadar, memleketin geçirdiği büyük değişmeler içinde de değerli bir varlıktı.

"Samih Rifat Beyi, yaşı yetişkin olanlar gazete ve mecmua yazıcılığından tanırlar. O zaman İbnerrifat Samih, diye imza ederdi. Mistik bir şairdi. Şiirleri - zamanının diline uydurulmuş olmakla beraber - çok canlıydı. Samih Rifat Beyi meşrutiyetle beraber idare hayatına atılmış görürüz. Çanakkale mutasarrıflığında, Konya ve Trabzon valiliklerinde Samih Rifat Bey istibdadın tecrübeli vali ve mutasarrıflarına taş çıkaran bir idare kuvveti ve kabiliyeti göstermişti.

"Türk ihtilâlinin başındanberi Samih Rifat Bey bütün canı, bütün varlığiyle kendini Büyük Gazinin büyük hamlesine verenlerden biri idi. Millî muharebe meydanlarını dolaşarak " İnönlerinde„ diye gazetemizde yazılar yazmış, «Hakimiyeti Milliye» nin en kuvvetli bir yardımcısı olmuştu. Bir aralık Maarif müsteşarlığında bulunmuş, daha o zaman Türk dilinin bütün dillerin kaynağı olduğu tezini ileriye sürerek bu yolda bir eserinin ilk kısmını da bastırmıştı.

"Çanakkale mebusu olarak Büyük Millet Meclisine girdiğindenberi, sihhatı çok zamanlar bozuk olduğu halde bile, kendini bilgi üzerine çalışmalara vermişti. Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin en çalışkan ve fedakâr âzalarından biri idi. Geçen tarih kongresindeki müzakerelere nasıl yüksek bir hararetle karıştığı daha hatırlardan çıkmamıştır.

"Bu yıl yapılan dil kurultayı, Samih Rifat Bey için en derin ülküsünün canlanması demektir. Bütün varlığı ile kandığı Türk

dilinin yüksekliği ve ileriliği memleketin her tarafından gelmiş 700 den fazla ateşli Türkün sözlerile canlandırılırken, hasta ve mecalsiz Samih Rifatın iç kuvvetile dirildiğini gördük. Dolma bahçe sarayında yatak odasına sedye ile çıkarılan zavallı hasta kurultayın söz söyleme kürsüsünde saatlerce inandığı Türk dilini anlattı, söyledi, teşrih etti ve müdafaa etti. Kurultay, parlak ve düzgün sözleri kadar dolgun ve yüksek bilgisine, derin ve sarsılmaz inanına da güvendiği bu dilciyi Türk Dili Tetkik Cemiyetinin Reisliğine seçmekle bu fedakârlıklara cevap vermiş oldu.

"Ne çare ki bu cemiyetin çalışmalarını idare etmek zavallı Samih Rifata müyesser olmadı. Hasta hasta Ankaraya geldi, yatğa düştü. Bu yataktan bugün topraklara karışmak üzere ayrılıyor.

CENAZE ALAYI NASIL OLDU ?

Ertesi günkü " Hakimiyeti Milliye „ Samih Rifatın cenaze alayını şöyle anlatıyordu :

"Samih Rifat Beyin ölümü haberinden Reisicumhur Hazretleri pek ziyade acı duymuşlar, Başyaverleri Celâl Beyi merhumun ailesine duygularını bildirmeğe memur etmişlerdir.

"Başvekil Paşa Hazretleri de dün akşam üzeri hasta bulunan merhumun hatırını sormak üzere evine gittiği sırada bu acı haberi öğrenerek eve girmiş ve orada acılar içinde ağlıyan ailesini teselli etmiştir. Merhumun cenazesi bugün saat ondörtte Hacıbayramdan kaldırılacaktır.

"Cenazede hükûmet erkânı, millet vekilleri, muallimler, mektepler, Tarih ve Dil cemiyetleri ve onu sevenler bulunacaktır.

" Hakimiyeti milliye „ memleket için pek büyük bir eksiklik olan bu ölümden duyduğu acıyı bütün okurlarına duyurmak için gelecek günlerde merhumun hizmetleri ve hayatı üzerinde

bildiklerini yazacaktır. Bu büyük acıya uğrıyan saygıdeğer ailesine de yürükten teselliler dileriz „.

* * *

"Dün; bütün şehir, büyük ölünün acısı ile tek bir yürek gibi dağlanmış görüldü. Samih Rifatın ölümünü yalnız tanıdıkları değil, herkes, bütün Ankara halkı, sonsuz bir acı ile karşıladı. Dün; Ankara, en yaslı günlerinden birini yaşadı.

"Saat 14 te Hacıbayramda büyük Türk âlimini sevenlerin hepsi, Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Pş. Hz., muallim Afet Hanımefendi, Reisicumhur Hz. namına Umumî Kâtip Hikmet ve Seryaver Celâl Beyler, Başvekil namına Müsteşar Kemal B., vekiller, millet vekilleri, hükûmet erkânı, gençler, münevverler, mektepliler, halk, herkes aziz ölünün etrafında toplanmışlardı.

"Maarif Vekilimiz Reşit Galip B., hıçkırıklarını sesine ve göz yaşlarını kalbine katan kudretli bir nutukla büyük ölünün saymakla bitmez meziyetlerini göz önüne koydu.

"Bundan sonra Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti reisi Yusuf Akçora Bey, büyük ideal arkadaşı Samih Rifatın ölümündeki acıyı, çalışmasındaki feragati ve idealindeki yüksekliği kısa, manalı ve güzel cümlelerle anlattı; herkesin mukadder olan ölüme giderken bu eşsiz mazhariyete kavuşacak şekilde çalışmasını, Samih Rifatın bu eşsiz mazhariyetine gıpta ile bakmasını söyledi.

"Türk Dili Tetkik Cemiyeti namına söz alan Gramer kolunun başı Ahmet Cevat Bey, yüksek reislerinin üfulünden duydukları acıyı çok iyi, çok olgun ve çok samimî cümlelerle anlattı.

" Tabut, önünde saygıya delil çelenkler, yanda gıptaya ve iymana alâmet gençlik ve arkada yasa ve takdire remzolan güzideler kafilesi bulunduğu halde, Cebeci mezarlığının yolunu uttu. Kendi davasını bir millet davası olarak bütün Türk mü-evverlerine emanet etmekle fanilerden çok azının eriştiği büyük nazhariyete kavuşan büyük ölü, mezeri yakınına getirildi. Türk

dilinin hakimiyeti için çalışan büyük ve aziz Samih Rifatın ne hazin, fakat ne yerinde bir mazhariyetidir ki, bu mezarlık, ilk Türkçe tekbiri ve duayı onun tabutu kendi topraklarına emanet olunurken işitti. Bu merasimden sonra Konya mebusu Naim Hazım B., ansızın aldığı bu acı haberin acıklı ilhamiyle yazdığı içli bir manzumesini okudu.

"Mezarın başında büyük bir kalabalık vardı. Herkes, onu düşünüyordu; herkes, ona ağlıyordu. Kabrinin içine ve önüne konan çiçekler, hayatın bütün değişikliği, bütün feyzi ve tazeliği ile bu yüksek ölüme gıpta ettiğini gösteriyordu. Reisicümhur, Büyük Millet Meclisi resi, Başvekil, Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türk Tarihi tetkik Cemiyeti, Türk maarif aileleri, Vali ve Belediye reisi, erkek lisesi, İsmet paşa kız enstitüsü, Gazi Muallim mektebi namlarına birer çelenk getirildi ve konuldu...

Bütün Ankara halkının göz yaşları içinde, bütün uyanıkların yakın ve samimî saygıları arasında Samih Rifat, toprağa karıştı; adı sanı, bilgisi ve ideali kalplere kazıldı...

T. D. T. C. nin TEBLİĞİ

Gene bu acı ve acıklı günde T. D. T. C. şu tebliği ajans ve gazetelere vermiştir:

T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti, hiç beklenmiyen bir sırada arasından ayrılan değerli ve yüksek reisi Samih Rifat Beyin cenazesinden döner dönmez merhumun ulu ve kutlu adını anmak üzere bir (Samih Rifat Toplanması) yapmıştır.

"Umumî Kâtip Ruşen Eşref Beyin reisliği altında yapılan bu toplanmada merhumun büyüklüğü ve hatıraları anılmış, ailesine bir taziye mektubu yazılmış, ilk çıkacak bültende bir «Samih Rifat kısmı» bulundurulması kararlaştırılmış, gelen taziye telgraflarına cevaplar verilmiştir.

"Umumî Merkez Heyeti, bu acılı günde başka bir müzakereye yüreğinde kuvvet bulamıyarak toplanmasını kapamıştır.

ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

Samih Rifatın edebî hayatı, on dokuzuncu yüzyılın sonlarındanberi edebiyatımızın geçirdiği bütün değişmelerde kendini göstermiştir.

Burada en yeni, en son şiirlerinden birkaç örneği okurlarımıza bildirmeyi yerinde gördük :

YA ÖLÜM, YA İSTİKLÂL

Süngümü demir gibi ellerimle kavradım ;
Şanlara, zaferlere yürüdüm adım adım.

Irkım doğudan koptu, dört bucakta savaştı.
Altaydan attığım ok Alp dağlarını aştı!

Her vahşi kaya tuttu ; bir kartalın yasını,
Sildi mağrur kartallar silâhımın pasını.

Zulme karşı besledim ruhumda acı bir kin ;
Asırlarca vuruştum yurdum ve hakkım için !

Yürüdüğüm izlere eğil de hürmetle bak :
Ecdadımın kaniyle yuğrulmuştur bu toprak !

Yurdumu çiğniyenin saçından süzülen kan,
Kulağında küpedir yakut damlalarından.

Kalsa sınırlarımda tek bir kol, tek bir bilek ;
Tarih onu bir kılıç kabzasında görecek !

Varsa hakkın kılıçtır tutunacak bir dalı ;
Yaşıyacak milletler hakkını tanımalı !

Benden kurban istiyen zulüm mabetlerine,
Yangınlar girmelidir buhurdanlar yerine !

Adımın biri Oğuz, biri MUSTAFA KEMAL !
Irkımın istediği ; ya ölüm, ya istiklâl !..

ASKER KOŞMASI

İstiklâl savaşı gençleriyiz biz;
Tarihe koç Türkler diye şan verdik!
Yurdumuz azizdir, çiğnetmeyiz biz:
Uğruna bu kadar kahraman verdik.

Aç, çıplak savaştık tipide, karda,
Kartallar avladık sarp kayalarda,
Sakarya önünde, Dumlupınarda
ULU GAZİmize imtihan verdik.

Soğuklar zalimdi, kışlar amansız;
Kuşlar yuvalardan düşerdi cansız;
Vuruştuk yaralı, hasta, dermansız;
Ne aman istedik, ne aman verdik.

Yıllarca ufukta yedi renk bayrak
Salındı, bizimdir diye bu toprak;
Hepsini allara boyadı şafak,
Göklere içtiği kadar kan verdik.

Kılıç kınlarından süzüldü kanlar
Al döndü akından kır küheylanlar,
Açtı baharımız hep erguvanlar,
Dağlara çiçekler armağan verdik.

Murat dağlarından indik aşağı,
Göründü uzaktan Gediz ırmağı,
Kuruldu İzmire Türkün otağı,
Vatana yeniden bir vatan verdik.

GÜZEL AYDIN [*]

Aydın Türkün ana yurdu;
Vermez onu altın ordu.
Düşman İzmire girerken,
Bütün millet ağlıyordu!

Aydın, Aydın, güzel Aydın!
Ah, bir kere kurtulaydın!

Doğma, güneş, yasımız var!
Git haber ver diyar diyar:
Türkün kolları bağlandı!
İzmiri ondan aldılar!

Aydın, Aydın, güzel Aydın!
Ah bir kere kurtulaydın!

Karalar mı giydi bu yaz,
Yeşil duvaklı bağların?
Her bir kuşa mesken olmaz.
Kartal yuvası dağların!

Aydın, Aydın, güzel Aydın!
Keşke yanıp yıkılaydın!

Yaşadıkça Trük evlâdı,
Değişir mi Aydın adı?
Alem cünon mu getirdi?
Yoksa tarih mi bunadı?

Aydın, Aydın, güzel Aydın!
Keşke yanıp yıkılaydın!..

---

[*] İzmirin Yunanlılar tarafından işgali üzerine söylenilmişti.

ŞÜKRAN

Bu manzume şu mektupla Muallim Afet Hanımefendiye gönderilmişti :

Ankara : 18 mart 1930

Muhterem Muallim Afet Hanımefendiye

Efendim,

" İstiklâl mücadelesinin zaman zaman ruhuma ilham ettiği değersiz sözleri bir tarafa kaydetmek lûtfunda bulunacağınızı tepşir etmiştiniz. Artık bunlar büyücek bir kitap teşkil edecek kadar birikmiştir. Yeniden de yazıyorum ve ömrüm oldukça da yazacağım. Mücadele esnasında Büyük Gazi üç dört arkadaşımla beni hususî himayesiyle ihya etmişti. Geçen gece onun nafiz ve ilâhî bakışları karşısında kendi kendime düşündüm ve ağladım. Samimî göz yaşlarımı şu perişan neşidemle size gönderiyorum. Bir gün tensip buyuracağınız şekilde onları matbuata da tevdi ederiz efendim. „

En derin hürmetlerimle
Samih Rıfat

Kurtaran bir zafere asırlar acıkmıştı ;
Vatanda görülmemiş bir kahraman çıkmıştı.
Gidip göreyim, dedim, yüzünü doya doya ;
Koştum tam on yıl evel, geldim Anadoluya.

Bir gurbet hastasıydım, âciz, kimsesiz, düşkün ;
İçin için ağladım yattığım handa bir gün.
İstiklâl yollarında, düşmanla vuruşarak
Ölmek için lâzımdı, yemek, içmek, yaşamak.

İnsanlar diyordu : git! mezarlar diyordu : gel!...
Baktım, bana uzandı cihanı kavrıyan el.

Artık ben de cidalin, canlı bir askeriydim;
Onun gittiği yolda, onun emirberiydim.

Ey Büyük Kurtarıcı! yalnız sendin o zaman,
Bütün savaşanları ayak üstünde tutan,
En acı sefaletler kemirirken bu yurdu,
Her düşen, yaralanan sana "yetiş!„ diyordu.

Sen ümit ve teselli dağıtan bir kudrettin.
Her ne tarafa dönsem sana yaklaşıyorum.
Bilsen ruhumda nasıl bir minnet taşıyorum.
Sevgili vatanıma benzedim nazarımda;

Şükranlarım kaynıyor hayat damarlarımda.
Beni de onun gibi esirgedin, yaşattın;
Karıştı hayatıma, büyük, tarihî adın.
Oğluma isim verdim, "Gazi Kuloğlu„ diye;

Götürsün evlâtlarım bu sıyrı ileriye.
Gazi Kuloğulları ebedî bir nam olsun!
Seni unutanlara bu vatan haram olsun!

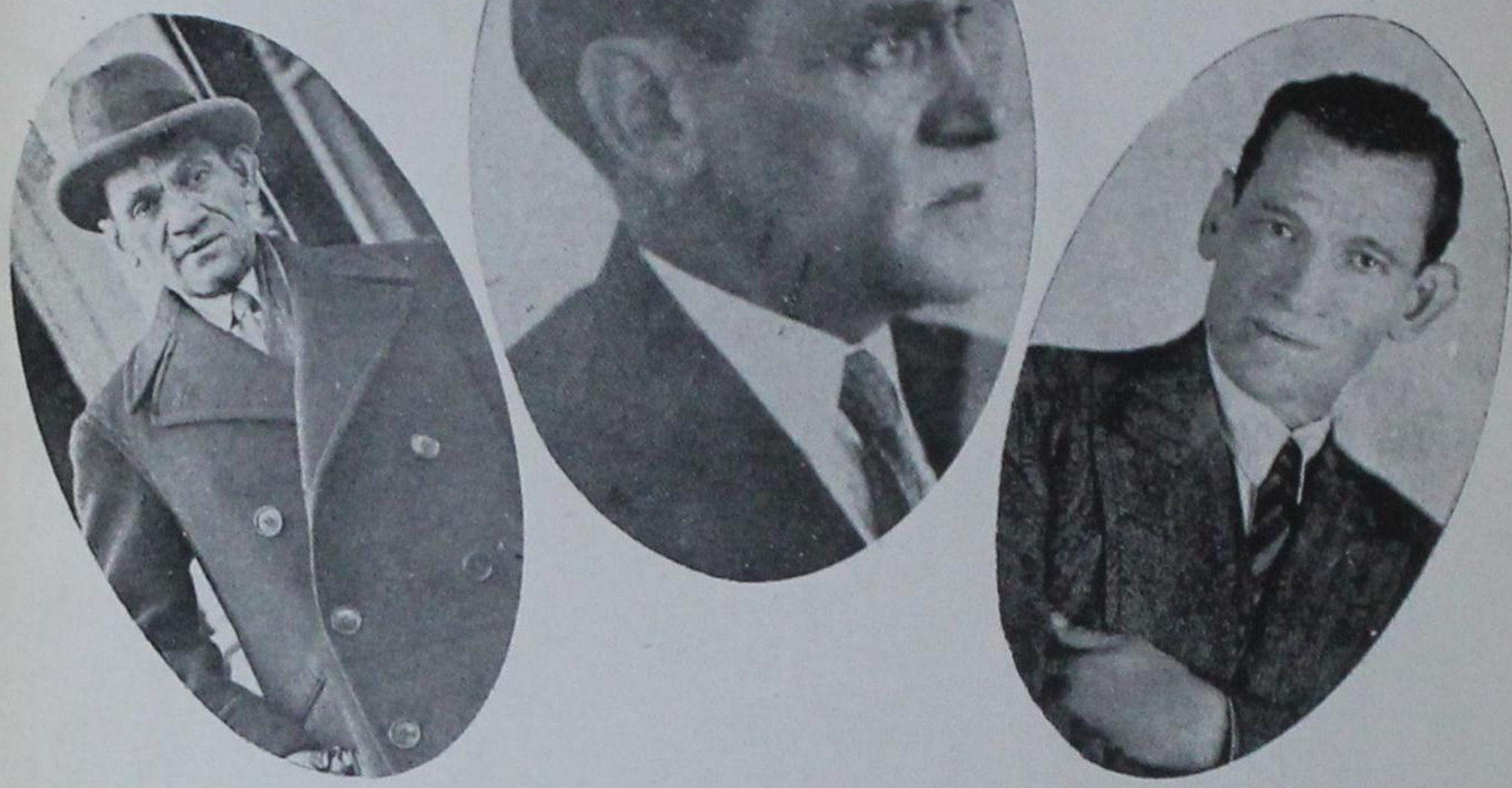

Samih Rifat Merhumdan Üç Hatıra

Samih Rifatın Cenaze Alayı

Samih Rifatın cenaze alayı heykel önünden geçerken

İSTANBUL KÜTÜPHANESİ

Merhumun eski bir el yazısı [Yeni el yazısı ve imzası 51 inci sahifededir.

KAYIKÇININ FELSEFESİ

Daha gençtim, şiire hevesim vardı,
Söyletirdi beni ıssız geceler.
Şiirimde, Nef'î tekellüm eder.
Ruhumda bir Âşık Garip ağlardı!

Kalemimle geçinirdi ailem.
Yazdıklarım neydi? hep kendi derdim!
Oluyordum ihtiyacımla mülhem;
Göz yaşımı satıp evlât beslerdim.

Yıllar geçti, baktı yüzüme felek;
Artık zaman göz yaşımı dindirdi.
Ne oldumsa oldum, gene geçinmek
Eski yoksul şairi didindirdi.

Kurtulmıyor didinmekten yaşıyan,
Görmüş var mı bilmem rahat yüzünü!
Ben bir vakit çıkarmadım hatırdan,
İhtiyar bir kayıkçının sözünü:

Bu zavallı bir yaz sabahı erken,
Beni uzak bir yerden getirirken,
Yorgun yorgun durmuş, elinde kürek.
Şu zözleri söylemişti gülerek:

"Elli yıldır koca engin deryayı,
"Bir çomakla karıştırır, dururum;
"Yakınlaştım artık, göründü kıyı:
"Aradığım meğer toprakmış oğlum!„

GENE ONA

Ruhuma hüznünle bir türbe yaptın,
Şimdi aşkın o türbede gömülü.
Ah, ey sevdaların mabudu kadın,
Sen nesin? Bence yaşıyan bir ölü!

Ne aklım, ne sabrım ne duygum bende;
Gece türbendeyiz, göndüz türbende!

Bağrıma bastırdım öksüz aşkını,
Yürüdüm, yürüdüm, sular karardı.
Kaldım yol üstünde gönül şaşkını;
Benim de bir zaman bir yuvam vardı.

Orada sen vardın, sen oradaydın!
Günümde güneştin, gecemde aydın!

Kurulu rebaptım, aldın eline;
Ağladım yıllarca başım dizinde.
Besteler bağladım zülfün teline,
O kadar sürünürüm şimdi izinde.

Geçtiğin yollara düşmüş, mecruhum;
Sesimin aksinde çırpınır ruhum!

Kurulu rebaptım, kırdın, ağlattın;
Yazılı kitaptım, okudun, attın;
Pençekli kölendim bir pula sattın;
Çünkü vefasızdın, niçin aldattın?

Ayrılık, ayrılık, yaman ayrılık!
Öldür beni artık, aman, ayrılık!.

Sahibi : Türk Dili Tetkik Cemiyeti.

Umumumi neşriyatı idare eden : T. D. T. C.
Neşriyat kolu başı İbrahim Necmi.

SAYISI 30 KURUŞ

Abonesi : 10 sayı için 300 kuruş

Basıldığı yer : Hakimiyeti Milliye basma evi
Dağıtma yeri : Ankara'da AKBA Kitap Evi